

Arkeologisk utredning

Väg E6
Sträckan Geddeknippen-Håby

Delrapport 1: Geddeknippen-Saltkällan

Herrestad och Skredsvik socknar, Uddevalla kommun
Foss och Håby socknar, Munkedals kommun

Ur allmänt kartmaterial
Från lantmäteriet
Medgivande 90.80.12.

Åsa Algotsson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	4
SYFTE	4
BAKGRUND	5
LANDSKAPSBILD.....	5
NATURLANDSKAP OCH TOPOGRAFI	5
KULTURMILJÖ	8
METOD OCH DOKUMENTATION.....	9
RESULTAT	10
REDOVISNING AV AU-STRÄCKAN: GEDDEKNIPPELN-SALTKÄLLAN.....	11
AU.....	11
AU → FU	11
KARTOR	12
KULTURGEOGRAFISK UTREDNING - HISTORISKA LÄMNINGAR	12
AU område 1: sektion 1/000-1/460	14
FU 1.....	16
FU 2.....	17
AU område 2 : sektion 1/325-1/800	21
AU område 3 : sektion 1/800-2/200.....	22
FU 3.....	24
FU 4.....	31
AU område 5: sektion 3/090 - 3/615	33
FU 5.....	35
AU område 6: sektion 3/615 - 4/090	38
AU område 7: sektion 4/090 - 4/490.....	40
FU 6.....	42
AU område 8: sektion 4/490 - 5/200.....	45
FU 7.....	47
AU område 9: sektion 5/200 - 5/890.....	51
FU 8.....	53
FU 9.....	54
FU 10	56

AU område 10: sektion 6/100 - 6/340	57
FU 11.....	59
AU område 11: sektion 7/470 - 8/360	61
FU 12.....	64
FU 13.....	65
AU område 12: sektion 8/800 - 9/400.....	67
FU 14.....	69
FU 15.....	70
AU område 13: sektion 9/400 - 9/950.....	73
FU 16.....	76
FU 17.....	77
AU område 14: sektion 9/950 - 10/400.....	78
FU 18.....	81
AU område 16: sektion 1/350-3/500.....	83
FU 20.....	86
FU 21.....	87
SAMMANFATTNING AV FU OMRÅDEN	90
KVARVARANDE AU OMRÅDEN.....	91
KÄLLOR.....	93
TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER.....	93
BILAGA 1:.....	95
<i>Utdrag ur MKB-underlag - Torp-Gläborg.....</i>	<i>95</i>
BILAGA 2:.....	105
<i>Utdrag ur: Utredningskorridorens förhållande till det äldre odlingslandskapet enligt lantmäterimaterialet. Per Connelid, KULA AB.</i>	<i>105</i>
FÖRTECKNING ÖVER BILAGOR OCH FIGURER:	115

ARKEOLOGISK UTREDNING AV VÄG E6

GEDDEKNIPPELN-HÅBY

Herrestad, Skredsvik, Foss och Håby socknar

i Uddevalla och Munkedals kommuner,

Bohuslän.

delrapport 1: Geddeknippen-Saltkällan samt Håby

INLEDNING

Som ett led i Vägverkets planerade utbyggnad av väg E6 genom Bohuslän, har Bohusläns museum, i samarbete med Riksantikvarieämbetet UV Väst, utfört en arkeologisk utredning av delsträckan Geddeknippen-Håby. Utredningen utfördes huvudsakligen under november 1998 samtidigt som Vägverkets projekteringsarbete pågick i sin slutfas. Till detta har också en översiktlig kulturgeografisk analys gjorts längs sträckan av KULA AB.

Denna rapport benämns delrapport 1 och redovisar endast den södra delen av sträckan (Geddeknippen-Saltkällan). Orsaken är att den norra delen vid rapporttillfället inte är fastställd och att ett större område kring Berg inte kunnat utredas. Således kommer den norra delen av sträckan (Berg-Håby) att rapporteras senare i delrapport 2.

SYFTE

Den arkeologiska utredningen syftade till att fastställa eventuella förekomster av tidigare ej kända fornlämningar inom en 100 m bred korridor mellan Geddeknippen till Håby. Kunskapen om strandlinjeförskjutningsförloppet i norra Bohuslän är mycket bristfällig. Med anledning av att topografin skiljer sig dramatiskt åt mellan den norra och södra delen av utredningssträckan lämpar sig området väl för att försöka finna indikationer för strandförskjutningsförloppet.

BAKGRUND

I den Miljökonsekvensbeskrivning som föregått utredningsfasen fanns minst tre olika alternativa korridorer. Av dessa kvarstod en 100 m bred huvudkorridor med tre-fyra alternativa mindre delsträckor inför utredningen. Dessa reducerades och endast inom ett område (Berg) kvarstod två olika alternativa vägsträckor inför utredningen.

Utöver detta tillkom fyra trafikplatsområden. I ett fall (Saltkällan) ligger delar utanför utredningskorridoren och har därför ej tagits med i detta skede. Vissa underhandjusteringar har också förekommit från Vägverkets sida vilka vi till största del försökt ta med i utredningsfasen.

Efter att utredningen avslutats har trafikplatser och depositionsplatser tillkommit eller reviderats och enstaka lokalvägar ändrats under hand. Dessa ingår i utredningsrapporten i de fall de direkt kan kopplas till utredningsområdet.

På grund av den sena årstiden kom kyla och frost i slutet av utredningen. Då frosten blev för svår för att maskinerna skulle kunna ta sig igenom markytan utan att förstöra de lager vi var intresserade av avbröts arbetet och 11 områden måste lämnas till senare tillfälle.

Flera områden kunde inte utredas bl.a. pga. att det saknats marktillträde eller att vissa skogsklädda ytor ej varit avverkade. En del av dessa områden utreddes under våren 1999. Trots detta kvarstår totalt 11 områden för utredning, varav 5 i södra delen.

MKB: Bohusläns Museum har tidigare deltagit i miljökonsekvensbeskrivningsarbetet (MKB) av sträckan Geddeknippen-Håby. I nedanstående genomgång av utredningens olika områden finns en kort inledande beskrivning av fornlämningsmiljöer och landskapsbild inom respektive utredningsområde med referens till MKB'n (se bilaga 1).

Kartblad: Utredningssträckan sträcker sig över nio ekonomiska kartblad; 8152-53, 8161-63, 8171-72, 8180-81

LANDSKAPSBILD

Naturlandskap och topografi

Den knappt 2 mil långa sträckan, mellan Geddeknippen och Torp, som väg E6 passerar igenom berör ett område som kan uppdelas i två olika landskapskaraktärer (*se figur 1*). I den södra delen reser sig ett höglänt, skogsbeklätt bergsområde drygt 100 m.ö.h. Det är genombrutet av dalgångar och kuperade slättområden vilka till största delen är uppod-

lade. Bebyggelsen är i huvudsak belägen vid foten av bergen, i övergångszonen till den odlade marken. Från Geddeknippen till Småröd följer E6:an botten av en nord-sydlig dalgång, på ca. 40-60 m.ö.h. Den genomströmmas av ett flertal väst- och östligt rinnande vattendrag. Mindre mossar och sankpartier vittnar om att dalgångarna en gång varit långsträckta havsvikar. Där dalgången möter bergskedjan i öst finns höjder ända upp till 160 meter. På några ställen bryter vägen idag igenom de väst-östliga bergsryggarna istället för, som tidigare, vägarna brukat slingra sig runt bergen. Söder om Saltkällefjorden sluttar terrängen snabbt utför. De branta bergssidorna reser sig här högt över dalbotten där Taske å meandrande mynnar ut i Saltkällefjorden, en av Gullmarsfjordens två armar. Fjorden möter i nordöst Örekilsälven vars tillflöde ligger långt in i landskapet. Just vid Saltkällan möter havet berget med bara en smal landmassa emellan. Här samsas nuvarande E6 och järnvägen om plats.

Vid Örekilsälvens mynningsdelta reser sig i norr ytterligare ett högt berg. Detta utgör också en gräns mot den norra delen av området. Ett område som karaktäriseras av bördiga, böljande dalslätter vilka ligger riktade mot nordost och på nivåer mellan 20-40 m.ö.h. Här har landskapet ett småbrutet utseende då slätterna genombryts av uppstickande bergsimpediment med höjdparter på ca. 60-80 m.ö.h. Kring dessa ligger bebyggelsen. De vägar som går genom landskapet ringlar sig runt åkrar och bergskanter. I den östra delen av slättområdet ligger Munkedals samhälle koncentrerat. Det avgränsas i syd och öst av Örekilsälven och Herrestadsfjällets bergssida.

Figur 1.
Landskapets topografi längs utredningssträckan E6 Geddeknipeln-Håby

Kulturmiljö

Utredningsområdet redovisas här mycket kortfattat (*för mer utförlig beskrivning se bilaga 1- utdrag ur MKB-underlag*).

Området utgjordes under äldre stenålder, mesolitikum, ca. 10 000-4 000 f. kr, av ett örikt skärgårdslandskap väster om nuvarande E6-sträckning. Öster därom låg Herrestadsfjällets bergsmassiv, som då var en större ö, i storlek jämförbar med Tjörn. Dess västsida innehöll både branta bergssidor och flikiga vikar. I den södra delen av utredningsområdet fanns flera stora öar samt halvöar med landförbindelse. Mellan dessa gick långa, smala vikar. I norra delen utgjorde nuvarande Tungenäset en glesare skärgård med mindre öar.

Djupt indragna vikar med skyddade lägen gav goda möjligheter för bosättning av mer eller mindre tillfällig art. I sydost och väst finns exempel på sådana lägen. Ett flertal mindre vikar på sydsidan har efterhand grundat upp. Vid Hogstorp sträckte sig en mycket lång och smal vik in från väst och böjde av åt söder. Grunda vatten som dessa innebar goda förhållanden för fiske. På höjderna fanns skyddade lägen för uppehåll vid t. ex. jakt.

Här finns flera registrerade fornlämningar som uppvisar fynd som främst kan kopplas till denna mesolitiska period (se bilaga 3). Dessa är belägna i övergångszoner till den dåtida stranden, men därmed ej nödvändigtvis strandbundna.

Vid slutet av mesolitikum och under neolitikum och äldre bronsålder (ca 4 000-800 f kr) hade havet grundat upp väsentligt och medeltemperaturen stigit, med ökad växtlighet som följd. Norr om Saltkällefjorden förändrades landskapet mest. De uppgrundade vikarna hade nu blivit bördiga slätter och dalgångar. Möjligheten till bete och senare odling gav området stor möjlighet till varierat näringsfång. Det är också i Foss och Håby socknar som det börjar uppträda hållristningar/skålgropar under den här tiden och dessutom i ansevärd mängd.

I söder hade Saltkällefjordens vikar grundat upp och landskapet rundats av i och med att havet nu låg längre åt syd-sydväst. Området karaktäriseras av ett bergslandskap med smala dalgångar. Boplatser var inte längre nödvändigtvis strandbundna, men tillgången till sötvattendrag bör ha varit viktig. Bosättning etablerades fortfarande på de mesolitiska lägena men även på lägre nivåer.

Under slutet av bronsåldern och fram i medeltid (ca 800 f kr – 1400 e kr) fick landskapet alltmer en karaktär som liknar dagens. Nu framträder också skillnaderna mellan områdena norr och söder om Saltkällefjorden tydligare.

I norr på Tungenäset är den odlingsbara marken mer vidsträckt och flack medan den söder om Saltkällan ligger i mindre dalgångsstråk och har mer sprucken och oregelbunden karaktär. Boplatserna under järnålder flyttades allt längre ner i landskapet, ofta till torra impediment i åkermark. Järnålderns gravfält och ensamliggande gravar omgärdar ofta de medeltida och äldre historiska bebyggelsen (by-gårds-tomterna), som ofta har lokaliserats på eller i anslutning till de gamla järnåldersboplatserna. Bland dagens gårdsbebyggelse finns ett stort antal som med stor sannolikhet ligger på lägen som kan härröra från järnålder, eventuellt redan från bronsålder.

Kommunikationer.

Landskapet under hela förhistorien präglats av hav, vikar och sund. De långa smala kanalerna från sydväst och väst in i området har utgjort bra inre vattenvägar. Eventuella landburna kommunikationsleder har under denna tid förmodligen gått i helt andra lägen än nu, längre österut och kanske högre upp i terrängen. Befintlig E6 ligger i stora sträckor på ungefär samma plats som den gjort åtminstone sedan 1700-talet, detta visar lantmäterikartorna. Rester efter äldre vägsträckningar kan ses på flera ställen vid sidan om vägen. Några av dessa är fortfarande i bruk som lokalvägar, andra utgör tillfart till fastigheter eller markvägar.

METOD OCH DOKUMENTATION

På grund av den arkeologiska utredningens karaktär av linjesträckning, utfördes utredningen i stort sett uteslutande genom schaktgrävning. Detta gjordes med hjälp av två grävmaskiner med 1,50 m breda skopor. Maskinerna gick parallellt, tillsammans över sträckan. Utredningen omfattade en 100 m bred korridor längs en sträcka på ca. 2 mil.

Eftersom de skogsområden som berördes inte var avverkade, kunde inte maskinerna komma in mer än marginellt, varför dessa områden lämnats till dess avverkning skett. På vissa skogsklädda partier grävdes dock enstaka meterrutor för hand med spade främst på försök. Då detta arbete dels tog tid dels hindrades av de kraftiga rotsystemen, avbröts detta. Inga resultat framkom från meterrutorna som gör det möjligt att uttala sig om förekomst av fornlämning. Därför redovisas de inte utan dessa områden får undantagas tills de går att utreda med maskin.

Totalt grävdes 378 schakt omfattande 4600 meter. Schakten var vanligen mellan 20-50 dm djupa. På vissa sträckor drogs djupschakt, som mest ner till ca. 3 m djup. Under utredningen hösten 1998 har schakten stegats och mätts in med hjälp av kompass. Vid de kompletteringar av utredningsområden som gjorts under 1999 fanns tillgång till GPS varför endast ett mindre antal schakt mätts in.

Samtliga schakt har beskrivits med lager, djup, fynd etc. vilken redovisas i en separat schaktlista (bilaga 4). I rapporten görs en *mer detaljerad* redovisning endast av de schakt som bedömts innehålla så pass relevanta lämningar att området kan gå vidare till förundersökning. Övriga schakt beskrivs översiktligt.

Den kulturgeografiska analysen som gjordes av KULA AB har behandlat områdena innanför och i anslutning till utredningskorridoren. I rapporten redovisas de fastigheter som ingår i utredningskorridoren. Hela den kulturgeografiska analysen för området Geddeknippen-Saltkällan finns som bilaga 2.

Området Saltkällan-Håby ingår i delrapport 2.

RESULTAT

Totalt omfattar den hittills gjorda utredningen 378 schakt om ca. 4600 längdmeter. Detta motsvarar knappt 25 % av den ca 2 mil långa totala sträckan. Schaktens bredd var 1,5 m med några undantag då de utvidgats till 3 m. I ett fåtal fall har en något större yta tagits upp. Beräknat på 1,5 m bredd motsvarar utredningsytan ca. 6900 kvm av den totala ytan (2.000 000 kvm) eller ca. 0,35%. I dagsläget, hösten 1999 kvarstår någon kilometer förbi Berg att utreda, varför den slutliga utredda sträckan kommer att blir något längre. Resterande schakt kommer att redovisas i delrapport 2.

För södra delen av sträckan, mellan Geddeknippen till Saltkällan, samt Håby framkom en sådan mängd anläggningar och fynd att 16 förundersökningsområden valts ut. En av dessa (FU 15) kommer dock att ingå i området Saltkällan-Håby. Å andra sidan ingår förundersökningarna vid Håby i denna redovisning. Detta beror på de prioriteringar som vägverket gjort.

REDOVISNING AV AU-STRÄCKAN: GEDDEKNIPPELN-SALTKÄLLAN

Nedan redovisas resultatet av den arkeologiska utredningen (AU) sektionsvis för den södra delen, mellan Geddeknippen och Saltkällan. Utredningsområdena som redovisas i "AU-nummer", är uppdelade i topografiskt likartade avsnitt eller utifrån en sammanhållen kulturmiljö, fornlämningsbild etc. och numrerade från söder till norr. Beteckningarna i sektioner följer Vägverkets vägsektioner (Vägverkets projekteringslinje). Där utredningen givit sådana resultat att de kan komma i fråga för förundersökning (FU) specificeras dessa separat under respektive utredningsavsnitt. Schakt och områden utan, eller med ytterst begränsade resultat omnämns helt kort.

AU

Först görs en hänvisning till de uttagna kulturmiljöer som Bohusläns museum gjort inför MKB-arbetet för vägutredningen (se bilaga 1, Bohusläns museum, Rapport 1998:13).

Därefter görs en beskrivning av dagens landskapsbild samt landskapet som det kan ha sett ut under förhistorien. Här beskrivs generellt den bild som har mest relevans för området och fornlämningsmiljöns- eller kulturmiljöns värde och innehåll. Ingen särskild fornlämningsgenomgång görs annat än för vissa områden där fornlämningarna bedöms ha relevans för valet av vidare åtgärder. I bilaga 3 har, för sträckan närliggande fornlämningar listats sockenvis. *För närmare upplysning om befintliga fornlämningar i anslutning till vägkorridorens omland, hänvisas till ekonomisk karta/fornlämningsöversikt. Dessa finns på Bohusläns Museum, länsstyrelsen och på resp. kommun..*

Innan utredningsresultaten redovisas, nämns kort de målsättningar och förväntningar som funnits för respektive område inför utredningen. Därpå redovisas schakten. *För detaljerad redovisning av schakt och anläggningar hänvisas till "schaktlista", bilaga 4. För fyndredovisning hänvisas till bilaga 5.*

AU → FU

Utifrån resultaten från den arkeologiska utredningen, AU, görs därefter en bedömning av vilka områden som bör gå vidare till förundersökning. Dessa redovisas som FU-områden med beskrivning av schakt, lager, fornlämningar och fynd som framkommit. FU-beskrivningen avslutas med en bedömning av området samt syftet med en förundersökning.

Kartor

I utredningsresultaten ingår endast områden som givit sådana resultat att de bedöms gå vidare till förundersökning. På kartunderlaget för dessa redovisas ny vägsträckning, utredningskorridor, uttagna förundersökningsområden och kvarstående (samt ibland nya) utredningsområden. Vissa utredningsschakt finns inlagda i de fall då dessa har mätts in med GPS. Övriga schakt har stegats in och beskrivs endast i bilagan för schakt-tabeller (bilaga 4). På enstaka sträckor finns även fornlämningar inlagda. Det har gjorts för att belysa det förhistoriska landskapets komplexitet inom detta område. *Originalkarta och fullständig redovisning av ej inmätta utredningsschakt finns som arkivmaterial på Bohusläns Museum.* Till en del av de beskrivningar som rör den förhistoriska landskapsbilden, dvs. hur fornlämningarna lokaliserats, läggs kartbilder med relevant förhistorisk havsnivå och höjdkurvor.

Kulturgeografisk utredning - historiska lämningar

Resultatet från den kulturgeografiska utredningen redovisas sist under respektive AU-sektion. Den följer inte helt de arkeologiskt utredda sektionerna men ingår i dessa. Den redovisande områdestexten är skriven av KULA AB och har ej redigerats. Endast vad gäller åtgärder har viss layoutmässig justering gjorts. Här beskrivs de fastigheter som berörs inom respektive sektion och som har sådant kulturhistoriskt värde att de särskilt bör beaktas. I fler fall föreslås vidare åtgärder såsom förundersökning eller fältdokumentation.

Siffrorna i texten är hänvisningar som finns på de kartor som använts vid den kulturhistoriska utredningen. Kartorna finns som separat bilaga 8. Originalen finns i Bohusläns Museums arkiv. För en fullständig redovisning, av för delrapporten relevanta delar, av den kulturgeografiska analysen har den oredigerade texten bifogats som bilaga 2.

Använda förkortningar och förklaringar:

JB = jordebok

RB = i Røde Bog 1388

Gavm = geometrisk avmätning 1690-talet till 1720-talet

mesolitikum eller äldre stenålder ca 10 000 – 3 000 f kr

neolitikum eller yngre stenålder ca 3 000-1 800 f kr

bronsålder ca 1 800-500 f kr

järnålder ca 500 f kr – 1 000 talet e kr

medeltid fr ca 1 000 e kr – 1 500 talets början

FR = fornlämningsregistret. Ett sammandrag finns i bilaga 3.

Vk = vägkorridor

UTREDNINGSRISULTAT

AU område 1: sektion 1/000-1/460

MKB: Områdets kulturmiljö beskrivs som nummer 1 i MKB-underlaget

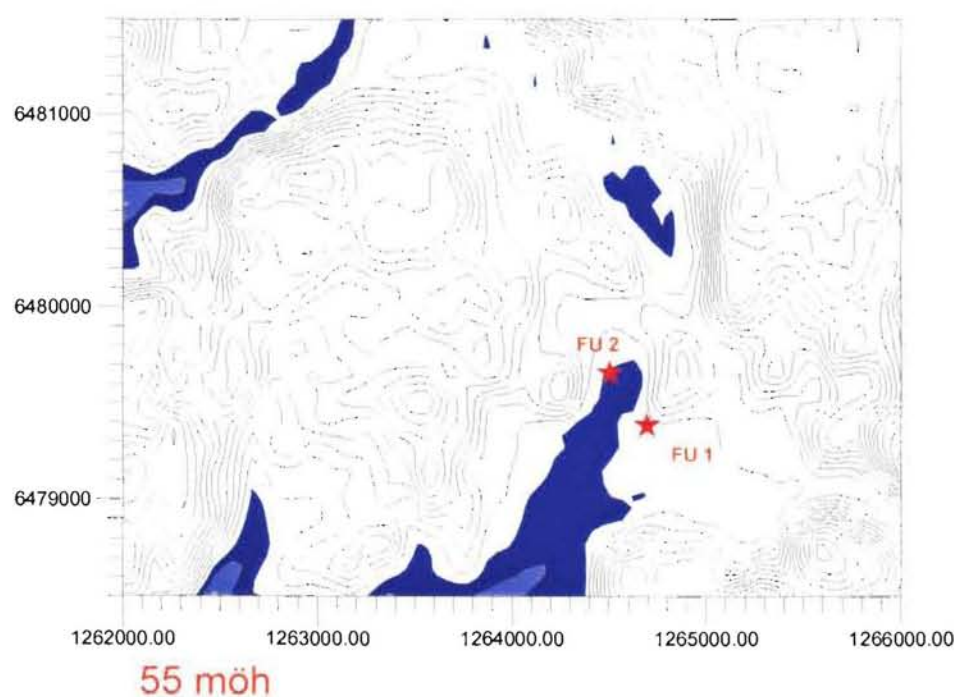
Berörda fastigheter: Geddeknipeln 1:10 och Stenevad 1:6, Herrestad sn. Uddevalla kommun.

AU: I södra delen är en svagt terrasserad förhöjning i vall och åkermark belägen på ca. 58 m ö h. Norr om, nedanför terrassen och centralt i området är en tämligen sank svacka på ca. 55 m.ö.h. Ytterligare norr därom är en idag igenlagd mindre mosse. Den ligger i botten av kraftig slänt från 55 till 63 m.ö.h.

Både åker och vall var hårt plöjda och matjorden var vanligen mellan 0,20-0,30 m tjock. Därunder låg delvis genomplöjd, tät, lerig silt och lera.

Förhistoriskt landskap: Terrassen och slänthfoten utgjorde stränderna längs den vik som under äldre stenåldern, mesolitikum, gått igenom området.

FU 1 & 2

Figur 2.
Området som det kan ha sett ut under mesolitikum när havet gick in i långsmala vikar från sydväst. Havet ligger här på 55 m över nuvarande nivå.

(Kartan har 5 m ekvidistans i höjd)

Utredningen förväntades främst ge indikationer på lämningar från äldre stenålder med tanke på topografi och i omgivningen tidigare påträffade lämningar och fynd.

Utredningsresultat:

Schakt: Totalt drogs 18 schakt till en sammanlagd längd av 496 m och med ett djup ned till 0,9 m. samt ett 1,3 m djupt schakt.

Av dessa schakt innehöll 6 st. tydliga lämningar efter aktiviteter (schakt nr 1-2, 100-102,5). Bland de övriga fanns två schakt med inslag av sot och kol (schakt 2, 100). Ett schakt (nr 111) innehöll endast ett flintavslag varför det uteslöts.

Fyndet togs ej tillvara.

För detaljerade uppgifter, se schaktlista i bilaga 4.

Inom AU område 1 finns två områden som bedöms ha potential att gå vidare till förundersökning. Dessa benämns FU 1 respektive FU 2 och redovisas nedan.

FU 1

sektion 0/960-1/020

yta: 2 000 m²

Fastighet: Geddeknippen 1:10

AU schakt: På terrassen i södra delen drogs 6 schakt (1-2, 100-102,5). Dessa hade en sammanlagd längd av 92 meter.

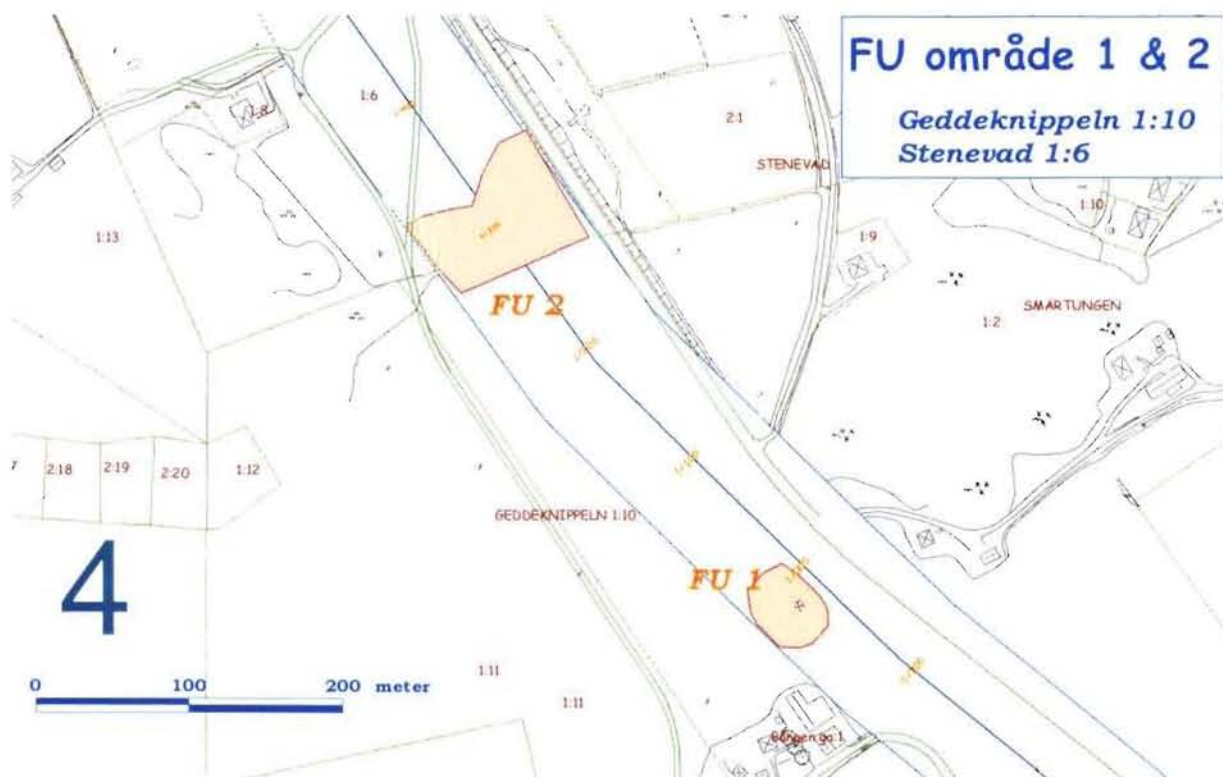
Lager: Matjord 0,20-0,35 m tj. Därunder vidtog lerig silt eller lera.

Anläggningar:

Schakt 1: **Härdrest** med skärvsten, kol och slagg på 0,35-038 m dj.

Schakt 100: sot och kolfläckar på 0,80 m dj.

Schakt 102,5: kulturlagerrester på 0,40 m dj, med ovala sot- och

kolfläckar.

Fynd: F72 1 stort bergartsavslag i schakt 2.

BEDÖMNING

Förhistoriskt landskap:

Lämningarna indikerar verksamheter som kan ha förekommit i området när havsviken gick strax nedanför utredningsområdet. FU för att fastslå utsträckning i rum och tid.

Syfte: Att försöka utröna mesolitiska strandzoner för att få bättre underlag till bedömningen av landhöjningsförloppet i denna del av Bohuslän.

FU 2

sektion 1/285-1/325

yta: 6 000 m²

Fastighet: Stenevad 1:6

Schakt: I en utdikad mosse och i norra slänten drogs 6 schakt (nr 5, 107-111) totalt 348 meter.

Lager: Matjorden var 0,20-0,35 m tj.
Vid mossen stack torvlagret ner till 0,80 m djup där det inblandades med lera ner till ca. 1,20 m dj.
Utanför mossen uppträdde silt på 0,20-0,35 m dj. under matjorden.

Anläggningar:

Schakt 107: I mossen:
* sot och kolfläck med **hasselnötter** på 0,60 m dj.
* sot och kolfläck på 0,70 m dj.
* sot och kolfläck på 0,80 m dj

Schakt 108: I övergång mellan mosse och "fast mark":
* lerlinser med kol och trä i torv, ner till 1,20 m dj.
* sothorisonter samt ett ca. 2,5 m långt område med bränd lera (F92), sot och kol på 0,20 m dj, låg i silten under matjorden.

Schakt 109: I schaktets nedre del mot mossen, i siltig sand, på 0,35 m dj: 3, möjligen 4 **hårdrester**, 0,30-0,35 m diam., med sot, kol och **skärvsten**.

Fynd: F97 bränd lera i schakt 108

BEDÖMNING

Förhistoriskt landskap:

De förhistoriska lämningarna indikerar verksamheter som kan ha förekommit i området när havsviken gick strax nedanför. FU för att fastslå utsträckning i rum och tid.

***Syfte:** Att försöka utröna mesolitiska strandzoner för att få bättre underlag till bedömningen av landhöjningsförloppet i denna del av Bohuslän. En metod är att göra en analys av pollen i mossen för att få material till datering av sankmarkens igenväxningsförlopp men också för att få en lokal vegetations analys av omlandet. Datering av hasselnötter och kol från torvolagret samt analys av den brända leran kan ge ytterligare kunskap om verksamheten runt sankmarken. Pollenanalysen skall ses som en del av det större projekt kring vegetationsutveckling och landhöjningsförloppet och som är tänkt att ingå i kommande undersökningar längs väg E6 genom Bohuslän.*

Historiskt landskap

Geddeknippen

Karta: Laga skifte 1828

Enstaka hemman i äldre jordebok (j *Knypplum Röde Bog (RB)*).

Inägomarken belägen strax väster om Vägkorridoren. Bebyggelseläget 1775 detsamma som idag. Inägorna och hela fastigheten expanderar något gentemot Bången i väster och

Rörkärr i söder mellan 1775 och laga skiftesförrättningen. Utmarken belägen som en separat ägofigur från Vägkorridoren och vidare mot öster och nordost.

Vägkorridoren: I stort sett hela utredningskorridoren belägen i västligaste delen av utmarken.

Smärtungen

Karta: Storskifte på inägorna 1781

Enstaka hemman i äldre jordebok (*Smertungen* 1659).

Hyser under 1700-talet två åbor, vars tomter vid karteringen 1781 ligger något separerade på gränsen mot utmarken. Den östra är idag helt övergiven (3). Åkermarken, som är belägen inom ett enda gårde, ligger väster och söder om bebyggelsen. Utmark i norr och nordost. På laga skiftesakten från 1854 finns ett större "stenröse" markerat på utmarken strax norr om inägogränsen.

Vägkorridoren: Löper i västligaste delen av inägomarken. Ett par åkerytor på 1781 års karta berörs. I norr korsas **inägogränsen** (4).

Stenevad

Karta: Laga skifte 1919-20.

Enstaka hemman i äldre jordebok (*Stennevaad* 1624).

Vägkorridoren: Löper genom åkermark som sannolikt i stor utsträckning uppodlats under 1800-talet. Området utgör eventuellt, i likhet med situationen vid Bräcke och Röane (jfr nedan), en del av en misstänkt **ödegård** ("Kungsbol"). Bebyggelse *kan* således finnas i området.

BEDÖMNING

Historiskt landskap:

Geddeknippen: Kartmaterialet föranleder inga vidare åtgärder.

Smärtungen: Inägogränsen kontrolleras, i övrigt inga åtgärder. Platsen för det östra bebyggelseläget enligt 1781 års karta förs in i fornlämningsregistret.

Stenevad: Misstanken om en ödegård i området måste uppmärksammas. I övrigt inga åtgärder.

NB!

I och med att vägverket, i samband med byggnationen vid Grytingebackarna, ämnat utnyttja området för byggnation av ny lokalväg, blev Förundersökning aktuell under november 1999.

Resultaten härifrån var förhållandevis intressanta; FU 1 visade sig bestå av två härdrester, vilka undersöktes och togs bort. FU 2 innehöll bränd lera och härdrester i anslutning till våtmarkens norra del. Då området var begränsat undersöktes fornlämningarna och togs bort. I samband med förundersökningen togs prover för datering och analys av makrofossil.

Fornlämningarna kan därmed anses vara undersökta och borttagna och föranleder inga vidare åtgärder.

Resultaten av förundersökningarna publiceras i rapporter hos Bohusläns museum och Riksantikvarieämbetet UV Väst.

AU område 2 : sektion 1/325-1/800

MKB: Områdets kulturmiljö beskrivs som nummer 1 i MKB-underlaget

Berörda fastigheter: Stenevad 1:4, Kungsbol 1:1, 1:4 och Röane 1:8,
Herrestad sn. Uddevalla kommun.

AU: Området ligger på ett tämligen plant parti i södra delen men stiger i norr från ca. 63 till 68 m ö h. Marken består av vall och åkermark som var hårt plöjda. Matjorden var vanligen mellan 0,20-0,30 m tjock. Därunder var delvis genomplöjd, tät lera.

Förhistoriskt landskap: Södra delen av området utgjordes under äldre stenålder, mesolitikum, av en höjdrygg vilken var belägen mellan två långsträckta havsvikar. Under yngre stenålder, neolitikum, och brons-järnålder kan området även ha utnyttjats för fastare bosättning.

Utredningen förväntades del ge ytterligare indikationer på lämningar från äldre stenålder men även från yngre sten- järnålder, eventuellt även medeltid.

Utredningsresultat:

Schakt: Totalt drogs 10 schakt till en sammanlagd längd av 224 m och med ett djup ned till 0,30-0,50 m. Inget av dessa schakt innehöll lämningar efter några aktiviteter. För detaljerade uppgifter, se schaktlista i bilaga 4

Området går ej vidare till förundersökning.

AU område 3 : sektion 1/800-2/200

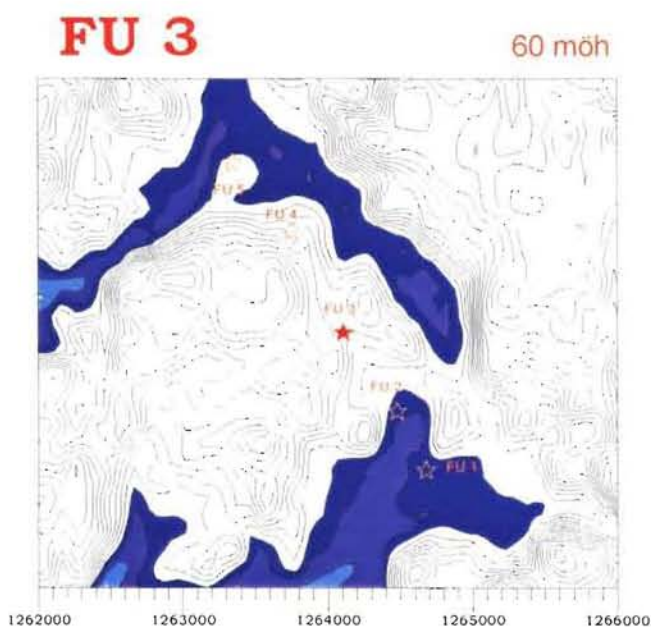
MKB: Områdets kulturmiljö beskrivs som nummer 1 i MKB-underlaget

Berörda fastigheter: Kungsbol 1:1, Röane 1:8, Herrestad sn. Uddevalla kommun

AU: Området sluttar mot söder från 68 m.ö.h. upp mot ca. 80 m.ö.h. i norr, där en plan yta bildas. Här ligger ett mindre bergsimpediment. Marken består av vall och åkermark.

Både åker och vall var hårt plöjda och matjorden var vanligen mellan 0,20-0,30 m tjock. Därunder var delvis genomplöjd, tät, lerig silt och lera.

Förhistoriskt landskap:

Platån och slänten låg i nära anslutning till en av de långsmala vikar som under äldre stenåldern, mesolitikum, gått in i området. I norr reser sig en bergshöjd som avskärmar området åt detta håll.

Under senare perioder kan platån varit lämplig för fastare bosättning. Fastigheten Bången, strax väster om området är belagt i Röde Bog 1388, Röane är belagt i Jordboken 1573 där även Kungsbol nämns.

Figur 3 visar exempel på hur landskapet kan ha sett ut med havet 60 meter över dagens nivå dvs. under en del av mesolitikum dvs. äldre stenålder. FU område 3 markerad med röd stjärna. (Kartan har 5 m ekvidistans i höjd)

Utredningen förväntades ge indikationer på lämningar från stenålder till medeltid.

Utredningsresultat:

Schakt: Totalt drogs 5 schakt till en sammanlagd längd av 130 m och med ett djup ned till 0,40 m. I samtliga schakt fanns lämningar efter aktiviteter.

Schakt, anläggningar och fynd mättes in med GPS. För detaljerade uppgifter, se schaktlista i bilaga 4.

Ytbesiktning: En plöjd åkeryta okulärbesiktigades. Fynd av flintavslag fanns framför allt i den västra delen av åkern.

AU område 3, omfattar både schaktyta och ytplockad yta. Hela området bedöms ha potential att gå vidare till förundersökning. Detta benämns FU 3.

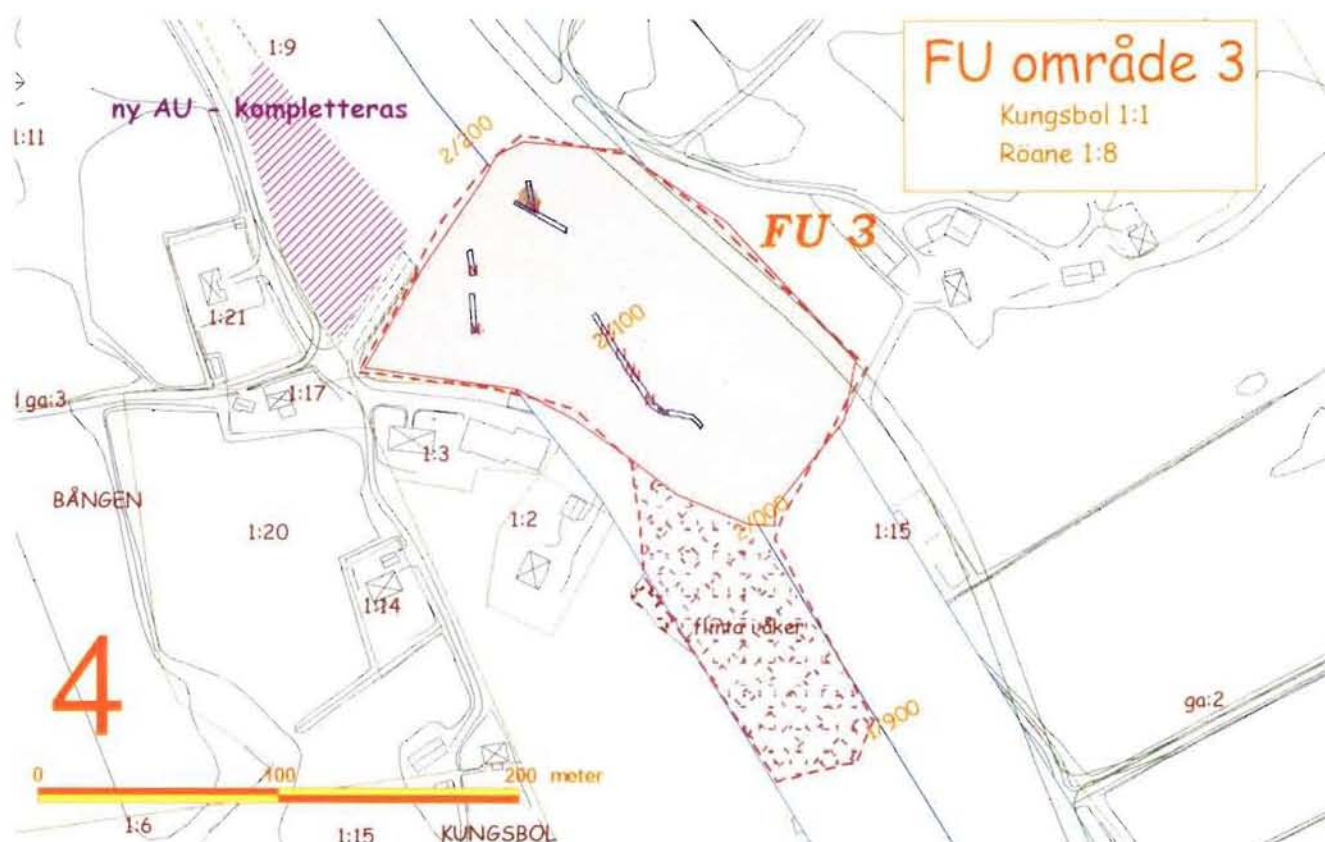
FU 3

sektion 1/800-2/200

yta: 18 250 + 6 000 m²

Fastighet: Röane 1:8

Schakt: På den plana ytan drogs 5 schakt (335-339) med en sammanlagd längd av 130 meter. Schakten drogs fram till bergsimpedimentet i söder. Detta kunde dock inte utredas pga. vegetation och tele/el kablar.

Lager: L0) matjord 0,10-0,20 m tj.
L1) gråbrun siltig lera och siltig sand, inblandad med

humus från ploglagret. 0,05-0,15 m tj.
L2) grå-gulbrun siltig/sandig lera. 0,10 m tj.

<i>Schakt</i>	<i>Anläggningar</i>	<i>Fynd</i>
Schakt 335: A1:	fläckar med sot och kol bland skörbrända stenar i övergång till lager 2	F99 i ploglager; sintrad sand/slagg
		F100 i ploglager; tegel med magring
Schakt 336:	sot och kolfläckar i steniga partier i lager 1	F101 i ploglager; del av svallad kärna
Schakt 337: A2:	kulturlagerrest med sot, kol och bränd lera i lager 1, på 0,10 dj	
A3	kulturlagerrest med sot och kol i lager 1 på 0,18 dj	
A4	hårdrest med skärven, sintrad sand/slagg och större obrända stenar runt hårdens i lager 1 och 2 (<i>smedja?</i>)	F102 i A4; järn, spik och järnten med sintrad sand
A5	fläckar av sot och kol i övergång till lager 2	F103 i A4; sintrad sand/slagg
Schakt 338:	sot och kolfläckar i	F104 i ploglager; kvartsavslag

övergång till lager 2

Schakt 339: A6	stolphål 0,25 x 0,30 m i lager 1	F111-114	i ploglager; sentida lämningar av järn och keramik
A7	stolphål 0,20 m diam., kolrikt, i lager 1	F109-110	i L1; sentida lämningar av järn och keramik
A8	kulturlagerrest i lager 1 och 2, fortsätter utanför schaktet.	F115	i L1; svallad kärna
A9	större parti med kulturlager m sot och kol i lager 1, på 0,30-0,40 m dj	F105	i L2; konisk kärna av kvarts
A9:1	kolkoncentration i kulturlager A9, m brända ben och fynd	F106-107	i L2; flintavslag
A10	stolphål 0,4 m diam. i lager 1 på 0,30 m dj	F108	i L2; 1 svalla flintskrapa
A11	sot och kolkon- centration i lager 1	F116	i A9;1; slagen skiffer
A12	sandfylld grop, 0,4 m diam. och 0,2 djup i lager 2		

Fastighet: Kungsbol 1:1

Ytbesiktning: Över en plöjd, sydostsluttande åker gjordes en ytlig okulärbesiktning. Måttligt av flintavslag iaktogs i ytan. Fynden koncentrerade sig framför allt längs den nordvästra

kanten.

Fynd: F 117 Endast fyra flintavslag, varav två svallade, tillvaratogs.

BEDÖMNING:

Förhistoriskt landskap:

Lämningarna indikerar dels en eller flera boplatzrester från äldre stenålder, med hänvisning till den svallade flintan både på den öppna åkern och i schakten. I den nordligaste delen tycks anläggningar, smedja?, och fynd indikera rester efter verksamhet från historisk tid. (Kan det vara ovannämnda ödegård?). I schaktet närmast impedimentet kan stolphålen och kulturlagerresterna möjligen härröra från historisk tid – järnålder, eventuellt från bronsålder.

Syfte: FU för att fastställa lämningarnas utbredning, tidsställning och innehåll. För att kunna få en bättre bild av hur området utnyttjats är MS-analys (magnetisk susceptibilitet) lämplig då den visar var marken har utsatts för upphettning. Dessutom bör vidare arkivstudier göras för att undersöka om härdresten med sintrad sand (A4) kan härröra från en smedja eller ödegård.

Historiskt landskap:

Bräcke *Karta: Laga skifte 1831 (äldre kartor över inägorna saknas)*
Enstaka hemman i äldre jordebok (j Braekko RB)*.

Mycket liten enhet, "inklämd" mellan Röane i norr och Stenevad i söder. Rent rumsligt ser hemmanet ut att vara avsöndrat ur Stenevad (notera att Röane, Stenevad inkl. Bräcke, Smärtungen, Geddeknippeln och Rörkärr inkl. utjorden under Svenseröd förefaller vara ungefär arealmässigt likstora). Bräcke-bebyggelsen under första hälften av 1800-talet består av två hemmansdelar och är belägen nordost om landsvägen. Den äldsta åkermarken ligger i sydvästra delen av fastigheten, på båda sidor om landsvägen. Vid karteringstillfället har en hel del mark dikats ut och uppodlats i nordost (öster om järnvägen).

Åkermarken sydväst om landsvägen, belägen strax öster om dagens E6, kallas i sin helhet "Kungsbol" (jfr namnet vid Röane på de senare ekonomiska kartbladen). Sannolikt avspeglas här en ödegård, vars mark delats upp mellan Röane och Bräcke, sannolikt även Stenevad (se vidare under Röane nedan).

Vägkorridoren: Löper genom en central del av inägomarken, den delen av åkermarken som kallas "Kungsbol". Det kan inte uteslutas att övergiven bebyggelse finns i detta område, även om det mest sannolika är att en sådan ska sökas på Röane-sidan.

Röane

Karta: Storskifte på inägorna 1778.

Enstaka hemman i äldre jordebok (*Rodenn* 1573).

1700-talsbebyggelsen, bestående av två brukningsenheter, belägen i norra delen av dagens bebyggelseområde, mellan E6 och järnvägen. Åkermarken organiserad i två gårdar. En del, enligt kartan sent uppodlad åker, finns också i änghagen "Kungsbol" i väster (se vidare nedan). Kungsbol är belagt redan i en jordebok 1573, men var vid denna tidpunkt uppenbarligen inte bebodd eftersom Marteröd betalade skatten. 1748-1801 lyder Kungsbol under Stenevad. Det rör sig här sannolikt om en ödegård. Den sentida fastigheten Kungsbol är sannolikt resultatet av en laga skiftes-utflyttning.

En stor änghage, "Kasan", återfinns 1778 i norr. Längst i öster finns också en (mycket) stor utäng som av namnet att döma - den kallas "Myrhagen" - främst består av fuktig mark. I östra delen av denna ligger ett par lador.

Vägkorridoren: Mellersta delen av utängen "Kungsbol", en perifer inägomark (änghage), berörs. Med hänsyn till att detta är den största ytan av de hittills nämnda med samma namn, är det troligt att en eventuell ödegårdsbebyggelse i första hand finns här. I norr berörs yttersta spetsen av utängen "Kasan".

BEDÖMNING:

Historiskt landskap:

Bräcke: Ödegårdsproblematiken uppmärksammas. I övrigt inga åtgärder.

Röane: Kungsbol-ytan (5) måste med hänsyn till misstanken om en ödegård utredas noggrant. I övrigt föreslås inga andra åtgärder.

* enligt MKB är Bräcke omnämnd redan i Røde Bog 1388

AU område 4: sektion 2/200 – 3/090

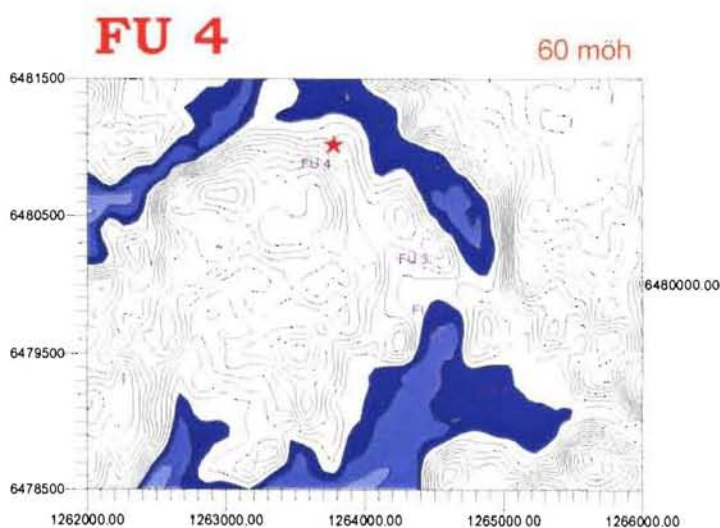
MKB: Områdets kulturmiljö beskrivs som nummer 1 i MKB-underlaget

Berörda fastigheter: Berga 1:9 och Hogstorp 1:20, Skredsviks sn. Uddevalla kommun

AU: Området följer i riktning N-S längs kanten av en moränsluttning nedanför en bergsrygg. Det ligger mellan 75-80 m.ö.h. i norr till ca. 85-88 m.ö.h. i övrigt. Sluttningen är skogsavverkad, delvis täktad och ansluter i öst i tidigare odlad mark, 75-80 m.ö.h. Idag består denna av delvis sly, delvis hygge och är tämligen fuktig. Längst i syd ligger en mindre åker i vall. Längst i norr är berg och sluttning skogsklädda. Längs bergsfoten går en grusväg, som tidigare varit landsväg, kallad "Kungsvägen". Området avgränsas i öst av E6:an.

Jorden består av sandig, fuktig silt som övergår i stenig, blockig morän. Längs bergskanten dominerade den blockiga moränen. Åkerpartiet i syd var hårt plöjt och dränerat och matjorden var ca. 0,30 m tjock. Därunder vidtog delvis genomplöjd, tät, silt.

Förhistoriskt landskap:

(Kartan har 5 m ekvidistans i höjd)

Höjdområdet utgjorde under stenåldern ett sadelläge mellan de djupa, tämligen grunda vikarmar som sträckte sig in i området från norr och söder. Mot öst sticker långsmala bergsarmar ut i den dåtida viken.

Figur 4. Ett exempel på landskapet med havsnivå 60 m över dagens. Fornlämningen som ligger i nordöstra delen av en bergsslänt, är markerad med röd stjärna.

Utredningen förväntades främst ge indikationer på äldre stenåldersboplatser.

Utredningsresultat:

Schakt: Totalt drogs 13 schakt till en sammanlagd längd av 215 m och med ett djup ned till 0,40 m.

Av schakten innehöll 3 st (11, 118, 120) enstaka fynd av flinta. Inga anläggningar som indikerade aktiviteter påträffades. Fynden tillvaratogs ej.

Längst i norr drogs tre schakt på en mindre platå i skogsmark belägen på 75-80 m.ö.h. I dessa framkom sådana fynd som gör att området går vidare till förundersökning. Platån omgärdades av bergsklackar

För

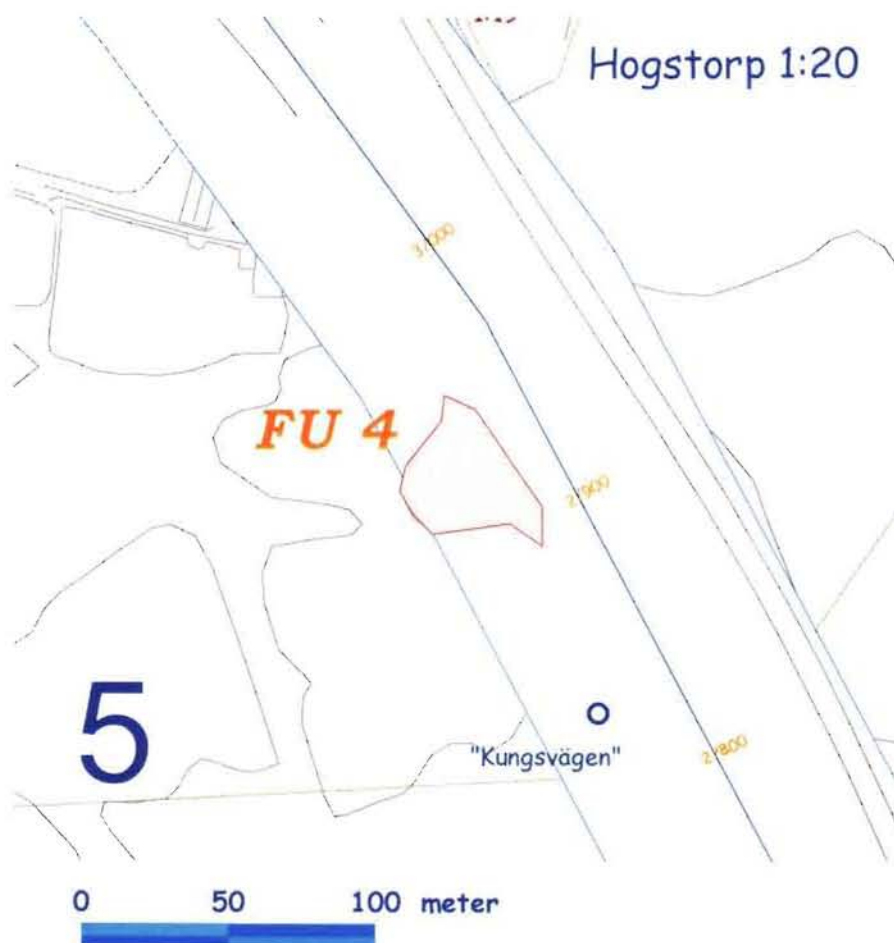
*detaljerade
uppgifter, se
schaktlista i
4*

bilaga

FU område 4

Inom
4 finns
som

att gå
förun-
Detta
FU 4.

AU område
ett område
bedöms ha
potential
vidare till
dersökning.
benämns

FU 4

sektion 2/887-2/947

yta: 1400 m²

Fastighet: Hogstorp 1:20

Schakt: Tre schakt drogs (121-123) med en sammanlagd längd av 14 meter. Schakten var grunda då markhumusen var tunn och fynden kom i och under denna.

Lager: L0. humus 0,03 m tj.

L1. mörkbrun stenig, grusig, sand 0,03-0,12 m tj.

L2. rödbrun stenig, sandig, silt, 0,10-0,20 m tj.

Anläggningar: Inga anläggningar

Fynd: **F 8** 1 svallad kölskrapa/handtagskärna

F 9 3 avslag varav 2 svallade, 2 med retusch

F 10 2 övriga flintor

BEDÖMNING:***Förhistoriskt landskap:***

Fynden visar att det finns rester efter en boplats från äldre stenålder, mesolitikum, i det höglänta skogspartiet i norr. Trots de ringa fynden är handtagskärnan tillräckligt intressant för att området bör gå vidare till FU. Då marken i bergsslänten delvis är täktad och endast enstaka fynd påträffats där, är ett orört skogsparti av ytterligare intresse för FU.

Syftet med en förundersökningar att söka fastställa platsens utbredning, funktion och tidsställning. Platsen låg under mesolitikum relativt skyddad vid en nordlig, utstickande bergsrygg mot en havsvik. Med tanke på att en del av fynden var svallade bör undersökningen fokusera på att försöka finna en strandzon. Detta tillsammans med pollenanalys i mossar står i paritet med ett övergripande problemområde inom en del av det större projekt kring vegetationsutveckling och landhöjningsförloppet och som är tänkt att ingå i kommande undersökningar längs väg E6 genom Bohuslän.

AU område 5: sektion 3/090 – 3/615

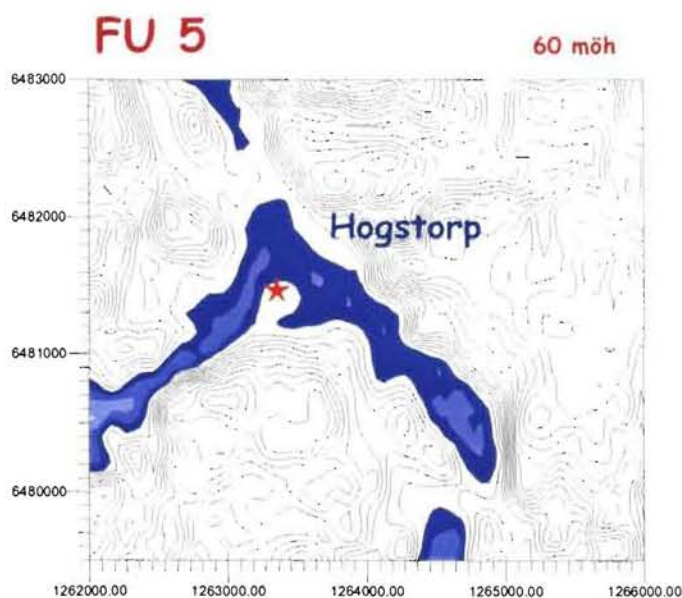
MKB: Områdets kulturmiljö beskrivs som nummer 2 i MKB-underlaget

Berörda fastigheter: Hogstorp 1:20 och 2:1, Skredsviks sn. Uddevalla kommun.

AU: Området består av odlad åkermark. I södra delen sluttar området ned mot en sänka, som lägst ligger på drygt 57 m.ö.h. Sänkans norra sluttning stiger tämligen brant upp till 65 m.ö.h. och slutar på en höjdrygg/platå på runt 62-64 m.ö.h. Området följer i östra delen E6:an och den äldre landsvägen "Kungsvägen" fram till en bensinstation med asfaltplan.

Åkermarken var mycket hårt plöjd och i södra delen uteslutande lerig. Mot krönet av den norra sluttningen fanns ett parti med sand över lera men på höjden norr därom dominerade åter lera. Matjordsskiktet var omkring 0,30-0,40 m tjockt. Ett mindre bergsimpediment ligger strax väster om området och på höjddatån sticker en mindre bergsklack upp i dagern.

Förhistoriskt landskap: Områdets norra del utgjorde under äldre stenålder nordsidan av en utstickande udde från bergsryggen i syd. Den långsträckt viken som här gick in gjorde vid udden en kraftig böj mot syd, där viken gick djupt in i Kråkerödsdalen mot Bistocken. Området kom därför att ligga mitt i knäet av denna "ränna" .

Figur 5 visar Hogstorpsområdet under mesolitikum, med havsnivå ca 60 m över dagens. Stjärnan markerar förundersökningsområde 5. (Kartan har 5 m ekvidistans i höjd).

Från yngre stenålder hade viken dragit sig västerut flera km. Den gamla viken var först sank så småningom betes- och odlingsbar. Bosättning från och med yngre stenålder kan då ha lokaliserat sig här.

Inga kända fornlämningar finns registrerade i området. Men i förlängningen av "viken" mot sydöst ligger flera mesolitiska boplatser av s.k. Hensbacka typ längs de dåtida stränderna.

Utredningen förväntades främst ge ytterligare mesolitiska indikationer.

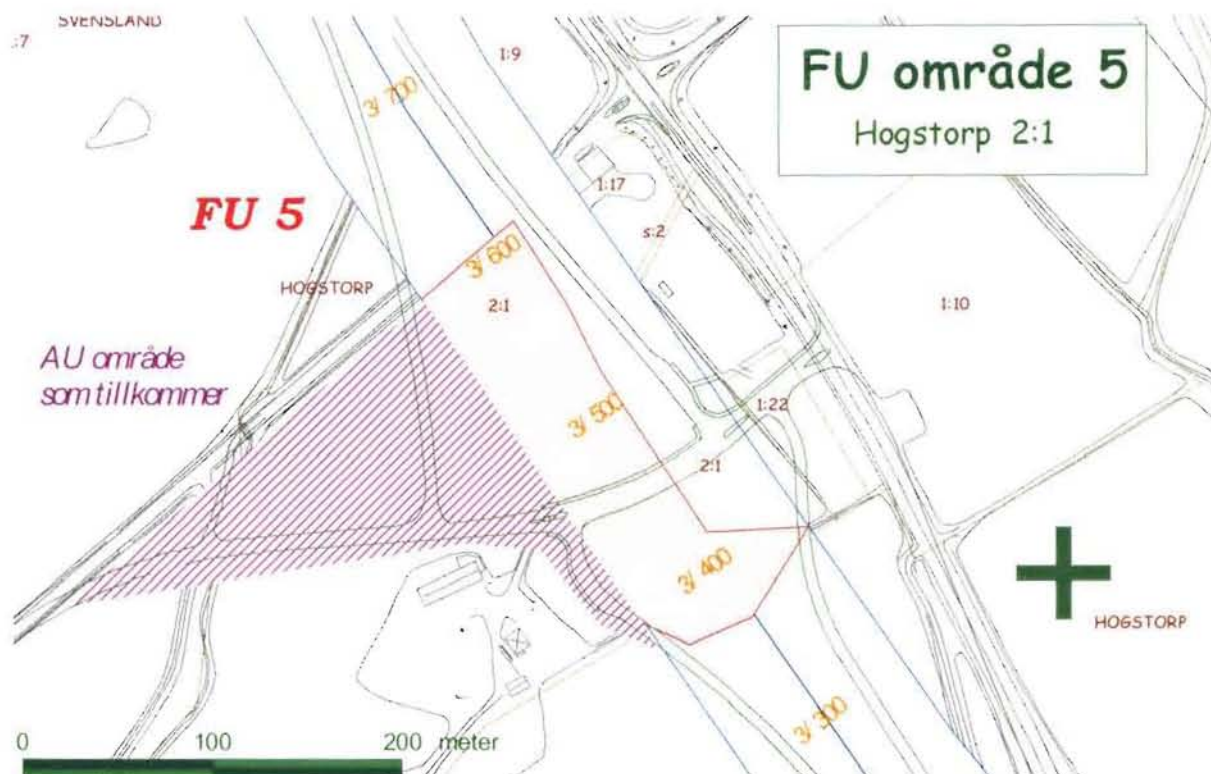
Utredningsresultat:

Schakt: Totalt drogs 38 schakt till en sammanlagd längd av 752 m och med ett djup ned till ca. 0,40-0,50 m. Ett flertal djupschakt gjordes, ned till som mest 1,50 m dj.

Av schakten innehöll 6 stycken fynd och anläggningar (124-127, 130, 132). Anläggningar var bl.a. stolphål och en möjlig ugnrest. Fyndmaterialet var av kvarts, kärnor och avslag, samt bränd lera, brända ben och skärvsten. Fynden tillvaratogs.

För detaljerade uppgifter, se schaktlista i bilaga 4.

Inom AU område 5 finns ett område som bedöms ha potential att gå vidare till förundersökning. Detta benämns FU 5.

FU 5

sektion 3/370-3/615

yta: FU 14 000 + AU 23 000 m²

Fastighet: Hogstorp 2:1, 1:20 samt Södra Svensland 1:7.

Schakt: Inom området drogs 10 schakt (124-128, 130-134) med en sammanlagd längd av 234 meter och med ett djup ner till 0,40 m. Matjorden var ca. 0,30 tj och i 6 av schakten fanns fynd och anläggningar. Dessutom plockades enstaka fynd i matjorden runt schakt 126 och 127.

Lager: L0. ploglager, lerigt, ca. 0,30 tj.
L1. gul lera eller siltig lera, 0,10 m tj till grävd botten.

Anläggningar:

Schakt 124: **A2: Stolphål**, 0,25 m diam. och 0,14 dj. i L1.
samt **skärvsten** och mörka fläckar inom ett område av 4,5 m längs schaktet.

Schakt 126: Område med enstaka **skärvstenar** ytligt.

Schakt 132: **A1:** 3x1,5 m stort område med hårt bränd lera och kol., rikligt med **skärvsten** samt **brända ben**. Ev. ugnsbotten.

Fynd: **F 36:** kvarts; del av bipolär kärna (schakt 126)

F 37: kvarts; 1 bipolär kärna

F 38: kvarts; 1 avslag m retusch

F 39: kvarts; 2 avslag

F 37-39 hittades runt schakt 126 och 127 i ploglagret

F 40-41: kvarts; 2 kärnor resp. 1 avslag (schakt 125)

F 90: järnslag ? (schakt 132)

F 91: bränd lera, tegel? (schakt 132)

F 92: **brända ben**

BEDÖMNING:

Förhistoriskt landskap:

Området var tämligen hårt påverkat av jordbruket varför de indikationer på aktiviteter som påträffades var tämligen skadade. Anläggningarna (stolphål och bränd lera) samt fynd av järnslag indikerar aktiviteter från järnålder eller senare. Fynden av kvartsmaterial kan tyda på mesolitiska aktiviteter. Ingen flinta påträffades.

***FU** föreslås att koncentreras till vägkorridorens västra del, omkring de fyndförande schakten inom höjdryggen, med **syfte** att fastsälla utsträckningen av anläggningarna samt söka anläggningar som kan knytas till kvartsmaterialet. Vidare bör tidsställning och funktion sökas i materialet. En hypotes är att det rör sig om två, tidsmässigt vitt skilda aktivitetstillfällen; en mesolitisk strandlokal respektive en järnålder eller en medeltida bosättning.*

Då en trafikplats, med nya lokalvägar, skall anläggas i anslutning till FU området tillkommer ett nytt utredningsområde, vilket inte tidigare ingått i den arkeologiska utredningen (se karta FU 5 – randig markering) att ingå i FU-området. Det föreslagna FU området sträcker sig således delvis utanför vägkorridoren.

Historiskt landskap:

Hogstorp*Karta: Storskifte på inägorna 1816*Enstaka hemman i äldre jordebok (*J Haughthorpe RB*).

Bebyggelsen i början av 1800-talet, bestående av tre brukningsenheter, var belägen på samma plats som idag. Åkermarken återfinns i tre olikstora gårderna runtomkring bebyggelsen. Utmarken var belägen i det bergiga området i söder. Mellan inägorna och utmarken finns en smal zon med bl.a. torpbebyggelse och små beteshagar.

Vägorridoren: Löper i åkermarken mellan det gamla bebyggelseområdet och den äldre landsvägen, vilken hade samma sträckning som dagens E6. En **gårdesgräns** (6) och **inägogränsen** (7) i söder genomkorsas. Längst i söder låg tidigare utmarken.

Besiktning: Trots en hel del sentida bebyggelse (bl.a. en bensinstation) intill E6:an i norra delen av Hogstorps tidigare inägomark uppvisar området, både i detaljer och när det gäller den övergripande landskapsbilden, flera ålderdomliga drag, vilka ytterst går tillbaka på den landskapsorganisation som kan utläsas i den tidiga 1800-talskartan. Vägnätet, inklusive delar av E6:ans nuvarande stäckning, uppvisar en nästan fullständig överensstämmelse med 1816 års karta. Bebyggelsen har, som redan nämnts, samma lokalisering som på lantmäterikartan, i höjdläge intill en bergknalle. Den består av flera hus i fint skick. Bebyggelsen placering och karaktär förmedlar en "genuin" känsla som i hög grad förstärks av den i övrigt mycket öppna och av jordbruk starkt präglade landskapsbilden. Övergången mot utmarken i söder upplevs lätt genom den markerade naturgeografiska gränsen mot bergig terräng som finns där.

BEDÖMNING:***Historiskt landskap:***

Hogstorp: Vägorridorens dragning mitt emellan bebyggelsen och den gamla landsvägen skär tvärt igenom den i många stycken ålderdomliga landskapsstruktur som präglar Hogstorpområdet. Upplevelsen av det öppna jordbrukslandskapet och bebyggelsens genuina karaktär riskerar här delvis att gå förlorad. Gårdesgränsen centralt på inägomarken och inägogränsen i söder bör kontrolleras inom ramen för förundersökningen.

AU område 6: sektion 3/615 – 4/090

MKB: Områdets kulturmiljö beskrivs som nummer 2 i MKB-underlaget

Berörda fastigheter: Svensland 1:7 och 2:74, Skredsvik sn. Uddevalla kommun

AU: Området består av en sydöstlig sluttning från en nivå på ca. 60 till 55 m.ö.h. Marken består av gammal åker/vall som var tämligen hårt plöjd.

I norra delen finns en utdikad, mindre våtmark. Under det tämligen tjocka matjordstäckets (upp till 0,5 m tj) vidtog i huvudsak lera, mot sankmarken var jordlagret siltigare.

Förhistoriskt landskap:

Sluttningen utgjorde under mesolitikum den inre och västra stranden av en havsvik som gått in i området. Under yngre sten-, brons- och järnålder hade viken övergått i sankmark som efter hand uppodlats (*se kommentar i bildtext till figur 6*).

Utredningen förväntades främst ge indikationer som kunde härröra från denna period såsom strandbundna aktiviteter och strandzoner. Ett övergripande problemområde inom projektet, kommer att behandla just strandförskjutningsproblematiken..

Utredningsresultat:

Schakt: Totalt drogs 27 schakt till en sammanlagd längd av 327 m och med ett djup mellan 0,40-0,80m. I flera schakt grävdes en djupsektion, som mest ned till 1,80 m. Dessa schakt låg i åker och i direkt anslutning till en mindre sankmark. *För detaljerade uppgifter, se schaktlista i bilaga 4.*

Lager: Matjorden var i norra delen, mot det sankpartiet, delvis torvig, 0,30-0,50 m tjock. I övrig åkermark vanligen mellan 0,20-0,30 m tj.

L1. Under matjorden vidtog i huvudsak lera, i något parti siltig lera och nära sankmarken, svärmlager. Lagret var vanligen mellan 0,30-0,50 m tj. I nordvästra delen ner till ca. 1,0 m tj.

L2. var i allmänhet mindre än 0,2 m tj, bestod av gråbrun siltig lera eller gråblå lera. Men även grus fanns mot södra och västra delen samt organiskt material som torv och trä vid sankmarken i norr.

L3. I schakt 53, intill sankmarken uppträdde ett svärmlager på 1 m djup.

Från 0,10-0,20 m dj. vidtog blålera.

Anläggningar och fynd:

Endast i ett av schakten (schakt 147) fanns lämningar efter aktiviteter. I lager 1, dvs. på 1 m djup, låg det kolstänk och bränd lera (F 52).

I ett par schakt (35 och 143) fanns organiskt material och kol i lager 1.

I schakt 142, fanns i lager 1, stenar och organiskt påverkad postglacial lera med enstaka blad.

BEDÖMNING:

Förhistoriskt landskap:

Jordlagrens ställvis grusiga lager, uppträder framförallt i den västra delen av området. Dess innehåll indikerar möjligen den västra stranden av den havsvik som gått in i området under mesolitikum (se AU 7, figur 6).

Då endast ett schakt (147) av 27 innehållit rester efter aktiviteter, bedöms det inte vara tillräckligt för att gå vidare med området till FU.

AU område 7: sektion 4/090 – 4/490

MKB: Områdets kulturmiljö beskrivs som nummer 2 i MKB-underlaget

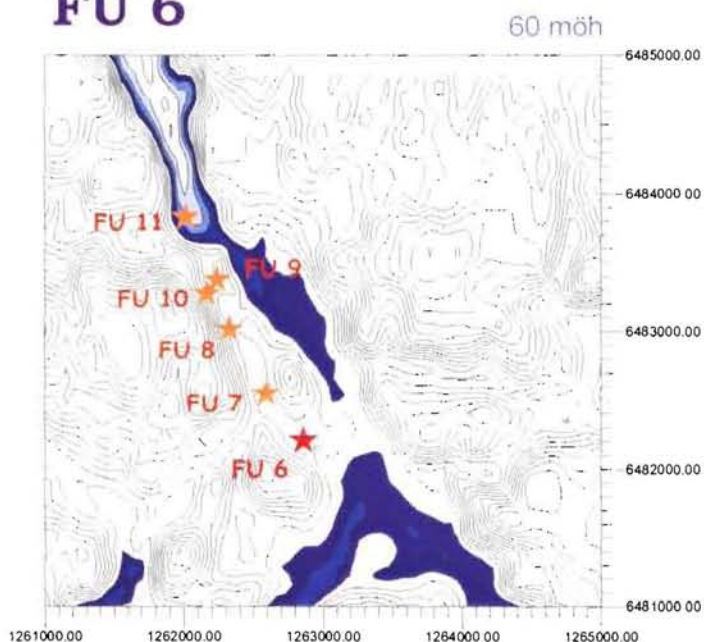
Berörda fastigheter: Svensland 1:7, Skredsvik sn. Uddevalla kommun

AU: Området utgjordes av en sydsluttning mellan ca. 60-73 m.ö.h. strax under krönet på en höjdsplata. I väst reser sig en bergsrygg, upp till 100 m, och i öst är området något kuperat. Marken består av åker/vall, tämligen hårt plöjd lerjord. I söder ansluter den till en utdikad, mindre våtmark.

Förhistoriskt landskap:

Området utgjorde under mesolitikum en sydsluttande strand vilken låg invid en krök av en havsvik.

FU 6

Figur 6 visar området under mesolitikum under den tid när havet stod ca 60 m över dagens nivå. Liksom vid FU 2 ligger fornlämningen, markerad med röd stjärna, indragen innanför en vik. (Kartan har 5 m ekvidistans i höjd)

(kommentar: Au område 6 (se ovan) omfattade i stort sett hela det blå området mellan FU 5 och FU 6).

Öster om området finns flera mesolitiska lokaler som ligger vid foten av mindre berg och som vetter mot denna "vik" (se bilaga 3, FR och kartöversikt för AU 8).

Under yngre sten- till järnålder bör området kunnat hysa bosättning då det bör ha varit tämligen skyddat för väder och vind.

Utredningen förväntades främst ge indikationer på strandbundna aktiviteter. Men förhoppningsvis även lämningar från brons- och järnålder.

Utredningsresultat:

Schakt: Totalt drogs 20 schakt till en sammanlagd längd av 279 m och med ett djup ned till 0,30-0,40 m. I enstaka schakt grävdes djupsektioner ner till 1,10 m djup.

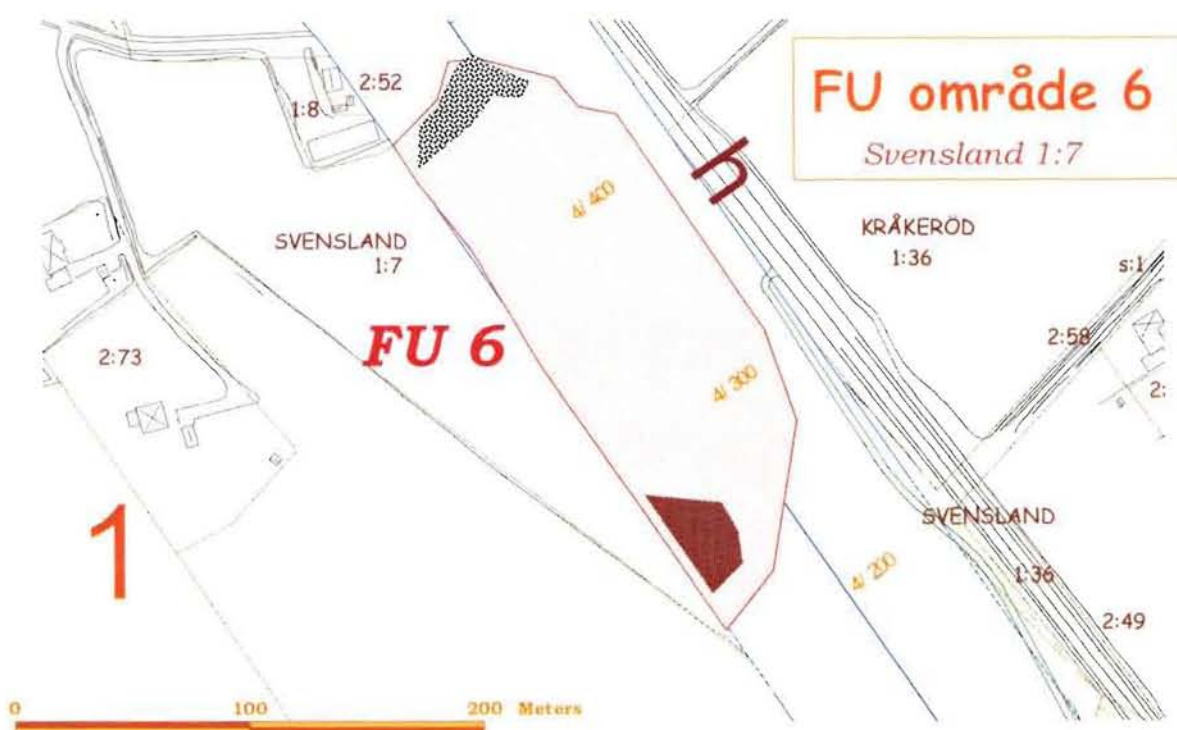
I majoriteten av schakten bestod marken av ploglager ner till i genomsnitt 0,30 m dj.

Därunder var det gul lera. De övriga schakten innehöll svämlager i lager 1 eller lager 2.

Sex av schakten innehöll anläggningar (61, 64, 66, 69, 71, 72). Fynd av flinta fanns endast i schakt 73.

För detaljerade uppgifter, se schaktlista i bilaga 4.

Inom AU område 7 finns ett större område som bedöms ha potential att gå vidare till förundersökning. Detta benämns FU 6.

FU 6

sektion 4/235- 4/490

yta: 19 2000 m²

Fastighet: Svensland 1:7

Schakt: Elva schakt (61, 64-73) med en sammanlagd längd av 176 meter och omkring 0,40 dj. Schakten var grunda då markhumusen var tunn och leran (L1) uppträdde direkt under denna. Endast i schakt 65 var marken gyttjig i lager 1. Detta var 1,0 m djupt.

Lager: Matjordslagret var vanligen 0,30 m tjockt
L1. gult lerlager = grävd botten.

Anläggningar: fanns i två, möjligen tre av schakten.

i västra delen; ett **stolphål**?/ränna? (schakt 61)
en **grop**, 0,7 m diam. (schakt 66)
(en grop/stenlyft (schakt 64))

i norra delen; två **stolphål** (schakt 69)
två **gropar** med sot och kol (schakt 71)
två **hårdrester** (schakt 72)

Fynd: fanns i norra delen av området i schakt 73 (F 66, 81, 82).
Fynden bestod av tre svallade flintavslag, varav ett med retusch.

BEDÖMNING:

Förhistoriskt landskap:

Framför allt anläggningarna talar för att aktiviteter skett inom områdets västra och norra del. De svallade flintorna i övre delen av området kan indikera ett äldre tidsskede då vattenytan rört sig en hel del över området. Med anledning av anläggningar och fynd bör främst den västra och norra delen av området gå vidare till FU.

Syftet är främst att fastställa anläggningarnas utbredning, funktion och tidsställning. Med tanke på att slänten vetter mot en äldre havsvik bör undersökningen fokuseras på att försöka finna en strandzon. Detta tillsammans med pollenanalys i mossar står i paritet med ett övergripande problemområde inom en del av det större projekt kring vegetationsutveckling och landhöjningsförloppet och som är tänkt att ingå i kommande undersökningar längs väg E6 genom Bohuslän.

Det föreslagna FU området kommer att sträcka sig något ytterligare åt sydväst, utanför huvudkorridoren, pga. att det kommer att anläggas ett tillfälligt upplag här under vägarbetet. Detta område är gulmarkerat på FU kartan ovan och har ej tidigare utretts.

Historiskt landskap:

Svensland

Karta: Storskifte över inägor till Norra Svensland 1816

Består av två hemman, Svensland Norra resp. Södra, i äldre jordebok (*Svensland 1544*).

Komplicerad hägnads- och markanvändningsorganisation, med bl.a. åkermarken fördelad på ett flertal gårdar. Två hemmansdelar återfinns i samma läge som dagens bebyggelse i söder, tätt intill Buråsen och Södra Svensland. I norr, ungefär vid den moderna ekonomiska kartans Tåkorna, finns ytterligare en brukningsenhet samt, strax söder om denna, ett båtsmanstorp. Sannolikt utgör en del av den utspridda åkermarken relativt sena uppodlingar, såsom exempelvis ytorna gårdet längst i nordost. Mellan gårdarna öster om landsvägen leder en bred fägata mot utmarken. Utmark finns även i norr och väster.

Vägkorridoren: I söder genomkorsas ett centralt parti av inägomarken, med bl.a. tegskiftad åkermark enligt 1816 års karta. Detta är med största sannolikhet den äldsta åkermarken. Väglinjen skär mestadels tvärs över tegarna, vilket innebär att **parcellbegränsningarna** (8) borde kunna spåras. Längst i söder har tegarna en annan riktning där möjligen **kolluvier** (9) kan finnas. Resten av sträckan löper Vägkorridor i gränsen mot utmarken. Vid Tåkorna berörs bebyggelse som återfinns *på* utmarken enligt 1816 års karta.

Besiktning: Bebyggelsen i söder och den öppna landskapsbilden i söder anknyter till och uppvisar i hög grad samma kvaliteter som den vid Hogstorp. Dagens E6 följer nästan i detalj landsvägens äldre sträckning genom bygden.

Sammanfattning och förslag till åtgärder: Den föreslagna vägsträckningen får samma negativa effekt som beskrevs för Hogstorp ovan.

AU område 8: sektion 4/490 – 5/200

MKB: Områdets kulturmiljö beskrivs som nummer 2 i MKB-underlaget

Berörda fastigheter: Svensland 2:2, 1:7, 2:19, Kallsås 1:8, 1:9 samt samfällid mark, Skredsvik sn. Uddevalla kommun.

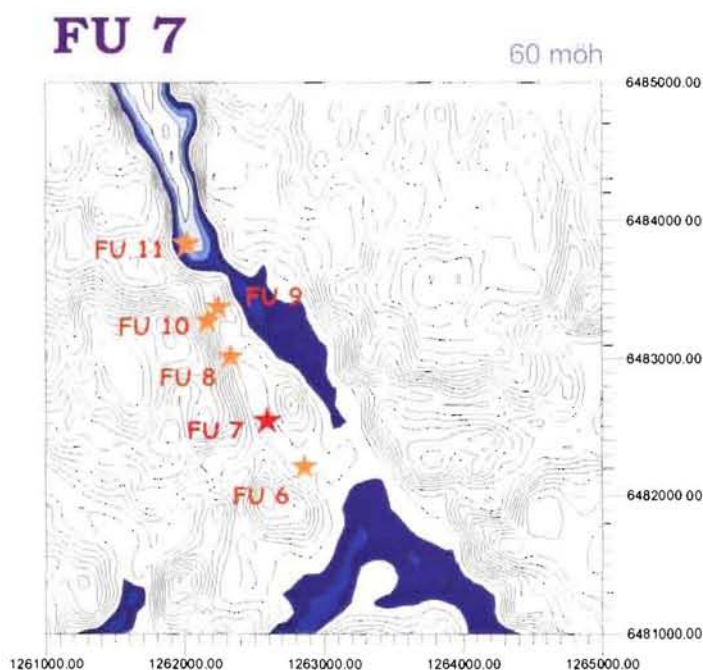
AU: Området utgörs till största delen av mossmark, i norra delen delvis utdikad, i södra torvtäktad. Längst i syd är idag odlingsmark/vall. Området är beläget på en höjdplåtå, mellan 68-70 m.ö.h. Den odlade marken är hårt plöjd och består av siltig lera under ett 0,20-0,30 m tjockt, bitvis torvigt, matjordstäckte. I den norra delen var det tämligen sankt. Området omgärdas i öst och väst av bergshöjder. I väst upp till 110 m.ö.h.

Förhistoriskt landskap:

I öst finns ett flertal kända mesolitiska, sk. Hensbacka lokaler men även boplatser från yngre stenålder och ev. bronsålder. På höjderna i norr ligger gravar från främst järnålder, bl.a. stensättningar och domarringar. Det finns även en kallkälla strax öster om väg E6, invid den östra bergsfoten.

Områdets östra del är delvis störd av en jordvall som går längs vägen.

Höjdområdet utgjorde under mesolitikum en plåtå mellan två långsträckta havsvikar. Den ene gick in från söder och böjde av mot sydöst den andre kom från norr och gick öster om den östra höjdryggen. Mossen bör ursprungligen utgjort en sötvattnensjö som så småningom övergick i mossmark.

Figur 7 visar hur det kan ha sett ut under en period av mesolitikum då havsytan stod ca 60 m över dagens nivå. Här framgår hur området, markerad med röd stjärna, ligger skyddat bakom ett berg, vid ett näs mellan två långsträckta havsvikar. Den norra av dessa

*kommer från Gullmarsfjordens östra arm, Saltkälleffjorden (se försättsbilden).
(Kartan har 5 m ekvidistans i höjd)*

Under yngre delen av stenåldern fram till järnålder var havet längre bort men de forna vikarna, särskilt den norra, bör ha haft ett tämligen kraftigt vattenflöde.

Utredningen förväntades främst ge indikationer på aktiviteter knutna dels till den ursprungliga sjön och sjöstranden, dels till mossmarken. Beträffande mossmarken rör det sig främst om offerfynd, vanligen från bronsålder. Men även offer från stenålder förekommer i arkeologiskt material. Eftersom mossmarker sällan undersöks är det ytterst angeläget att försöka finna lämningar i och i anslutning till denna mosse.

Utredningsresultat:

Schakt: Totalt drogs 25 schakt med en sammanlagd längd av 290 m och med ett djup vanligen mellan 0,2-0,60 m. Ett fåtal schakt grävdes i mosskanten, ned till ca. 1 m djup. Ett schakt, i östra mosskanten, grävdes ned till 3,20 m djup. *För detaljerade uppgifter, se schaktlista i bilaga 4.*

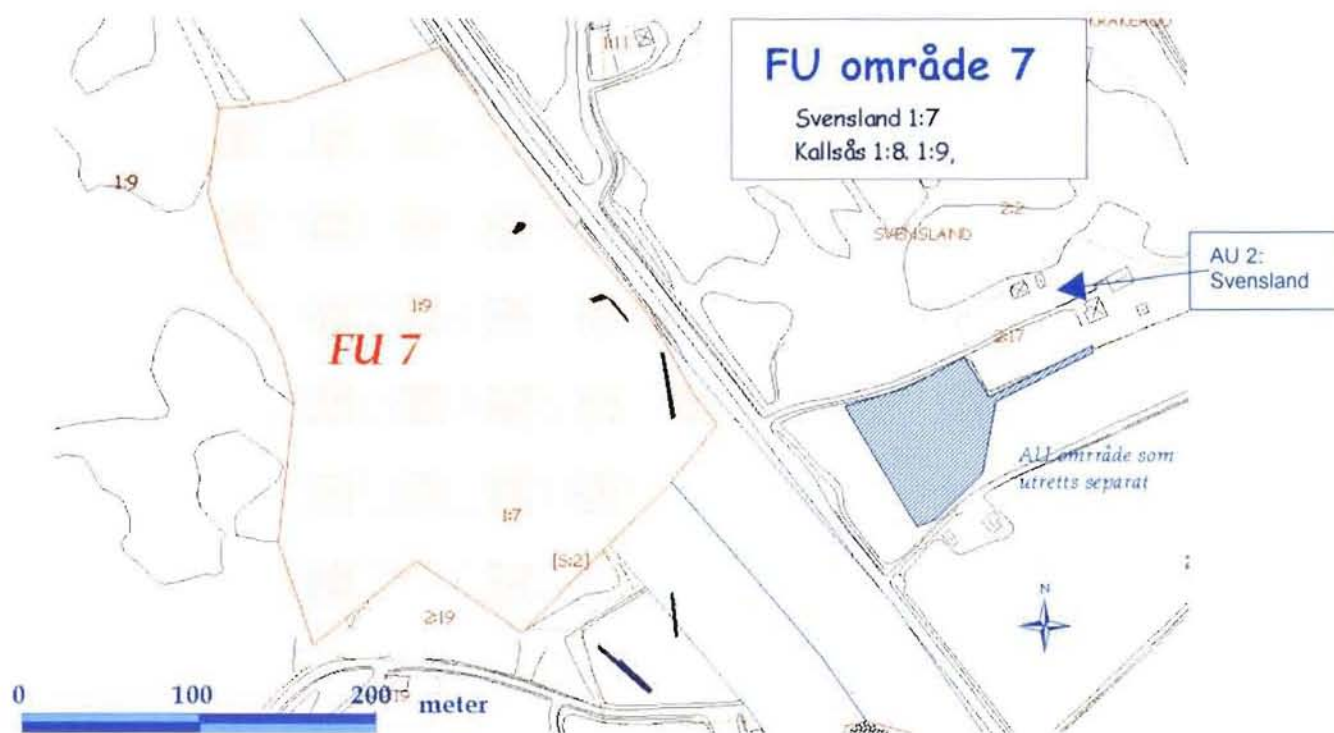
Fynd och rester efter aktiviteter fanns i 4 av schakten (schakt 86, 148-150).

I schakt 148 låg keramik och skärvsten i L1 (F 93). Dessa fynd låg inom en begränsad yta i södra delen där marken var mycket kraftigt plöjd. Omkringliggande schakt gav inga övriga indikationer. Detta område bedöms ej ha potential att gå vidare till FU. Fynden tillvaratogs.

Schakt 86, 149 och 150 drogs i östra delen. Här framkom anläggningar och fynd samt skalgrus. Detta område, (sektion 4/640-4/950), går vidare till FU (se nedan).

Inom AU område 8 finns ett område som bedöms ha potential att gå vidare till förundersökning. Detta benämns FU 7.

FU 7

sektion 4/640-4/950

yta: 58 000 m²

Fastighet: Kallsås 1:8, 1:9

Schakt: Fem schakt (84-86, 149,150) drogs med en sammanlagd längd av 80 meter. Schakten grävdes till ett djup mellan 0,40-1,00 m djupa. Ett av djupschakten (86) var 3,20 m dj. Markhumusen varierade mellan 0,30-0,40 m tj, ställvis med inslag av torv. I de högre partiet låg sand under torven, i de lägre partierna, lera och gyttja och i åkermarken lera.

Lager:

Schakt 84-86, i mossens ytterkant.

Totalt ca. 3 m tjock torvlager. Därunder fanns blålera.

I schakt 86, ett ca 0,30 m tj lager **skalgrus** mellan torv och lera.

(se bilaga 4, schakttabell) .

- Schakt 149 låg i åkermark.
L0. matjord 0,25 m tj.
L1. lera – grävt till 0,30 m dj
- Schakt 150 drogs strax norr om schakt 149 i ett område bestående av vall.
L0. matjord 0,20-0,35 m tj. Delvis torvig.
L1. gulgrå siltig sand, i silt 0,10-0,20 m tj.
L2. gulröd-grå grusig silt, ställvis stenig, 0,15 m tj.
L3. lera 0,20-0,40 m tj.

Anläggningar och fynd:

- Schakt 149: Flintavslag, (F 5,6), del av kärna (F 4) och bränd lera (F 7). En del av flintan var bränd.
I detta schakt fanns i L 1 också sotfärgade fläckar och eventuellt resten efter en grop.
- Schakt 150 Avslag av flinta och kvarts (F 85, 86) samt partier med kolinblandad sand i L1 samt kol i L3.

BEDÖMNING:

Förhistoriskt landskap:

Trots ringa fyndmängd är skalgrusförekomsten och indikationerna på aktiviteter vid strandens östra del intressanta..

Fynden visar att det finns rester efter aktiviteter i strandområdet av mossen. Kulturpåverkade partier och de få fynden är tillräckligt intressanta för att området bör gå vidare till FU. Då åkermarken i de lägre partierna tycks vara fullständigt sönderplöjd, är området norr om detta, vallen, aktuellt för FU. I och med att vägverket skall utnyttja hela mossen till deposition av bergmassor, utökas FU området till att omfatta hela mossen och dess västra och östra sidor.

Syftet med FU är att fastställa platsens utbredning, funktion och tidsställning. Med tanke på att skalgrus fanns i ett av schakten intill östra stranden, bör undersökningen fokusera på att försöka

finna strandzon och att se om det finns sk utkastlager i sjön/mossen. Tillsammans med att det görs en pollenanalys i mossen, bildar resultaten en del i ett övergripande problemområde inom ett större projekt kring vegetationsutveckling och landhöjningsförloppet. som är tänkt att ingå i kommande undersökningar längs väg E6 genom Bohuslän.

NB!

I och med att vägverket ämnat utnyttja mossmarken som deponeringsområde för bergmassor, blev Förundersökning aktuell i ett tidigt skede redan under våren 1999.

Resultaten härifrån var förhållandevis intressanta; stolphål, en härdrest och avslag av bl.a. kvartsit, fanns på mossens östra strand. Det visade sig att endast på östsidan av mossen fanns skalgrus i övergång mellan torv och lera. På den västra sidan framkom huggna, brända trästammar och spån i bottenlagret av torven, ca. 30 m ut i mossen. Här fanns även hasselnötter. På den västra stranden fanns diffusa rester efter en eldstad.

I samband med förundersökningen togs en drygt 3 m lång pollenpropp i mossen för analys av pollen och makrofossil.

En del av den östra stranden gick dessutom vidare till Slutundersökning i juli 1999.

Resultaten av undersökningarna publiceras i rapporter hos Bohusläns museum och Riksantikvarieämbetet UV Väst.

Historiskt landskap:

Kallsås *Karta: Storskifte på utmark 1794 och laga skifte 19210-21*
Enstaka hemman i äldre jordebok (j Karls aase RB).

Vägkorridoren: Löper längs bergkanten, i gränsen mellan inägor och utmark. I norr passerar den ganska nära bebyggelse.

Besiktning: Kring bebyggelsen i mellersta och norra delen har landskapet en småskalig prägel, med bl.a. begränsat utrymme för åkermarken. Flera äldre vägsträckningar finns bevarade. Bebyggelsen fint hållen vid fastigheten 1:9.

BEDÖMNING:

Historiskt landskap:

Med hänsyn till landskapsbilden framstår den föreslagna vägsträckningen som den bästa. I övrigt föranleder inte kartmaterialet några åtgärder.

AU område 9: sektion 5/200 – 5/890

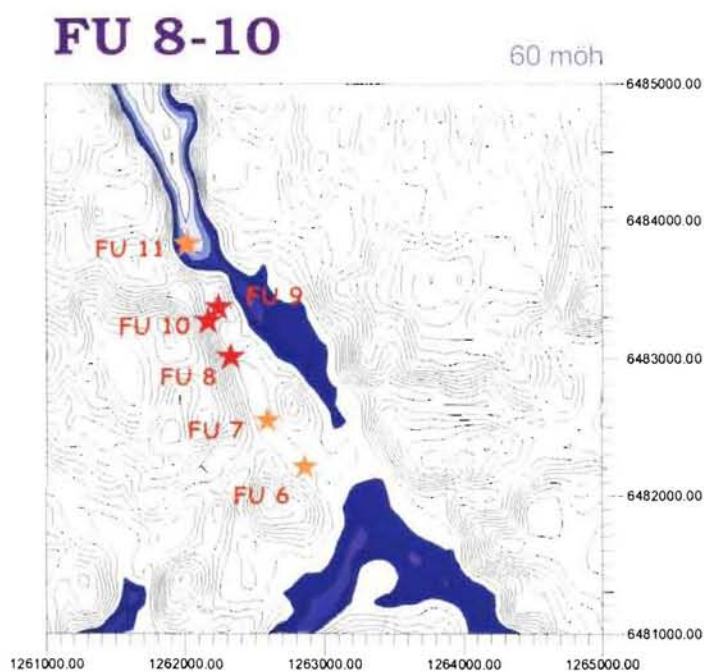
MKB: Områdets kulturmiljö beskrivs som nummer 2 i MKB-underlaget

Berörda fastigheter: Kallsås 1:8, Skredsvik sn. Uddevalla kommun.

AU: Området utgörs av den nordligaste delen av den "platå" som ligger på omkring 65-70 m.ö.h. Denna norra del går som ett smalt "pass" mellan en bergsrygg och ett höglänt odlingslandskap i väster samt en åsrygg i öster. I norr tar höjdpartiet dramatiskt slut och sluttar kraftigt ner i en väst-östlig respektive nord-sydlig dalgång på runt 50 m.ö.h. Marken består huvudsakligen av åkermark/vall med siltig morän, i lägre partier lera samt på västra sidan och längst i norr, skogsmark med siltig morän.

Förhistoriskt landskap:

Höjdområdet utgjorde under äldre stenålder en platå mellan berg och höjdrygg med fornlämningar; boplatser, fornl. nr 17, 35-39, en fyndplats, nr 299, gravar nr 8, 17 samt en borttagen grav? nr 290. Från norr gick havet in i en smal fjordarm från Gullmarsfjorden. Öster om höjdryggen gick en havsvik in mot syd. Längs östra stranden av denna vik fanns ytterligare boplatser.

Figur 8 visar hur det kan ha sett ut under en period av mesolitikum då havsytan stod ca 60 m över dagens nivå. Här framgår hur området ligger på övre delen av en terrass nedanför ett berg, vid ett näs, mellan två långsträckta havsvikar. FU områdena markerade med röd stjärna.

Ovan nämnda fornlämningar ligger på terrassens nedre del, på stranden av fjorden.

(Kartan har 5 m ekvidistans i höjd)

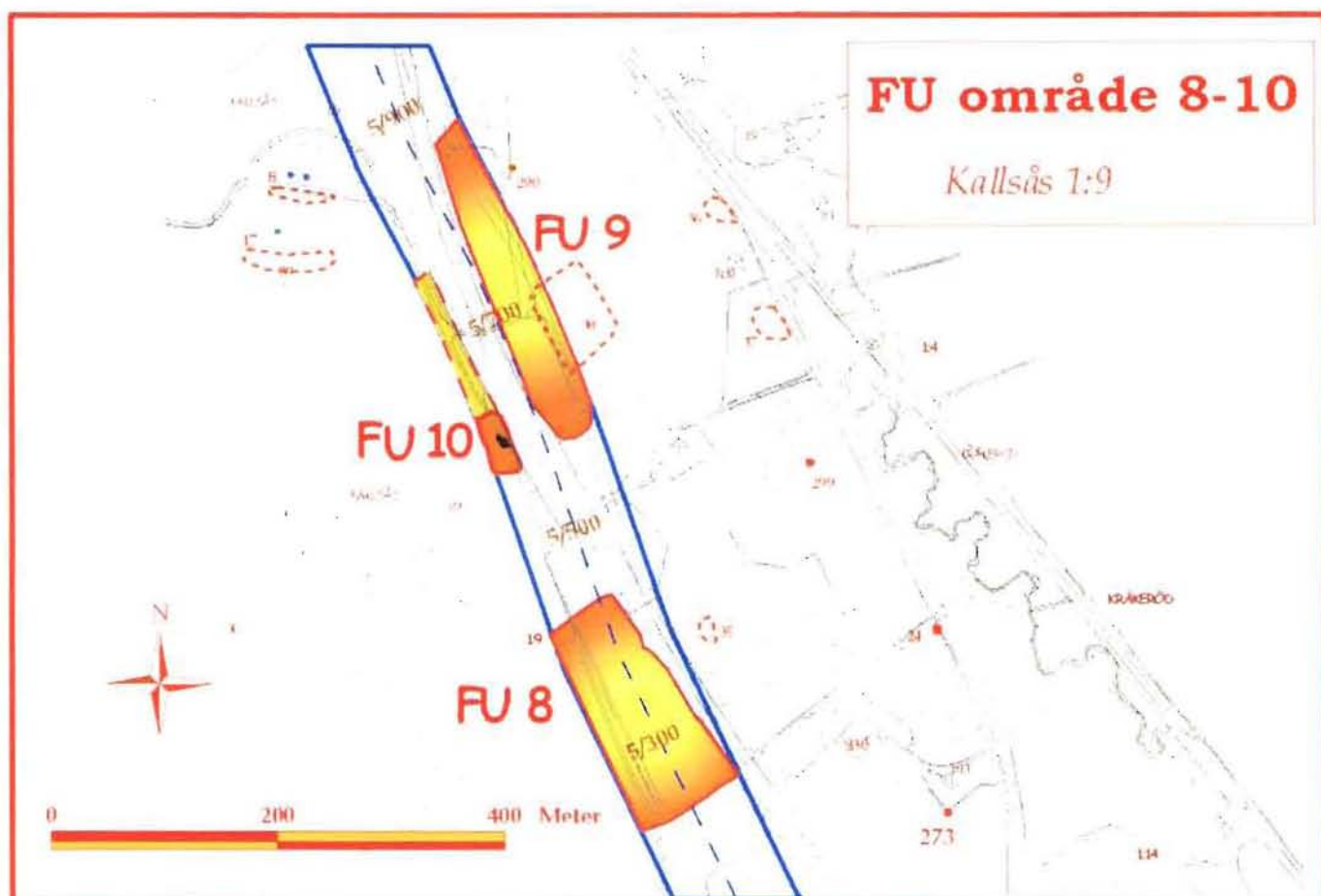
Under yngre stenålder fram till järnålder och medeltid utbildades en flad och senare en bördig dalslätt genom vilken ett vattendrag rann. Bosättningen fortsatte etablera sig framförallt på åsryggen och östra sidan om slätten. Fastigheten Kallsås 1:8 är belagd i Röde Bog redan 1391 (se bilaga 2).

Utredningen förväntades främst ge indikationer på äldre och yngre stenåldersboplatser men även från senare tid.

Utredningsresultat:

Schakt: Totalt drogs 18 schakt till en sammanlagd längd av 241 m och med ett djup, vanligen ned till 0,30-0,40 m. Fyra schakt gjordes 0,60, 0,80 respektive 0,90 m djupa. Tio av schakten innehöll anläggningar och kulturlagerrester, (94, 96-98, 156-158, 162-163, o 331). Två schakt innehöll fynd (157, 162). För detaljerade uppgifter, se schaktlista i bilaga 4.

Inom AU område 9 finns tre områden som bedöms ha potential att gå vidare till förundersökning. Dessa benämns FU 8, FU 9 och FU 10. Här syns också intilliggande forn-

lämningar .

I anslutning till FU 10 kvarstår kompletterande utredning (röd streckning) av den del som ej varit avverkad vid första utredningstillfället (en tydligare bild, dock med oredigerad FU 10 finns som bilaga 6).

FU 8

5/245-5/440

yta: 16 000 m²

Fastighet: Kallsås 1:8, 1:9

Schakt: Sju schakt (156-162) med en sammanlagd längd av 154 meter drogs i åkermark. Schakten varierade mellan 0,30-0,60 m dj. Jorden var siltig, ställvis siltig morän. Schakt 156 var omrört och påfört i ytan.

Lager: L0. Matjord, silt-siltig morän, 0,25-0,30 m tj.
L1. Silt respektive morän som övergår i silt, omkring 0,25-0,35 m tj. Grävd botten

Anläggningar:

Schakt 156 L1. tre **gropar**
en **hård**

Schakt 157 L1. tre **gropar** med sot och kol
ett par kolfläckar

Schakt 158 L1. en **grop**

Schakt 162 L1. sot- och kollinser

Fynd: F 80 flinta, 1 svallad kärna (schakt 157)
F 30 flinta, del av 1 ryggat spån (schakt 162)
F 31 flinta, 1 övrig, något svallad

BEDÖMNING:

Förhistoriskt landskap:

Framförallt anläggningarna visar att det finns lämningar efter aktiviteter i området. Fynden indikerar att det finns inslag från framför allt stenålder i materialet. Med hänsyn till det fornlämningsrika närområdet bör detta område prioriteras för FU.

Syftet är att fastställa platsens utbredning, funktion och tidsställning. Om möjligt anknyta till de boplatser som ligger på moränryggen i öst (framför allt nr 35 på motsatt sida vägen) samt mossen, beroende på resultat från undersökningarna.

FU 9

5/590-5/895

yta: 13 000 m²

Fastighet: Kallsås 1:9

Berörd fornlämning: I FU området ingår fornlämning nr 38, en stenåldersboplat, samt berör nr 290, en fornlämnings lik lämning som ej lokaliserats, troligen borttagen.

Inom fornlämningarnas närområde drogs inga AU schakt.

Schakt: Sex schakt (94-99) med en sammanlagd längd av 46 meter drogs i åkermark och skogskant. Schakten var 0,40m dj, ett (schakt 99) var 0,90 dj. Jorden var i huvudsak lerig utom i schakt 99, i skogskanten, där den var siltig.

Lager:

åkermark L0. Matjorden var 0,30-0,40 m tj.
L1. Gul lera ca. 0,50 m tj.
L2. Stenigt grus 0,10 tj.
L3. Gråblå lera på ett djup av 0,90 m.

skogsmark L0. Skogsförnan 0,10 m tj.
L1. Rödbrun sandig silt 0,30 tj i skogsmark.

Anläggningar:

Schakt 94 L1. ett stolphål, 0,30 m diam.
en härd, 0,7 m diam.

- Schakt 96 L1. två **gropar** 0,70 och 0,80 m diam.
- Schakt 97 L1. två mörkfärgningar, 0,40 och 0,60 m diam., m kolfragment.
- Schakt 162 L1. två gropar 0,40 och 0,60 m diam.

Fynd: **Inga fynd.**

BEDÖMNING:

Förhistoriskt landskap:

Anläggningarna visar att det finns lämningar efter aktiviteter i området. Detta och att fornlämning 38, boplats, ligger området är två starka anledningar till att området bör gå vidare till FU.

Syftet blir att fastställa anläggningarnas avgränsning, funktion och tidsställning, om ytterligare anläggningar förekommer inom området samt, om möjligt, anknyta till de boplatser som ligger på moränryggen i öst.

FU 10

del av 5/570-5/760

yta: 500 m²

Fastighet: Kallsås 1:9

Schakt: Ett tre meter långt schakt (331) drogs i skogsmark.
Schaktet var 0,15 m djupt.
Skogsmarken bestod av morän.

Lager: L0. Skogsförna, 0,20 m tj.
L1. Siltig morän ner till 0,25 m dj, grävd botten.

Anläggningar: En **hård** med omkringliggande skärvsten

Fynd: Inga fynd

BEDÖMNING:**Förhistoriskt landskap:**

I skogsmarken, väst och nordöst om och ovanför grusvägen till Anneröd finns flera fornlämningar. Platsen för härden utgörs av en terrass vid bergsfoten och kan anses vara ett bra boplatsläge. Härden kan indikera förhistoriska aktiviteter på terrassen..

Området i anslutning till härden bör gå vidare till FU.

NB!

Övrig del av terrassen kvarstår för kompletterande utredning då skogen ej varit avverkad vid utredningen. Förundersökningen bör ej utföras förrän hela terrassen utretts klart då ytterligare fornlämningar kan framkomma som kan ha anknytning till härden.

Syftet är att fastställa platsens utbredning, funktion och tidsställning och om möjligt anknyta både till de fornlämningar som ligger på berget ovanför i väst och moränryggen i öst.

AU område 10: sektion 6/100 – 6/340

MKB: Områdets kulturmiljö beskrivs som nummer 2 i MKB-underlaget

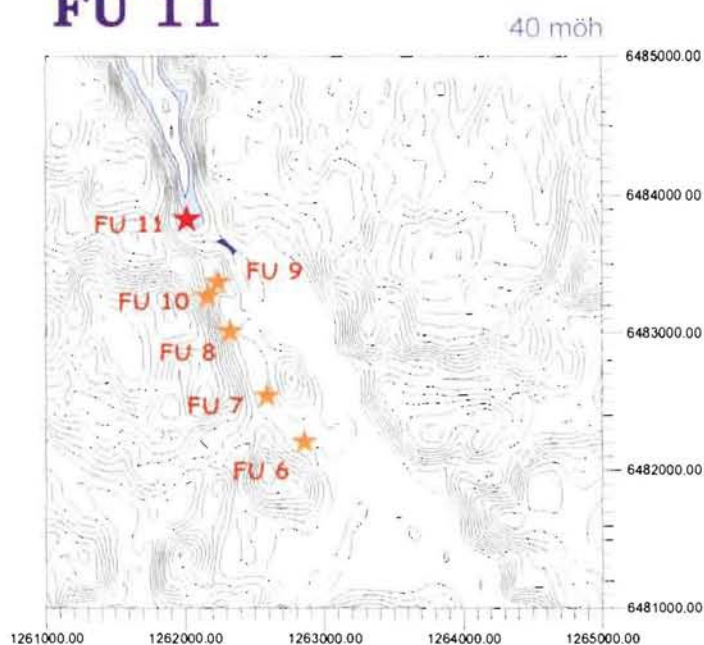
Berörda fastigheter: Hålan 3:1, Skredsvik sn. Uddevalla kommun

AU: Namnet på fastigheten, Hålan, är talande för platsens läge. Den ligger på omkring 50 m.ö.h., som en sydsluttande sänka vid foten av en hög bergsrygg, i botten av en djup dalgång och intill en bäckravin. Jorden är lerig. I väst reser sig en kraftig sluttning som avdelas i terrasser. I övre delen av denna vidtager Annerödsdalen. Sannolikt är att området vid Hålan bildats vid ett ras.

Förhistoriskt landskap:

Hålan utgjorde under stenålder, när havsytan låg mellan 60-40 m högre än idag, en inre del av en från Gullmarsfjorden sydlig havsvik. Viken böjde svagt av mot sydost in i Kallsådalen.

FU 11

Figur 9 visar hur det kan ha sett ut då havsytan stod ca 40 m över dagens nivå. Runt denna nivå höll sig havet, från och till, under en ca 2000 årig period under mesolitikum. FU området markerad med röd stjärna. (Kartan har 5 m ekvidistans i höjd)

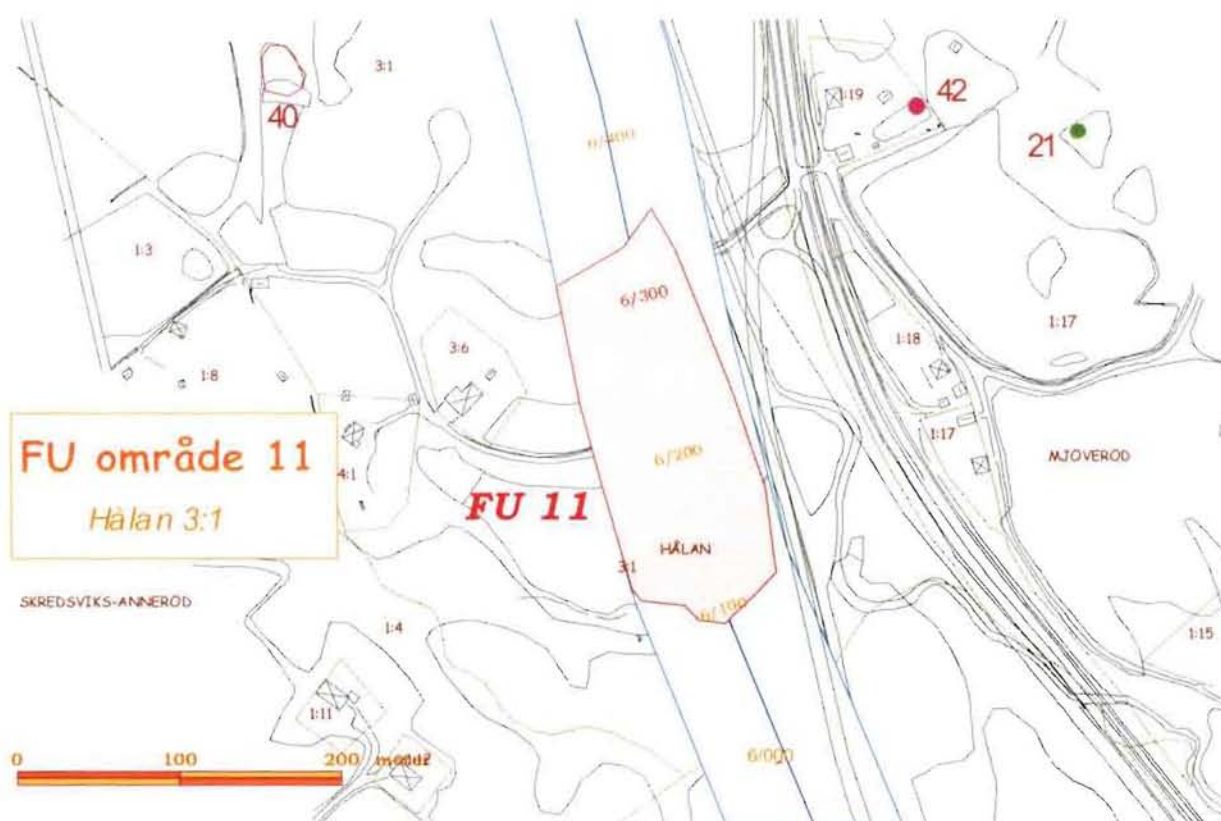
Under yngre stenålder, brons- och järnålder hade viken dragit sig längre norrut. Området bör då ha varit tämligen sankt under en längre period när bäcken varit betydligt mer vattenförande än idag.

Utredningen förväntades främst ge indikationer på strandbundna aktiviteter. En tyngdpunkt lades vid att söka över-/inlagrade horisonter under leran.

Utredningsresultat:

Schakt: Totalt drogs 8 schakt till en sammanlagd längd av 43 m. Djupet var vanligen ned till 1,10-1,80 m dj. Tre schakt var 0,30-0,50 m dj. Av schakten innehöll ett fynd av flinta (F208), två hade organiskt material på djup över 1 m. För detaljerade uppgifter, se schaktlista i bilaga 4

Hela AU området nr 10 bedöms ha potential att gå vidare till förundersökning. Detta benämns FU 11.

FU 11

6/100-6/340

yta: 20 300 m²*Fastighet:* Hålan 3:1

Schakt och fynd: I södra delen drogs fem schakt (206-210) med en sammanlagd längd av 26 meter. Tre av schakten (schakt 208-210). grävdes ned till 1,30-1,70 m. Här kom ett lerlager redan på 0,20 m dj. Det hade en mäktighet på ca. 1 m. Därunder fanns grusig sand. En flintkärnan (F42) fanns i gruslagret på ca. 1,40 m dj. och det organiska materialet (hasselnötter, m träslanor, kol) på ca. 1,10-1,20 m dj. i L2.

Lager:

- L0. Matjord, 0,20 m dj.
- L1. Lera, gul, mellan 0,80-1,30 m tj.
- L2. Sand, blåaktig, upp till 0,30 m tj.
- L3. Grus o sten, < 0,30 tj
- L4. Lera, blå, på ca. 1,70 m dj. = grävd botten

Fynd: **F42 mikrospånkärna** (schakt 208).

BEDÖMNING:***Förhistoriskt landskap:***

Lagerföljden och det organiska materialet visar att det sannolikt finns en överlagrad - inlagrad horisont från äldre stenålder i nedre delen av slänten och i norra delen. Området bör gå vidare till FU.

Syftet är att fastställa platsens utbredning, funktion och tidsställning. I norra Bohuslän finns endast ett fåtal kända överlagrade boplatser, men det finns indikationer på ytterligare minst ett par. Detta, tillsammans med pollenanalys i mossar skall behandlas inom en del av det större projekt kring vegetationsutveckling och landhöjningsförloppet och som är tänkt att ingå i kommande undersökningar längs väg E6 genom Bohuslän.

Historiskt landskap:

Fränneröd och Hålan

Karta saknas

Enstaka hemman i äldre jordebok (*Frennerö resp. Huole 1659*).

Vägkorridoren: Passerar genom central inägomark vid Hålan i söder. Bebyggelsen (10), vars ålder är okänd, ligger delvis inom korridoren. Särskilt öster om nuvarande E6 finns en del välbevarat äldre odlingslandskap. I mellersta delen löper Vägkorridoren sannolikt i gränsområdet mellan inägor och utmark. Vid Fränneröd i norr berörs åter äldre inägomark. Även ligger dagens bebyggelse (11) i utredningsområdet.

BEDÖMNING:

Historiskt landskap:

Bebyggelse lämningarna bör förundersökas. Den äldre kamerala situationen, där Fränneröd och Hålan hela tiden uppträder tillsammans, kan ytterst gå tillbaka på ödeläggelse.

AU område 11: sektion 7/470 – 8/360

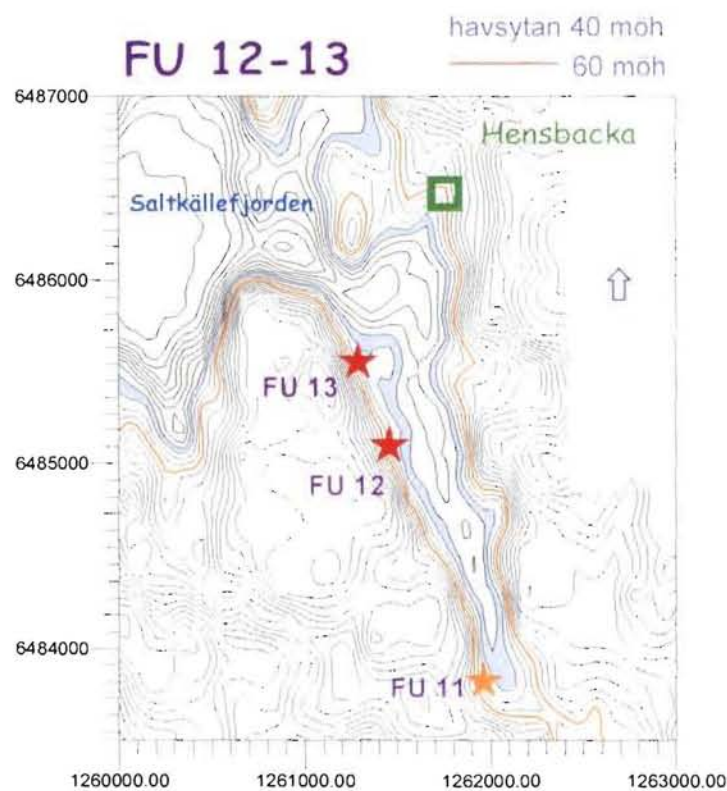
MKB: Områdets kulturmiljö beskrivs som nummer 2 i MKB-underlaget

Berörda fastigheter: Småröd 1:3, Foss sn. Munkedals kommun.

AU: Området utgörs av en östsluttande terrass som följer längs östra foten av en brant bergskant. I södra delen ligger området i åkermark och vall, från krönet av en höjd ner längs en kraftig sydsluttning. Norr därom är ett skogsparti och ytterligare norrut är idag åkermark. Hela terrassen avslutas med en brant sluttning ner till Taske å. I söder ligger terrassen mellan 40-50 m.ö.h. Skogspartiet ligger på en utstickande höjdrygg på omkring 50-60 m.ö.h. Åkermarken längst norrut ligger mellan 45-50 m.ö.h. Jorden bestod övervägande av lerig silt eller silt och i det övre partiet morän och sand.

Förhistoriskt landskap:

Höjdområdet utgjorde under äldre stenålder en havsvik. Från yngre stenålder grundade viken successivt upp. Öster om utredningsområdet, vid befintlig bebyggelse, var en utstickande udde i viken (vid FU 13 på figur 10).

Figur 10 visar Saltkällefjordens innersta sydöstliga arm, som det kan ha sett ut vid den tid under mesolitikum som havet stod 40 m högre än idag. FU områdena ligger på en smal terrass vid västsidan av fjorden. I fjordens inre ligger FU 11. (Kartan har 5 m ekvidistans i höjd)

Fornlämningarna i området består, förutom av Hensbackalokalen (fornl. 244), främst av gravar. På bergshöjderna, på båda sidor om den forna viken ligger domarringar (fornl. 2, 18, 3, 4), röse och stensättningar (fornl. 4, 413). Ett par boplatser ligger på östra sidan, mellan 40-70 m.ö.h. (fornl. 237, 334). En sk. hålväg ligger på sluttningen i öster (fornl. 364) och från historisk tid finns en skans, idag intill dagens E6.

Utredningen förväntades främst ge indikationer på aktiviteter som kunde knytas till den forna havsviken. Intressant var även relationen med Hensbackalokalen (fornl. 244).

Utredningsresultat:

Schakt: Totalt drogs fem schakt till en sammanlagd längd av 73 m och med ett djup mellan 0,20-1,20 m dj.

Av schakten innehöll schakt 166 en minst 50x20x5 dm stor, sotig sandlins med kolflagor. Denna iaktogs i profilen och låg i ett, som förefaller sterilt sandlager på 0,70-0,75 m ned från ytan. Schakt 200 innehöll flinta och brända ben i lager 1.

För detaljerade uppgifter, se schaktlista i bilaga 4.

En stor del av området utreddes inte då marken ej var tillträddbar. AU kvarstår inom dessa ytor.

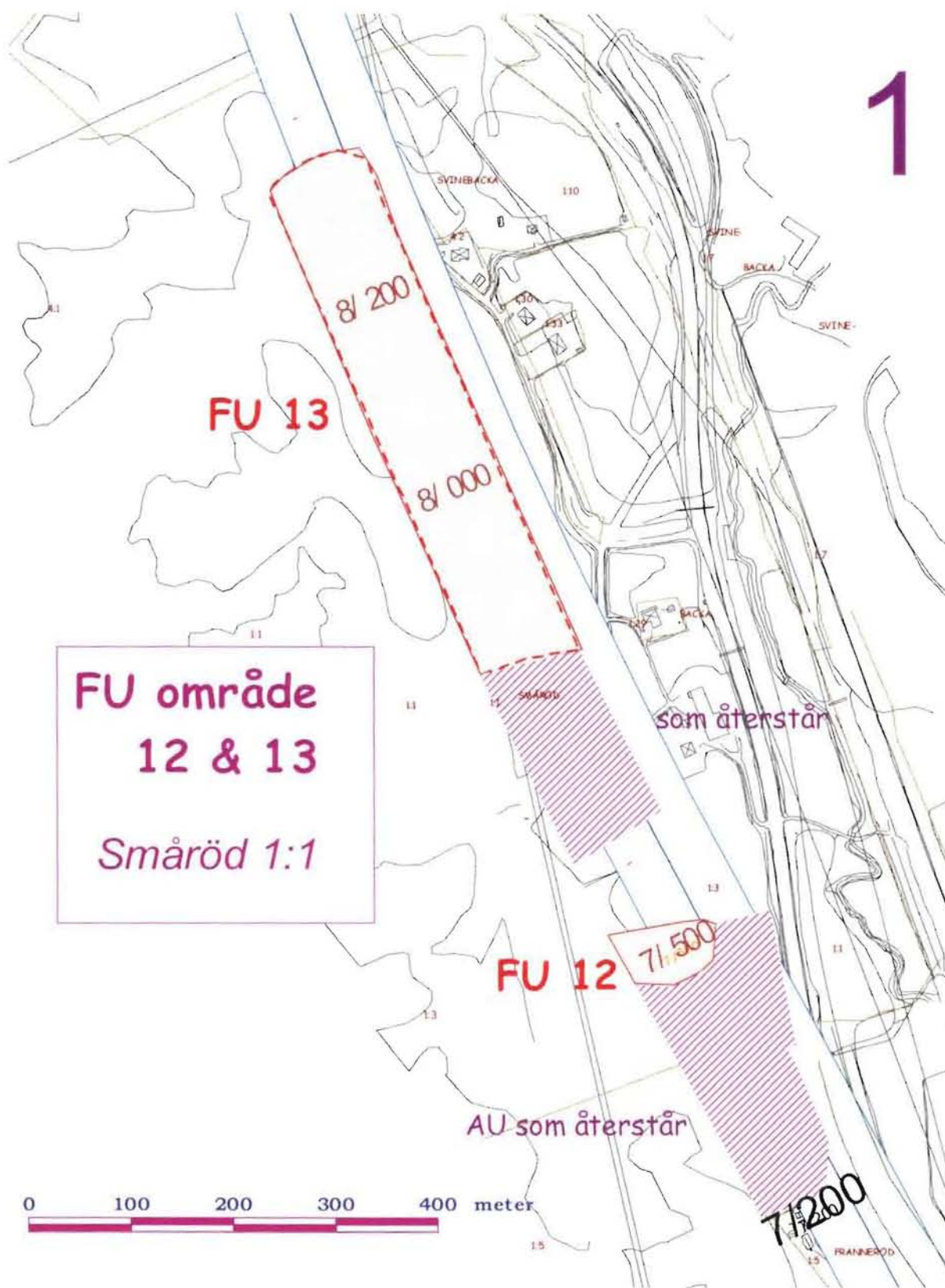
Två områden inom AU område 11 bör gå vidare till FU:

I södra delen endast området i sluttningens nedre del, benämnt FU 12.

Söder om FU 12 är åkermark som ej varit tillgängligt och därför ej utretts (markerat med lila skraffering) och norr om detta är outredd skogsmark.

Längst i norr bedöms hela åkermarken samt en del av bergsluttningen gå vidare till FU, benämnt FU 13.

1

FU område
12 & 13
Småröd 1:1

0 100 200 300 400 meter

FU 12

7/470-7/540

yta: 4 800 m²**Fastighet:** Småröd 1:1**Schakt:** Ett 18m långt schakt drogs (200) till ett djup av 1,20.
I detta fanns ett flertal fynd i matjordslagret.**Lager:** L0. Matjord 0,40 m dj
L1. Gul lera 0,10 m tj.
L2. Rödbrun sand 0,40m tj.
L3. Gråblå lera, från 0,9 m djup till grävd botten på 1,20 m dj.
I södra delen låg lerlinser varvat med sandlinser.**Anläggningar:** Inga anläggningar.**Fynd:** Fynd 15-29 i matjorden i schakt 200.
F 15 delar av kritpipa
F 16 två brända ben (L1)
F 17-19 två rödgodsbitar, porslin, spik
F 20 flinta, del av kärnyxa
F 21 flinta, två borrlänkande avslag
F 22 fyra delar av kärnor
F 23 flinta, två avslag med retusch
F 24 flinta, en nacke av spån
F 25 flinta, del av plattformsavslag
F 26 flinta, tre yxprepareringsavslag
F27-28 flinta, 8 avslag och övriga avslag
F 29 diabas, ett avslag
En mindre del av flintorna samt diabasavslaget är svallade**BEDÖMNING:**

Förhistoriskt landskap: Området bör gå vidare till FU. Fynden visar att det finns rester efter en boplats från äldre stenålder i slänten. Då åkermarken nedanför och söder därom ej var tillgänglig för AU är det sannolikt att ytterligare fynd kan komma att påträffas där. Området ligger väster om och nedanför den mesolitiska sk Hensbackalokalen (fornl. 244).

Syftet är att fastställa platsens utbredning, funktion och tidsställning. Dessutom är förhållandet till Hensbackalokalen viktig att utröna. Med tanke på att en del av fynden var svallade bör undersökningen även försöka finna en strandzon.

FU 13

7/820-8/360

yta: 54 300 m²

Fastighet: Småröd 1:1

Schakt: Inga schakt. Vid utredningen inventerades åkermarken som var plöjd och området ytplockades.

Lager: Matjord, lerig silt.

Anläggningar: Inga anläggningar

Fynd:	F 63, 71	flinta, sju spån varav ett med tångeretusch
	F 64-65, 69	flinta, 35 avslag varav 11 är bearbetade
	F 70	flinta, tre splitter
	F 72	flinta, en del av kärna, svallad
	F 73	kvarts, två avslag
	F 76	flinta, STICKEL
	F 77	kvartsit, ett avslag

Endast en liten del av fynden var svallade.

BEDÖMNING:

Förhistoriskt landskap:

Fynden visar att det finns rester efter minst en boplats från äldre stenålder. Fynden är funna över hela åkermarken med en större koncentration mot norra delen. Både åkermark och sluttningen i väst bör gå vidare till FU. Då åkermarken är brukad finns risk att mycket av anläggningar är förstörda. Slänter och övergång till åkermark kan innehålla mer ostörda delar.

Syftet är att fastställa platsens utbredning, funktion och tidsställning. Med tanke på närheten till den sk. Hensbackalokalen är ett av syftena att se om det finns samband eller inte med denna lokal. Av intresse är att se om lokaliseringen i anslutning till den forna havsviken avspeglar sig i materialet.

Historiskt landskap:**Småröd**

Karta saknas

Enstaka hemman i äldre jordebok (*Smaaröd* 1659).*Väggkorridoren*: Löper sannolikt i gränsområdet mellan de äldre inägorna och utmarken.**BEDÖMNING:*****Historiskt landskap:***

Den föreslagna sträckningen bästa alternativet med hänsyn till landskapsbilden. Inga andra åtgärder aktuella.

AU område 12: sektion 8/800 – 9/400

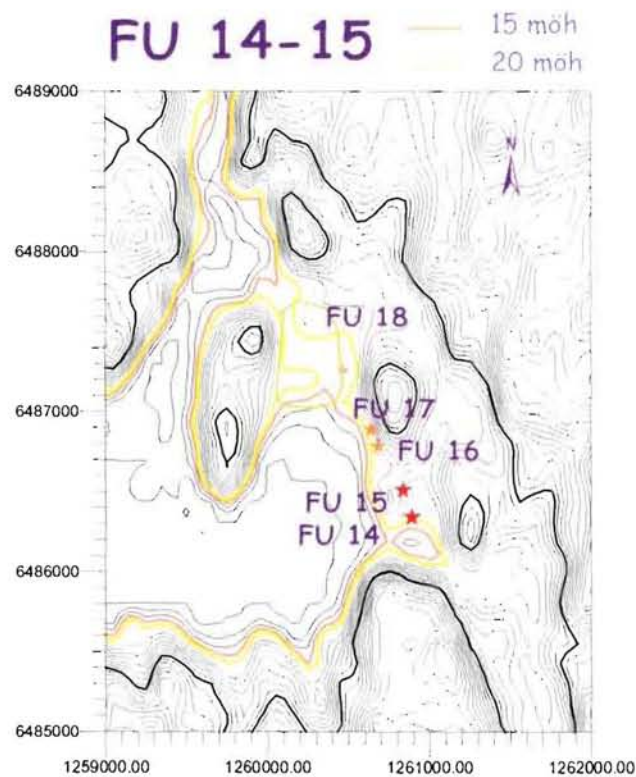
MKB: Områdets kulturmiljö beskrivs som nummer 2 i MKB-underlaget.

Berörda fastigheter: Brevik 1:17, 1:18 och Saltkällans Säteri 1:2, Foss sn. Munkedals kommun.

AU: Området utgörs av ett kuperat odlingslandskap norr om Taske å- ravinen. I öst reser sig höga bergsväggar med odlade västsluttande dalgångar emellan, nedanför, i väst ligger Gullmarn och Saltkälle fjorden. Vägkorridoren följer höjdryggar och sänkor som ligger i V-Ö riktning. Landskapet stiger här från ca. 15 m.ö.h i syd till 40 m.ö.h i krönläge för att åter slutta ner till strax under 15 m .ö.h i norra delen. Marken är omväxlande lerig och sandig och består av åker och vall.

Förhistoriskt landskap:

Den mest höglänta delen av området utgjorde från yngre stenålder till bronsålderns slut, en mot syd utstickande höjdrygg i Gullmarsfjordens inre sydöstra del. Under järnålder och medeltid utgjordes området av en sandig höjd nära fjordens inre del. Örekilsälvens utlopp bör ha varit viktigt under båda faserna.

Figur 11 visar landskapet som det kan ha sett ut vid övergångsfasen mellan brons- och järnålder, när havet stod omkring 15 m högre än idag. Den gula 20 m linjen visar området under neolitikum – äldre bronsålder.

(Kartan har 5 m ekvidistans i höjd)

FU 14

8/920-9/000

yta: 4 000 m²**Fastighet:** Brevik 1:18

Schakt: Inom området drogs två schakt (333, 334) med en sammanlagd längd av 73 meter. Endast området i väst, vid schakt 334, bedöms gå vidare till FU. Schaktet var i huvudsak ca. 0,30 m dj med ett par djupschakt ner till 0,80 och 1,50 m.

Lager: L0. Matjord 0,20-0,25 m tj
L1. Sand övergående till lera 0,25-1,50 m dj.

Anläggningar:

- 1 **Grop**
- 2 **Grop**, med keramik och skärvsten.
- 3 **Grop**, med skärvsten, flinta och brända ben
- 4 **Grop**, med skärvsten
- 5 **Grop**, med skärvsten och brända ben.

Fynd: F 34 Enstaka brända ben med metall?
F 35 1 flinta, kärna med krusta
F 61 5 bitar finmagrad keramik

BEDÖMNING:**Förhistoriskt landskap:**

Fynden visar att det finns rester efter en aktivitet, antingen en boplats eller möjligen en bortplöjd grav, sannolikt från järnålder. Den västra delen av höjdryggen bör därmed gå vidare till FU.

Syftet är att fastställa platsens utbredning, funktion och tidsställning. Skulle det handla om en grav är relationen till de stensättningar som ligger norr om området viktigt att utröna.

FU 15

8/985-9/270

*yta: 17 500 m²**Fastighet:* Brevik 3:17

Schakt: Sjutton schakt drogs (169-179220-225) med en sammanlagd längd av 156 meter. Schakten var i allmänhet 0,40-0,50 m dj. Dessutom förekom ett flertal djupschakt, som mest 2,20 m dj. Lagerföljderna var tämligen varierade inom och mellan närliggande schakt. När siltig lera förekommer som L2 är i allmänhet L 1 sand.

Lager:

- L0. Matjord, 0,20-0,30 m tj.
- L1. Sand respektive lera, ibland växlande i schakten, 0,08-0,20 m tj.
- L2. Gul siltig lera m sot o kol, 0,07-0,30 m tj.
- L3. Gul siltig lera utan kol, 0,05 m dj.
- L4. Glacial lera på 1,70-2,20 m dj.

Anläggningar:

Schakt 176 **Härdrest**, 0,8 0m diam. med skärvsten.
 Schakt 171 **Skärvsten**
 Schakt 221 **Ränna**, 0,10 m djup
 Oregelbunden **grop** >0,2 m dj.
 Schakt 222 **Kulturlager** m fynd, >0,3 m tj, bestående av grusig sand, kol och sot. Ej igenomgrävt.
 Schakt 225 **Ränna**, 0,2 m br, 0,1 m dj, med sten.
Ränna ?/grop med kol och sten.

Fynd: (för lagertillhörighet se bilaga 5)

Schakt 225 **F 12** 1 flintavslag
 Schakt 222 **F 94** 1 del av flintkärna, svallad
F 95 2 brända flintavslag med retusch
F 96 1 del av kvartskärna.
 Schakt 179 **F 47** 1 övrig flinta
 Schakt 176 **F 60** 2 avslag

Schakt 173	F 46	1 bränt avslag
	F 68	2 flintavslag
	F 78	1 kvartsitisk flinta
Schakt 172	F 13	flintavslag
Schakt 171	F 58	1 kärna, i L0
	F 59	1 avslag
Schakt 170	F44	1 avslag m retusch, ev. från plattformspreparering
Schakt 169	F 45	1 avslag

BEDÖMNING:

Förhistoriskt landskap:

Anläggningar och fynd visar att det finns rester efter aktiviteter från framför allt stenålder över en större del av ytan. Området bör därmed gå vidare till FU.

Syftet är att fastställa platsens utbredning, funktion och tidsställning.

Med tanke på läget, bör undersökningen fokusera på att försöka finna en strandzon.

Historiskt landskap:

Svinebacka

Karta: Gaom över inägor 1719

Enstaka hemman i äldre jordebok (*Suinbaick* 1581).

1700-talets bebyggelse läge idag övergivet (ej i bruk på gamla Ek; se vidare nedan). Bebyggelsen 1719 belägen mitt på inägomarken, omgiven av åker- och ängsmark. Närmast utmarken i väster finns två större beteshagar. En kvarn finns i bäcken på gränsen mot Brevik i norr, belägen ca. 100 m utanför väglinjen. Av kartan över Brevik framgår att gränsen mellan Svinebacka och Brevik tidigare följt Taske å. Åkermarken omfattar ca. 7 ½ tunnland. "Ensädesjord... Uthsås intet annat än hafra och blandsäd och gifwer ofta missväxt..."

Väggkorridoren: Löper intill en markerad brant som tidigare utgjort gräns mellan inägor och utmark.

Besiktning: E6:ans äldre sträckning (enligt gamla Ek) bevarad både öster och väster om den nuvarande vägen, bl.a. i form av en skärning genom höjdpartiet strax SO om fastigheterna 1:30 och 1:33. På höjden omedelbart SO om 1:33 återfinns läget för 1719 års be-

byggelse (12). Möjligen finns här resterna efter en husgrund. Provstick med jordsond dock resultatlösa. Området bör under alla omständigheter betraktas som fornlämning och bevakas i framtiden.

BEDÖMNING:

Historiskt landskap:

Den föreslagna vägsträckningen utgör den mest skonsamma dragningen med hänsyn till de känsligare avsnitten i dalgångens centrala delar längre österut (jfr Småröd ovan). Den gamla gårdstomten införs i fornlämningsregistret. Inga vidare åtgärder föreslås.

Brevik Övre

Kartor: Gavm över inägor från 1696 och 1708

Består av två hemman i äldre jordebok, Nordregård resp. Södergård (j Bräidi vik 1391, RB).

Bebyggelsen omkring år 1700 belägen mitt emellan två åkergården, ca. 100 m öster om järnvägen. Stora delar av slåttermarken i ett separat ängsgärde i NO (idag uppodlat). Närmast Saltkällefjorden i väster finns på båda kartorna en omfattande strandsittarbyggnad. Utmark i öster.

Vägorridoren: Genomkorsar bl.a. åkermark i det SV gärdet. I åkermarken finns möjligheter att spåra **den äldre tegstrukturen** (13), vilken inte redovisas på de geometriska avmätningarna. Sannolikt har tegarna varit orienterade i NV-SO. Strax norr om åkermarken återfinns **gårdesgränsen** (14).

Omedelbart söder om fastigheten Ängen 3:2 finns på 1708 års karta (ej med på kartan från 1696) ett par lyckor med bebyggelse. Det rör sig troligen om strandsittare. Det norra huset ligger inom vägorridoren (15).

I norr utmark (under 1700-talet delvis intagen till äng), i söder huvudsakligen äng.

BEDÖMNING:

Historiskt landskap:

Ev. bebyggelserester vid strandsittarhuset måste kontrolleras*. De äldre tegformerna och gårdesgränsen kontrolleras.

* Här kan tilläggas att de historiska uppgifter som finns om strandsittare på fastigheten Brevik Övre, antagligen ligger strax norr om befintligt hus. Möjligen tangerar AU området detta.

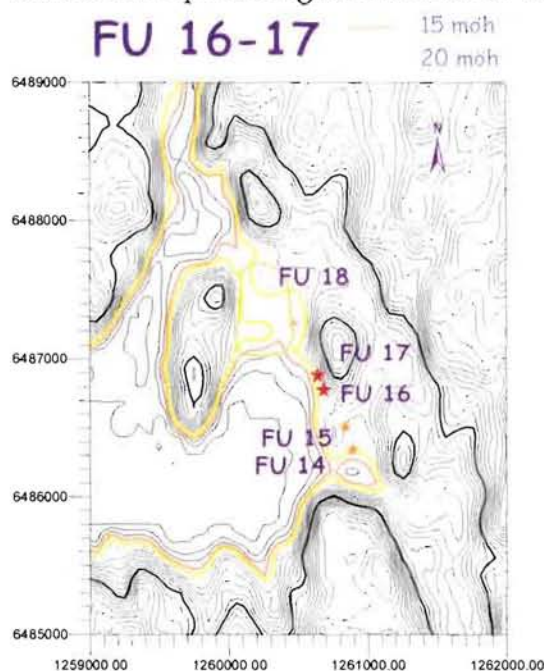
AU område 13: sektion 9/400 – 9/950

MKB: Områdets kulturmiljö beskrivs som nummer 2 i MKB-underlaget

Berörda fastigheter: Saltkällans Säteri 1:2, Foss sn. Munkedals kommun.

AU: Området består här av ett bergsparti med tre mindre bergshöjder som sticker upp ca. 25-30 m.ö.h. över Saltkällefjordens flacka strandområde. I öst reser sig högre bergshöjder med odlade västsluttande dalgångar emellan.

Förhistoriskt landskap: Höjdområdet utgjorde från yngre delen av stenåldern och fram till bronsålderns slut, en smal strandremsa av Gullmarns och Saltkällefjordens inre östra del. Strax norr därom mynnar Örekilsälven ut. Allteftersom landet höjde sig bildades ett deltaområde och under järnålder fram i medeltid och historisk tid bildades ett bördigt slättlandskap i de lägsta delarna av landskapet.

På två av bergshöjderna finns registrerade fornlämningar: Raä 239, två stensättningar och Raä 240, ett röse. Bergen ligger mellan 25-30 m.ö.h.

Figur 12 visar landskapet som det kan ha sett ut vid övergångsfasen mellan brons- och järnålder, när havet stod omkring 15 m högre än idag. Den gula 20 m linjen visar området under neolitikum – äldre bronsålder. De röda stjärnorna visar läget för de registrerade gravarna. De ligger på två mindre bergshöjder, på mellan 25-30 möh, i innersta delen av Saltkällefjorden. Huruvida de är från brons- eller järnålder får förundersökning visa. En intressant fråga är om de har anknytning till någon av omgi-

vande fornlämningar.

(Kartan har 5 m ekvidistans i höjd)

Utredningen förväntades ge ytterligare indikationer på gravar i det norra bergsområdet. I sydslutningen nedanför berget med stensättningar, fornl. 239, söktes spår efter aktiviteter som kunde härröra till gravarna.

Utredningsresultat:

Schakt: Totalt drogs fyra schakt i slutningen söder om fornl. 239. Schakten hade en sammanlagd längd av 12 m och med ett djup ned till som mest 1,10 m. Jorden bestod huvudsak av lera under ett tunt vegetations skikt. Endast i schakt 230, högst upp, var det silt. Schakten lades på en mindre terrass med slyskog, ovanför åkermarken och nedanför bergsfoten till fornlämning nr 239. Delar av terrassen kan härröra från en äldre vägbank.

I ett av schakten (230) framkom en härd. Inga fynd.

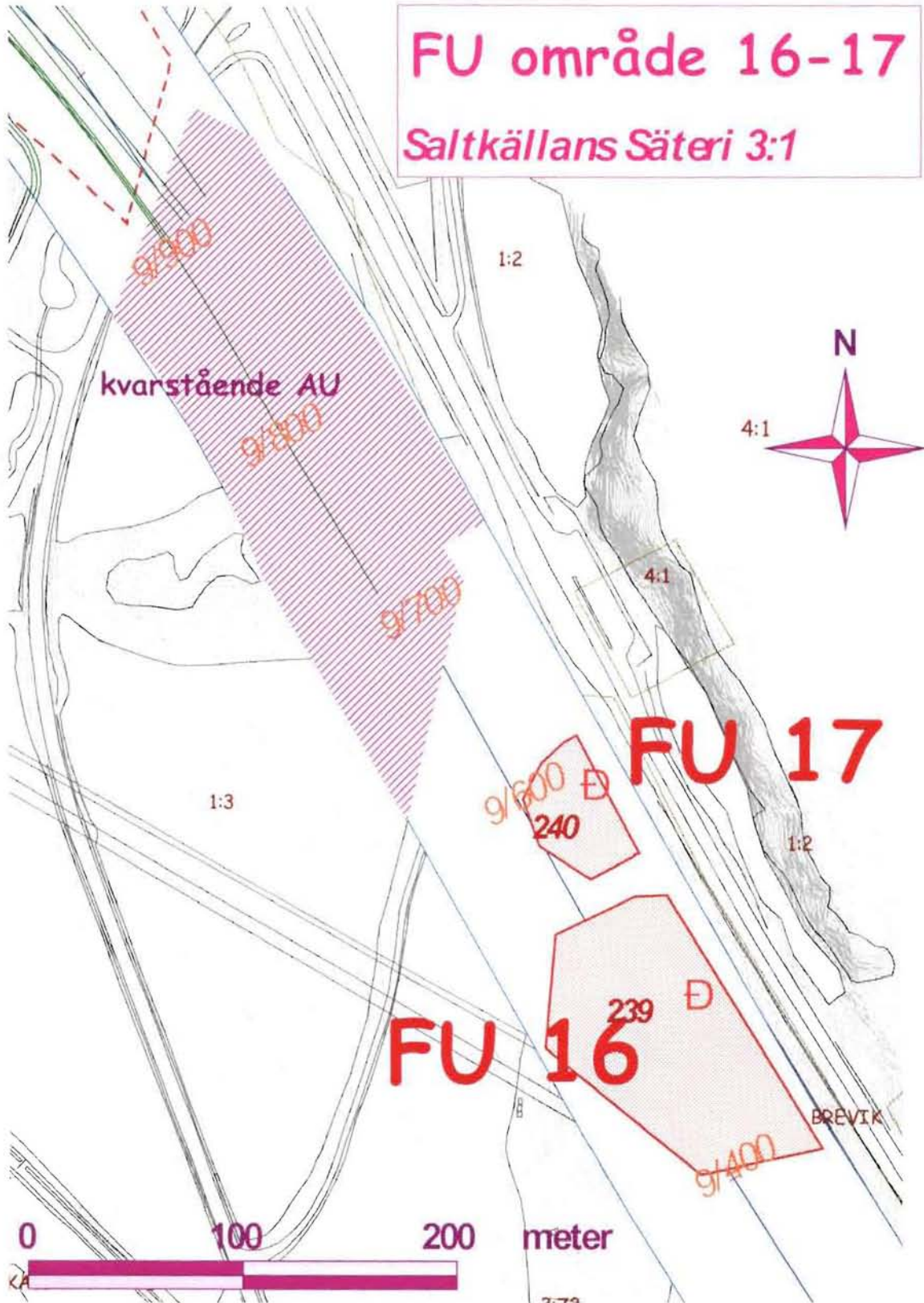
För detaljerade uppgifter, se schaktlista i bilaga 4.

Två områden inom AU 13 ; de två fornlämningarna raä 239 (benämnd FU 16) och raä 240 (benämnd FU 17) med tillhörande fornlämningsområden, bör gå vidare till FU. Med erfarenhet av de senaste årens undersökningar av stensättningar på bergimpediment längs E6 tex., har det visat sig att medvetet utfyllda svackor finns runt själva graven. Därför bör inte enbart bergshöjden utan även omkringliggande ytor ingå i förundersökningsområdet.

För området vid berget norr om stensättningarna kunde inte utredning ske p.g.a. att det var helt skogsbevuxet och ej avverkat. Området (lila skraffering) kvarstår därmed för utredning vilken lämpligen bör utföras i samband med de ovan nämnda FU.

FU område 16-17

Saltkällans Säteri 3:1

FU 16

9/400-9/540

yta: 10 000m²

Fornlämning: Raä 239, gravgrupp m två stensättningar på krön av bergsklack.
Beskrivning enligt fornlämningsregistret:

1. Oregelb, 15 x 9 m, fyllning av 0,1-0,5 m stora rundade stenar och mindre, skärvig sten.
2. Oregelb, närmast rund, ca. 10 m diam., 0,2 m hög. Fyllning i ytan av 0,2-0,4 m stora stenar. "I svackor SÖ och SV om fornlämningen ligger stora mängder från denna utkastad sten".

Fastighet: Saltkällans Säteri 1:2

Schakt: Fyra schakt, 227-230, med en sammanlagd längd av 12 meter drogs. Markhumusen var tunn 0,10-0,20 m tj. Endast det schakt som lades högst (230) upp innehöll silt, de övriga lera. Schakten grävdes till Schakt 227; troligen en äldre vägbank framkom i östra delen. Schaktet grävdes till 1,10 m dj.

Lager: L0. Markhumus, 0,10-0,20 m tj.

Schakt 227 L1. Brungrå lera på 0,40m dj. i schaktet , kan tillhöra en äldre vägbank.

L2. Brun grusig stenig lera, ned till grävd botten

Schakt 228-230 L1. i övriga schakt lera eller silt till grävd botten.

Anläggningar:

Schakt 230 **Härd**, 0,4 m diam. på 0,20 m dj.

BEDÖMNING:**Förhistoriskt landskap:**

Fornlämning Raä 239 och området runt bergsfoten, ner till åkermark bör gå vidare till FU. Bedömningen av det material som beskrivs i fornlämningsregistret som utkastat, kan eventuellt vara ytterligare oregelbundna stensättningar. Detta bör undersökas i FU.

Syftet är att fastställa stensättningarnas och anläggningarnas utbredning. Med tanke på att det ligger en härd vid bergsfoten är det viktigt att utröna om detta område har anknytning till graven eller om graven ligger på en äldre boplats. Här är tidsaspekten viktig. Här är det även särskilt viktigt att analys av nedbrytningsprocesser görs av jordmaterial. Dessa analyser utförs av Raä/Atm i Stockholm.

FU 17

9/560-9/615

yta: 2 000m²

Fornlämning: Raä 240, röse.

Beskrivning enligt fornlämningsregistret:

Röse, rest av, ursprungligen ca. 11 m diam. och 1 m hög.

Numer 11 x 7 m. Stenarna 0,2-1,2 m stora. Östra delen av röset är borttagen i samband med järnvägsbygget.

Fastighet: Saltkällans Säteri 1:2

BEDÖMNING:

Förhistoriskt landskap:

Fornlämning Raä 240 bör gå vidare till FU.

Syftet är att fastställa rösets tillstånd och utbredning och att ta reda på om det finns anläggningar eller aktiviteter i närområdet, på och nedanför berget som kan ha samband med röset. Här är det även särskilt viktigt att analys av nedbrytningsprocesser görs av jordmaterial. Dessa analyser utförs av Raä/Atm i Stockholm.

AU område 14: sektion 9/950 – 10/400

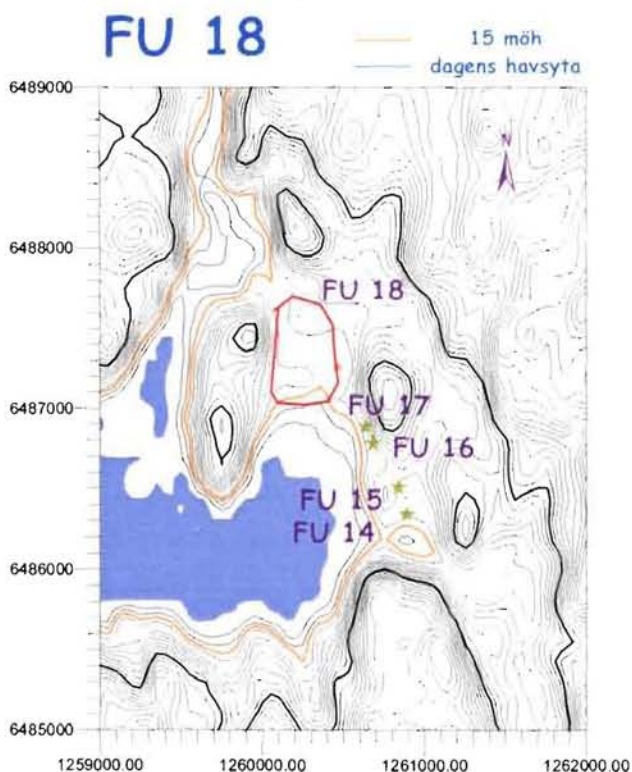
MKB: Områdets kulturmiljö beskrivs som nummer 2 i MKB-underlaget

Berörda fastigheter: Saltkällans Säteri 2:1, Foss sn. Munkedals kommun.

AU: Området kan närmast beskrivas som ett flackt, relativt vidsträckt sadelområde som i huvudsak sluttar mot nordost och sydväst. Detta ligger i norr på runt 10 m.ö.h., i öster 25 m.ö.h. och i söder strax under 15 m.ö.h. I väst reser sig en större bergshöjd, Rödberget, ur slätten, upp till 75 m.ö.h. Strax norr därom mynnar Örekilsälven ut. I öst reser sig höga, branta bergssidor med odlade västsluttande dalgångar emellan. I dag är här åkermark och bär odlingar i norra delen, i södra ligger byggnader tillhörande Saltkällans säteri, med alléer och betesmark.

Det skall dels anläggas en trafikplats här dels byggas en bro över Örekilsälven, upp till Berg. Det innebär att ett mycket stort område kommer att beröras nord och öst om vägkorridoren.

Förhistoriskt landskap: Området utgjorde från yngre delen av stenåldern och in i bronsålder, en strand av Örekilsälvens deltaområde belägen i Gullmars- och Saltkällefjordens inre del. Jorden består av sand och lerig silt. Allteftersom landet höjde sig bildades ett deltaområde och under järnålder fram i medeltid och historisk tid var här ett bördigt slättlandskap.

Figur 13 visar landskapet som det kan ha sett ut under en period kring yngre stenålder – äldre bronsålder, när havet stod ca 15 m högre än idag. Den röda markeringen omfattar det flintförande

området. Det ligger mellan innersta delen av Saltkällefjorden och Örekilsälvens utlopp. Dagens havsnivå är markerad mörkare blå.

(Kartan har 5 m ekvidistans i höjd)

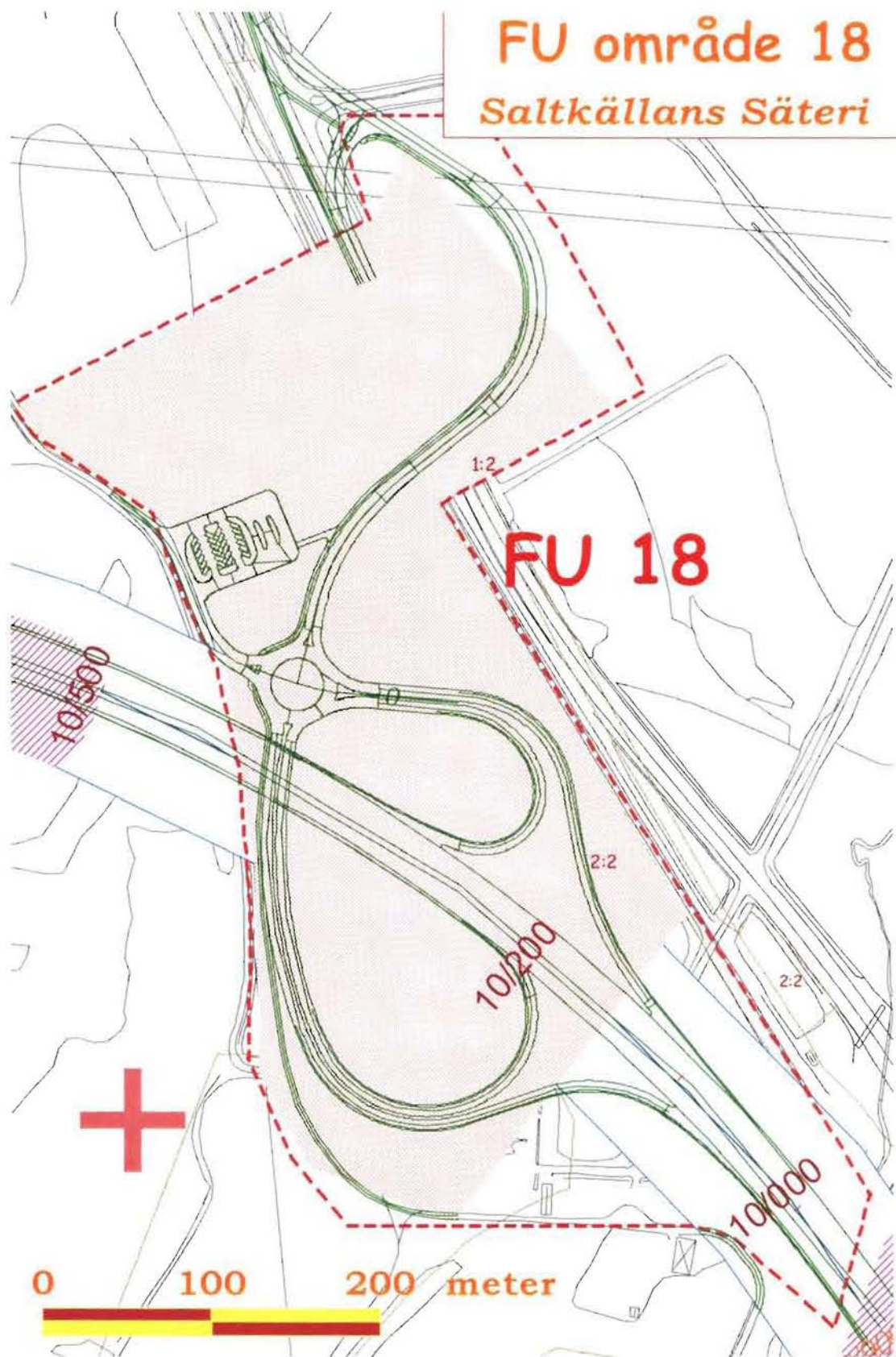
Vid utredningen inventerades/okulärbesiktigades den plöjda marken. Över hela området låg måttligt, inom vissa delar rikligt med avslag av flinta och andra bergarter mm. Endast ett fynd tillvaratogs (F62).

Betesmarken vid byggnaderna i sydost utreddes inte då de var i aktivt bruk med bland annat betande får. Området kommer automatiskt att ingå i ett eventuellt förundersökningsområdet.

Schakt:

Inga schakt har dragits.

Hela AU område 14, inklusive betesmarken runt byggnaderna, bör gå vidare till FU, nedan kallat FU 18.

FU 18

9/950-10/400

yta: 145 000 m²**Fastighet:** Saltkällans Säteri 1:2**Schakt:** Inga schakt. Okulärbesiktning.**Fynd:** F 62 Spånskrapa (enda tillvaratagna fyndet)

Över området iakttogs i centrala delar: rikligt med fynd av flinta men även enstaka kvartsit- och kvartsavslag samt bränd lera. Bland materialet fanns avslag som var välretuscherade, skrap-/knivliknande och avslag från spånteknik. En del avslag var brända. I sydvästra och nordöstra delarna avtog fyndtätheten. Ställvis fanns även skärvig sten, framför allt i norra, centrala delen.

BEDÖMNING:**Förhistoriskt landskap:**

Fynden från större delen av området indikerar en eller flera boplatser/aktivitetsområden, preliminärt från yngre stenålder till äldre järnålder. Hela området bör gå vidare till FU.

Syftet är att fastställa fyndens utbredning och klargöra platsens funktion och tidsställning. Med tanke på att exploateringsområdet ligger mellan 25-10 m.ö.h. har denna yta någon relation till den förhistoriska havsstranden. Därför är det lämpligt att inför undersökningen fokusera på att försöka finna en strandzon. Vid förundersökningen bör området fyndkarteras. Dessutom bör sökschakt koncentreras till SV-NO delen av ytan i syfte att utröna förekomst av anläggningar och kulturlager.

Historiskt landskap:**Brevik Nedre (från 1800-talet Saltkällans säteri).**

Kartor: Laga skifte 1916-17 (äldre kartor över inägomarken saknas)

Utgjorde före säteribildningen ett enstaka hemman, från 1825 dock säteri.

Den omfattande bebyggelsen som redovisas på gamla Ek är idag nästan helt borttagen. Sannolikt låg säteriets föregångare någonstans i detta område.

Vägkorridoren: Passerar omedelbart norr och öster om **Saltkällans gårdstomt (17)**. Marken norr om bebyggelsen används i början av 1900-talet som åker. I väster huvudsakligen betesmark.

Besiktning: Området kring Saltkällans tidigare tomt kan karaktäriseras som en relativt välbevarad sentida inägomark, med bl.a. plana åkerytor, en alle, ett par äldre vägsträckningar samt flera större husgrunder. Formerna torde vara identiska med strukturen på gamla Ek. Vid bäcken finns murade partier som hänger samman med den kvarnbebyggelse som redovisas på 1916 års karta. Stora delar av marken på västsidan av bäcken är idag välbetad betesmark.

Området öster om bäcken innehåller äldre åkerformer, framför allt bestående av tegplöjda parceller. På höjdpartiet norr om "Ängen" finns dels några tegplöjda parceller, dels en mindre terränganpassad yta avgränsad av en terrasskant samt några röjningsrösen (16). Ett av rösena är gravlikt och ligger i bra gravläge.

BEDÖMNING:

Historiskt landskap: Bebyggelseområdet kring Saltkällan är känsligt med tanke på osäkerheten kring var Nedre Breviks gård legat. De fossila formerna längst i söder bör karteras och ev. provgrävas på förundersökningen. Den gravliknande lämningen måste kontrolleras.

Bergsområdet, Rödberget, i väster, samt en del av nedanförliggande sandmark har inte kunnat utredas pga. att skogsmarken ej varit avverkad. Detta område kvarstår att utreda.

Området längst i norr, strax ovanför Örekilsälven, är delvis utrett (AU område 15). Här framkom en härd i kanten av ett grustag. Intilliggande sandslättsområde var vid utredningstillfället skogbevuxet och lämnades därför tills vidare.

Dessa båda områden behandlas inte i denna rapport utan kommer att ingå i delrapport 2, sträckan Saltkällan-Håby.

I denna rapport redovisas även det parti vilket berör Håby. Det ligger inom den allra nordligaste delen av sträckan. Orsaken är att den pågående byggnationen av en trafikplats kring Gläborg delvis kommer att beröra Håbyområdet varför en förundersökning aktualiserades i tidigt skede. Observera att sektionsnumreringen ej fortsätter från huvudkorridoren utan ingår i trafikplats Gläborg.

AU område 16: sektion 1/350-3/500

MKB: Områdets kulturmiljö beskrivs som nummer 3 i MKB-underlaget

Berörda fastigheter: Håby-Lycke 6:1, 2:2, 1:2 och 1:6, Håby 2:2, 6:1, Bäckevall 2:18 och Gläborg 1:6 och 1:10, Håby sn. Munkedals kommun.

AU: Området ingår i ett storskaligt, kuperat odlingslandskap och avgränsas i väst av ett ca 50 m högt skogsbevuxet bergsområde som sträcker sig västerut mot Gläborg. Utredningen berör dels den norra delen av bergsryggen, som var avverkad, dels åkermarken öst och sydöst om detta. Centralt i utredningsområdet löper en höjdrygg norrut från berget på ca 35 m.ö.h. Mot nordväst och sydöst sluttar åkermarken ner till 25 m.ö.h. Jorden i åkermarken består av lerig silt i bergsområdet av grusig morän. I åkermarken norr och väster om gården skall det anläggas en trafikplats vilket innebär att ett stort område av omkringliggande åkermark kommer att beröras.

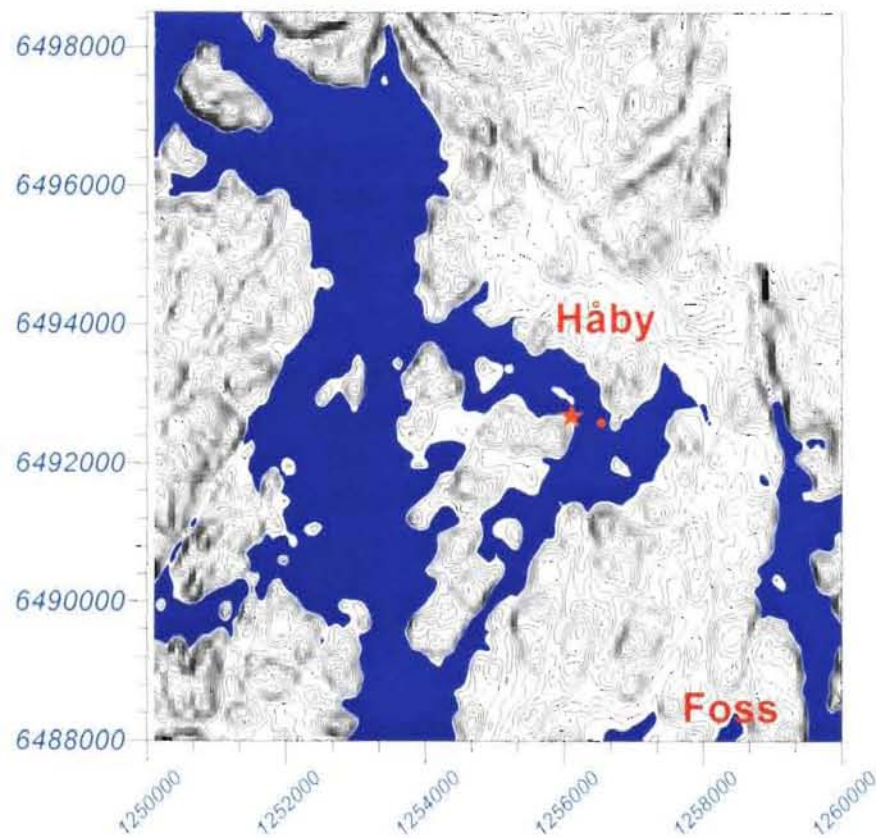
Förhistoriskt landskap:

Området låg under äldre stenålder vid på en ö i en innerskärgård med större öar. I väst och från nordöst till sydöst reste sig höga bergsmassiv. I väst sträckte sig Färlevsfjorden från havet upp mot Dingle, i öst rann Örekilsälven ner från norr.

FU 20-21

35 m ö h

84

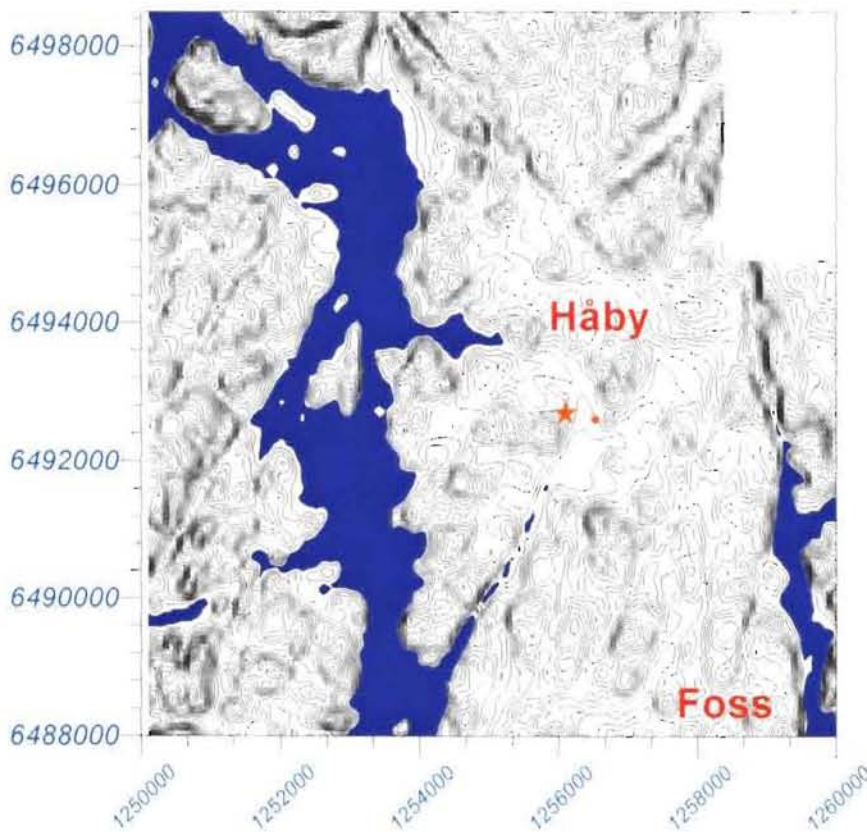

Figur 14 visar landskapet som det kan ha sett ut när havet stod 35 m över dagens nivå. Stjärnan markerar FU område 21, det mesolitiska boplatsläget.

När havet grundade upp ändrade landskapet snabbt karaktär och från neolitikum utbildades ett näringsrikt slättland i vilket djupa vikar gick in. Det var här möjligt till bete och senare odling. Runt de många uppstickande bergen etablerades bosättningen vilket fortsatte fram i järnålder. Det var också här gravarna lades.

FU 20-21

20 m ö h

Figur 15 visar hur landskapet förändrats när havet stod 20 m över dagens nivå. Stjärnan markerar FU område 21, det mesolitiska boplatsläget men också järnåldersgraven. Punkten markerar FU område 20.

På höjdryggen, vid foten av berget ligger Håby Lycke, en äldre fastighet med belägg från 1711 och registrerad som by/gårdstomt (RAÄ 239). Här finns också fornlämningar, RAÄ 66 en stensättning och Raä 249, en boplats samt fynd av sju stenyxor (RAÄ 162 och 244) inom gården. På nordsidan av bergsryggen i väst finns två registrerade boplatser Raä 226 och 252. Ytterligare en boplats har hittats söder om dessa i samband med undersökningar vid Gläborg (se FU karta).

I de lägre partierna sydöst om Lyckegården, under och väster om befintlig E6, finns ytterligare en registrerad by/gårdstomt (RAÄ 236), kallad "Uddarna" och belagd 1835. Denna är sannolikt till största delen förstörd av vägen.

Utredningen förväntades ge indikationer på boplatzlämningar eller andra aktiviteter, men även spår efter bortodlade gravar.

Utredningsresultat:

Schakt: Totalt drogs 33 schakt i åkermark och 20 i skogsmark delvis hygge.

Schakten i åkermarken hade en sammanlagd längd av 218 meter och med djup vanligen runt 0,20-0,50 m. Enstaka djupare schakt drogs. Jorden bestod av lera och siltig lera.

Tolv schakt (1a-12a) drogs nord och väst om Håby-Lycke gård i åkermark. Endast i 5 av schakten (1a-4a, 8a) närmast gården framkom anläggningar (hård, grop, ränna) och fynd.

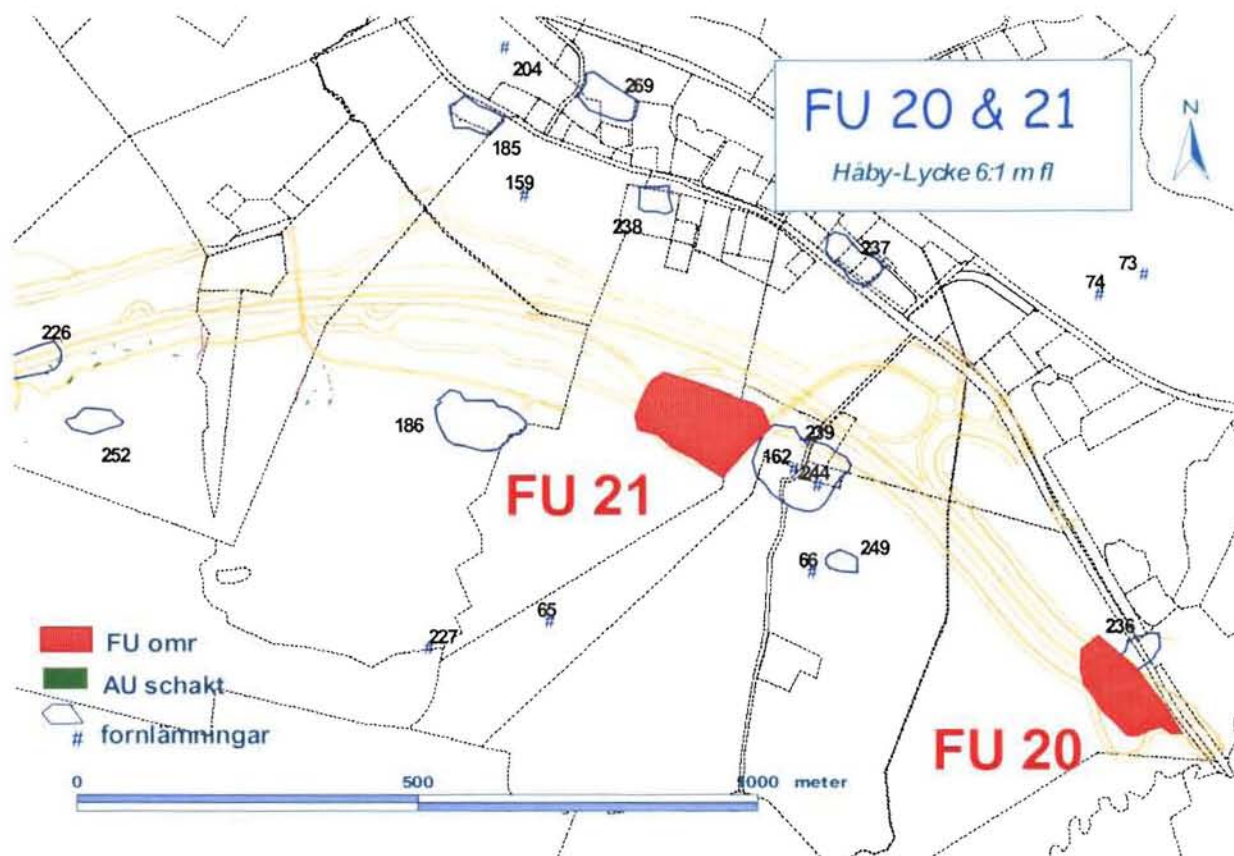
Mellan fornlämningarna Raä 236 och Raä 239 grävdes 21 schakt (285-299, 400-405) i vall. Endast i två av schakten (291,292), väst om fornlämning Raä 236, framkom 2 härdar. Inga föremål påträffades.

I åkermarken närmast skogen drogs inga schakt utan endast okulärbesiktning utfördes. Två svallade flintor hittades i nordligaste delen. Dessa tillvaratogs ej.

Schakten i skogsmark hade en sammanlagd längd av 351 och med djup vanligen runt 0,20-0,50 m . Jorden bestod av sand och sandig grusig morän. Endast två schakt innehöll enstaka flintavslag. Inga anläggningar framkom.

För detaljerade uppgifter, se schaktlista i bilaga 4.

Inom AU område 16 fanns två områden runt by/gårdstomterna som bör gå vidare till FU, nedan kallade FU 20 och FU 21.

FU 20

1/350-1/500

yta: 11 000 m²

Fastighet: Håby-Lycke 6:1

Schakt: Inom området innehöll två schakt anläggningar (291 och 292). Schakten var sammanlagt 21 m och 0,46 m djupa.

Lager: L0: Matjord 0,30 m tj

L1: Lera 0,15 m tj

Anläggningar:

Schakt 291 A1 **Härd**, 1 m diam.

Schakt 292 A2 **Härd**, 1 m diam.

Fynd: Inga fynd

BEDÖMNING:

Förhistoriskt landskap:

Anläggningarna indikerar aktiviteter som antingen kan ha att göra med den intilliggande fornlämningen eller är från annat tillfälle. Området väster om fornlämning 236 och den del av fornlämningen som kvarstår bör gå vidare till FU.

Syftet är att klargöra platsens funktion och tidsställning samt om härdarna har anknytning till fornlämningen intill.

FU 21

vid 2/100, inom trafikplatsen

yta: 15 500 m²

Fastighet: Häby-Lycke 1:2

Schakt: Strax väster om gården, i åkermark drogs 5 schakt med en sammanlagd längd 41 m och med ett djup mellan 0,25-0,40 m.

Lager: L0: Matjord 0,20-0,30 m tj
 L1: Lera på 0,30 m dj.
 I början av schakt 1a gick en sandig plogsula ner till 0,70 m djup.
 L2: i schakt 1a. Siltig lera 0,20 m tj.

Anläggningar:

Schakt 1a A1) **Härd**, 1x0,8 m

Schakt 2a A2) **Ränna**, 7 m lång (*bedöms ej som dike*)

Schakt 3a A3) **Grop/stolphål**

Fynd: **F 3** flinta, 2 avslag med retusch

- F 53 flinta, 1 del av kärna
- F 54 flinta, 1 avslag med retusch
- F 55 flinta, 1 övrigt slagen
- F 56 flinta, 1 skrapa
- F 57 flinta, 1 övrigt slagen
- F 11 enstaka brända ben

BEDÖMNING:

Förhistoriskt landskap:

Fynd och anläggningar indikerar en eller flera aktivitetsområden. Området närmast gården bör gå vidare till FU.

Syftet är att fastställa fyndens utbredning och klargöra platsens funktion och tidsställning särskilt i förhållande till intilliggande fornlämningar.

Historiskt landskap:

Lycke och Håby

Karta: Gavm över inägor till Lycke, Håby och Gläborg Östergården 1711

Vk berör inägomark, delvis central med bebyggelse samt utmark

Lycke: I äldre jb bestående av två hemman – Lycke Övra resp. Nedra (*J Lykkio RB*).

Håby: I äldre jb bestående av två hemman – Håby Nedergården resp. Övergården (*J Haughby RB*).

Gårdarna karteras tillsammans med det östligaste av hemmanen i Gläborg 1711. Av allt att döma råder ett fullständigt särägande byarna emellan på inägomarken vid detta tillfälle. Även inom byarna är åkermarken uppdelad på respektive gårdar, såtillvida att Lycke Övergården äger NV hälften av åkergårdet medan Östergården förfogar över SO delen. I Håby har Nedergården sin åker i gårdet söder om landsvägen och Övergården gårdet norr om vägen. Gårdarna ligger tätt intill varandra på respektive bytomt. Fram till en punkt ca 400 meter NV om Håby kyrka är den gamla landsvägens sträckning fullständigt bevarad.

Åkergårderna är överlag, särskilt vid Håby, mycket snävt stängslade, så att endast begränsade mängder slåttermark ryms inom varje yta. Arrangemangen betingas sannolikt av att ängsmarken var värdefull som betesmark. Genom att separera åker och äng kunde den senare betas redan efter slåtter; när de var belägna inom samma gårde fick efterbetet invänta skörden på åkern.

Vägkorridoren: Längst i öster berörs 1700-talets ängsmark. Halvvägs mot bebyggelsen korsas gårdesgränsen (29) och korridoren kommer in i den centrala delen av inägorna. Rakt öster och norr om bytomten finns möjligheter att spåra den äldre tegstrukturen (30) i dagens åkermark. Bytomten (31) har idag ungefär samma utsträckning som den hade i början av 1700-talet och ligger i sin norra del inom utredningskorridoren. Dagens fastighetsgräns mellan Håby och Lycke har samma sträckning som på 1700-talet och utgör tillika gårdesgräns (29). På Håby-sidan berörs endast tidigare slåttermark.

Sammanfattning och förslag till åtgärder: Gärdesgränser och ev. äldre parcellbegränsningar kontrolleras. Det kan misstänkas att bytomten fornlämningsområde sträcker sig ett stycke utanför den yta som redovisas på 1711 års karta.

NB!

I och med att vägverket, i samband med byggnationen av trafikplats vid Gläborg-Håby, ämnat utnyttja området för byggnation av trafikplats, blev Förundersökning aktuell under november 1999.

Resultaten härifrån gav att FU 20 visade sig bestå av två hårdrester, vilka undersöktes och togs bort. FU 21 innehöll bränd lera, keramik och hårdrester i norra delen av åkerkanten. Dessa låg alldeles nedanför en dikesslänt till en mindre grusväg. Sannolikt har fornlämningsens huvudsakliga del förstörts inom vägens tillkomst.

Då fornlämningsområdena både i FU 20 och FU 21 var avgränsade undersöktes fornlämningarna och togs bort.

I samband med förundersökningen togs prover för datering och analys av makrofossil.

Fornlämningarna kan därmed anses vara undersökta och borttagna och föranleder inga vidare åtgärder.

Resultaten av förundersökningarna publiceras i rapporter hos Bohusläns museum och Riksantikvarieämbetet UV Väst.

SAMMANFATTNING AV FU OMRÅDEN

Inom den drygt 1 mil långa vägkorridoren mellan Geddeknippen och Saltkällan samt vid Håby har den arkeologiska utredningen resulterat i 19 områden INOM vilka förundersökning bedömts vara nödvändig att göra. Fem förundersökningar har under 1999 gjorts (FU 1, 2, 7, 20 och 21). Därmed kvarstår 15 områden, alla inom södra delen (etapp 1). *Se bilaga 7.*

Områdena består dels av helt nya fornlämningar dels av tidigare kända fornlämningar vilka helt eller delvis berörs av vägen.

Fornlämningarna kan grovt indelas följande kategorier:

- **Grav:** FU 14, 16 och 17.
- **Aktivitetsplats**(tex. boplats, redskaps tillverkning etc.): FU 3, 4, 6, 8-15 och 18.
- **Eldrelaterad aktivitet:** FU 3, 5, 6, 10 och 15.

Av dessa är fyra registrerade sedan tidigare:

Gravar: Raä 239 (FU 16) och Raä 240 (FU 17).

Boplats: Raä 38 (FU 9).

Osäker: Raä 290 (FU 9).

Grovt uppskattat i tidssnitt fördelas områdena i:

äldre stenålder (mesolitikum): FU 4, 8-13

yngre stenålder (neolitikum): FU 12, 13 och 18

bronsålder: FU 3 och 6.

järnålder: FU 3, 5, 6, 14, 16, 17,

osäkert sten-järnålder: FU 3, 5, 15

Uppdelat i FU yta:

< 10 000 kvm är FU 10, 4, 17, 14 och 3 (Kungsbol).

10 000-20 000 kvm är FU 16, 9, 5, 8, 15, 3 (Röane) och 6.

20 000-50 000 kvm är FU 11 och 12.

> 50 000 kvm är FU 13 och 18.

Beräknat stor fyndmängd har:

FU 3, 9, 15, 13 och 18.

Inför förundersökningarna kommer de kulturgeografiska bedömningarna av området att beaktas och i vissa fall kommer även kulturgeografiska förundersökningar att göras, parallellt med de arkeologiska.

Dessa är:	och bör göras parallellt med :
Röane-Kungsbol	FU 3
Bräcke	FU 3
Hogstorp	FU 5
Fränneröd-Hålan	FU 11
Brevik	FU 14-15
Saltkällan	FU 18

KVARVARANDE AU OMRÅDEN,

inom södra delen, vilka inte kunnat utredas av olika orsaker, redovisas vanligen med lila, ibland gul, skraffering på kartorna. Mot bakgrund av de ovan redovisade resultaten bör de platser som kvarstår för utredning göras i samband med förundersökningarna.

De områden där AU kvarstår är:

- FU 3, Kungsbol; en ny, mindre del intill FU-området.
- FU 5, Hogstorp; nytillkommet område för lokalväg
- FU 10, Kallsås; skogsparti norr om FU-härden som ej varit avverkat
- FU 12, Småröd; åker som ej varit tillgäng
- FU 13, Småröd; skogsparti som ej varit avverkat
- Saltkällan; Slutning öster om gravberget FU 17. Möjlig plats för kolerakyrkogård.
- Saltkällan; Skogsbevuxet bergsimpediment norr om FU 17. AU för att se om ytterligare grav kan finnas Här går även en äldre väg till Skredsvik.
- FU 18, Saltkällan; Beteshage som ej varit tillgänglig.

Observera att alla lokalvägar, tillfälliga arbetsvägar, upplagsplatser etc. som tillkommer utöver huvudkorridoren inte ingår i denna utredning. Således kan ytterligare utredningar tillkomma vilka redovisas i separata rapporter.

Utredningssträckan NORR - Saltkällan-Håby samt de utredningsområden som där kvarstår, redovisas i delrapport 2. Att AU 15 och norra delen, utom Håby, ej ingår i denna rapport beror på att vägen i detta skede ej fastställts norr om Saltkällan.

Bohusläns Museum den 21 december 1999

Åsa Algotsson

KÄLLOR

Algotsson Å., Brandt T. och Lindblom K. 1998 Utbyggnad av väg E6 etapp Torp-Gläborg. Kulturhistoriskt värdefulla objekt och miljöer inom utredningsområdet. Beskrivning av konsekvenser av vägutbyggnad. *Rapport 1998:13*

Connelid. P. 1999 Utredningskorridorens förhållande till det äldre odlingslandskapet enligt lantmäterimaterialet. Opubl. rapport.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens beslut, Dnr: 220-40233-98
BM Dnr: 502/98K

Socken: Herrestad, Skredsvik, Foss, Håby
Kommun: Uddevalla, Munkedal
Län: Västra Götaland
Landskap: Bohuslän

Ekonomiska karta: 8152-53, 8161-63, 8171-72, 8180-81

Uppdragsgivare: Vägverket Region Väst
Kostnadsansvarig: Vägverket Region Väst
Ansvarig institution: Bohusläns Museum och Riksantikvarieämbetet UV Väst

Fältpersonal: Åsa Algotsson, Rune Bark, Ingela Lundin, Bohusläns museum
Bengt Nordqvist, Glenn Johansson, Carina Bramstång,
Riksantikvarieämbetet UV Väst

Grävmaskinister: Ulf Andersson, Tore Andersson och Joakim Karlsson, Tanums Maskinstation

Arbetstid: 2-27/11 1998 + 40 dv 1999
Fältarbete 96 dagar

Rapport 96 dagar

Rapport nr 1998:14

Bilaga 1:**Utdrag ur MKB-underlag - Torp-Gläborg****Det historiska landskapet, dess utnyttjande och förändring**

- en bakgrund till de utvärderade kulturmiljöerna inom utredningsområdet

För att få en översiktlig uppfattning om hur landskapet och människors utnyttjande av det sett ut och förändrats genom olika tider i historien, skisseras här en mycket generaliserad bild.

De olika havsnivåerna som nämns ger en ungefärlig nedre gräns för de olika arkeologiska perioderna. Inom dessa förekommer både stora variationer. Det förhistoriska landskapet beskrivs i tre tidssnitt:

- äldre stenålder, *mesolitikum*, med havsnivå över ca. 35 m ö h,
- yngre stenålder, *neolitikum* och *bronsålder*, med havsnivåer ungefärligen mellan 35 och 15 m ö h, samt
- *järnålder*, ca. 15-5 m ö h.

medeltid och historisk tid, ca. 5 - 0 m.ö.h.

Inom dessa perioder beskrivs kortfattat de fornlämningar; fynd, boplatser och andra aktivitetslokaler som idag är kända.

Äldre stenåldern/mesolitikum
(tiden 8500-4000 f kr, > 35 m ö h)

Landets höjning skedde förhållandevis hastigt från isavsmältningen, till tiden

omkring 7000 f kr, då havets nivå var ca. 40 m meter över nuvarande havsyta.

Utredningsområdet utgjordes under mesolitikum av ett örikt skärgårdslandskap väster om nuvarande E6 sträckning. Öster därom låg Herrestadsfjällets bergsmassiv, som då var en större ö, i storlek jämförbar med Tjörn. Dess väst-sida innehöll både branta bergssidor och flikiga vikar. I den södra delen av utredningsområdet fanns flera stora öar samt halvöar med landförbindelse. Mellan dessa gick långa, smala vikar. I norra delen utgjorde nuvarande Tungenäset en glesare skärgård med mindre öar.

Boplatsområdet vid Hensbacka (fornl. 244), betecknas som "typlokal" för den del av mesolitikum som ligger runt 8000 f kr, med havsnivåer på 80-70 m ö h.

1. Grytingen - Hogstorp

I sydost och från väst djupt indragna vikar med skyddade lägen gav goda möjligheter för bosättning av mer eller mindre tillfällig art. Ett flertal mindre vikar på sydsidan har efterhand grundat

upp. Vid Hogstorp sträckte sig en mycket lång och smal vik in från väst och böjde av åt söder. Grunda vatten som dessa innebar goda förhållanden för fiske. På höjderna fanns skyddade lägen för uppehåll vid t ex jakt.

Här finns flera registrerade platser som uppvisar fynd som främst kan kopplas till denna period. De är belägna i övergångszoner till den dåtida stranden, men ej nödvändigtvis strandbundna. En yxa är dessutom funnen uppe vid en mosse.

Områdets "flikiga" strandkaraktär, långsträckta vikar och höjder med skyddande lägen talar för möjligheten till ytterligare aktivitet eller boplatzlokaler.

2. Hogstorp - Saltkällan

Denna del av området bestod i väst av en större halvö. I nordöst, vid nuvarande Brevik/Saltkällan tog den större ön vid med branta bergssidor mot havet. En vik trängde djupt in från Saltkällefjorden mot syd. Viken var smal och grundades också upp relativt tidigt under perioden. Genom den rinner dock vattendrag än idag (Taske å).

Här finns förhållandevis många boplatser och fyndplatser som kan härröra från perioden. De finns dels i de högre belägna delarna i väster vid Väjeröd och centralt vid Anneröd, och dels i den innersta delen av viken vid Mjöveröd och Kråkeröd. De har också olika lokalisering: De högt belägna är mer indragna från havet men med närhet till vikar och därför

goda hamnar i väst, medan de lokaler som ligger i öster och vid vikens innersta del, har mer direkta strandlägen. Vid Saltkällefjordens innersta del gick en djup mindre vik in mot nordöst. Här är bergen inte fullt så branta. Kanske därför ligger de mesolitiska "Hensbacka"-boplatserna här. Ett område med rikliga boplatzlämningar från omkring 8000 f kr som varit typbildande för en del av mesolitikum.

Hensbacka innehåller en ovanligt stor boplatzkoncentration (fornl. 244). Den är dock inte den enda förekommande mesolitiska lokalen i området. I den sydöstra delen finns förhållandevis tätt med lokaler.

Eftersom det är förhållandevis oexploaterat (och därmed lite undersökt) i mer höglänta områden i Skredsviks-Anneröds området och söderut, finns möjligheter att nya hittills okända fornlämningar påträffas.

3. Foss-Gläborg

Området som ligger norr om Saltkällefjorden har en annorlunda topografi än områdena i söder. Här var under mesolitikum en skärgård med ett stort antal öar, som främst låg i sydväst-nordostlig riktning. Skärgården började ett stycke väster om utredningsområdet. Den slutade i sydost vid Saltkällefjordens inre, där nuvarande Herrestadsfjällets bergsmassiv tog vid.

Skärgården sträckte sig ytterligare några kilometer mot nordost utanför utredningsområdet innan det nådde fram till de högre terrängpartiernas branta bergs-

sidor, öster om nuvarande Kärnsjön-Örekilsälven. I norr tog Färlevfjorden vid och skärgården fortsatte norrut i denna farled. Efter hand som havsnivån sjönk bildade öarna allt större sammanhängande land med "flikiga" vikar och gott om hamnlägen.

Här, i detta örike finns flera platser som kan föras till mesolitikum. Sannolikt har öarna i tidigt skede utnyttjats vid fiske och havsfångst medan fastare bosättning legat längre in, kanske kring Hensbacka och söderut. Det förhållandevis flacka landskapet påverkades snabbt vid uppgrundningen och området blev så småningom en större halvö. Därmed kunde bosättningen också bli stabilare. Särskilt närheten till hav, sötvattendrag och bra hamnlägen gav goda näringsmöjligheter.

Mesolitikum är sparsamt företrädd i området men för den skull inte obefintlig.

Yngre stenålder/neolitikum och bronsålder
(tiden 4000-500 f kr, ca. 35-10 m.ö.h.)

Havet hade nu grundat upp och medeltemperaturen stigit, med ökad växtlighet som följd. Norr om Saltkällefjorden förändrades landskapet mest. De uppgrundade vikarna hade nu blivit bördiga slätter och dalgångar. Möjligheten till bete och senare odling gav området stor möjlighet till varierat näringsfång. I söder hade Saltkällefjordens vikar grundat upp och landskapet rundats av i och

med att havet nu låg längre åt syd-sydväst.

De gamla vikbottnarna, ofta med genomrinnande vattendrag var bra boplatslägen med bördig jord för odling och betesdrift. Boplatser och aktivitetslokaler kan återfinnas både vid vikarnas stränder, längre in i skyddade, väl-dränerade områden och vid foten av mindre bergshöjder. Gravarna placerades på bergshöjder eller i specifika lägen, åtskilda från boplatserna, inte alltid synliga ovan mark.

Utifrån kunskap vid de senaste årens undersökningar längs E6 har vi en del nya referenser. Ett flertal tidigare inte kända fornlämningar har framkommit i "udda lägen", dvs. på platser man inte tidigare kunnat förutse och som inte gett synliga spår i ytan. Tex förefaller bergsklåvor, till synes små och oansenliga terrasser, och plåtåer i lågt liggande lägen invid berg ha utnyttjats för ceremoniella syften, ibland i samband med gravläggning. Vid undersökningar har det nämligen framkommit ett sådant specifikt och komplext material att platserna snarast bör ses som kultiska.

Sannolikt har dessa förekommit under yngre stenålder ända in i järnålder. Platser som uppenbarligen haft mycket stark betydelse under lång tid. Vi kan förvänta oss att sådana lokaler uppträder även inom detta utredningsområde.

1. Grytingen - Hogstorp

Under den här perioden hade havet dragit sig väster- och söderut. Området hade mer karaktär av fastland men med havsanknytning i syd. Inom utredningsområdet finns i söder boplatser kvar i de tidigare lägena vid vikarnas stränder. I norr hade vikarna grundat upp och många boplatser var inte längre strandbundna, men tillgången till sötvattendrag bör ha varit viktig. Gravar förlades på bergshöjderna.

Här finns, framförallt vid Hogstorp, registrerade boplatser och fyndlokaler som kan kopplas till perioden. Dessutom finns gravar, rösen på höjderna. Möjligen hör en del av stensättningarna till denna period också.

Stränderna kring de gamla vikarna utgör bra och skyddade lägen för bosättning. Den påtagliga bristen på boplatsslämningar i syd kan sannolikt komma att ändras. I norr kommer bilden troligen att kompletteras.

2. Hogstorp - Saltkällan

Under neolitikum, skedde de största förändringarna av landskapet i den östra delen av detta område. Den djupa viken (Taskeåns dalgång) grundades upp. Fortfarande beboddes området och den nya marken började tas i anspråk.

I området kring Anneröd finns, på södra sidan av Anneröds vatten, indikationer på bosättning från denna tid. Fynd av bl. a. en malsten talar för att bosättningen har varit tämligen stabil. I den östra delen finns få men tydliga indikationer från perioden.

I hela denna del av området finns potential att material från perioden framkommer. De få men tydliga indikationerna pekar på detta. Eftersom så stora delar i väst och norr är förhållandevis oexploaterade kan materialet också vara välbevarat.

3. Foss-Gläborg

Landet hade nu grundat upp och landskapet hade i stort sett fått dagens utseende: Ett flackt beteslandskap som så småningom odlas upp, och som genom bryts av de uppstickande bergsryggarna. Det är i övergången mellan bergen och odlingsmarken som bosättningar har lokaliserats. Gravarna, framförallt rösen, har förlagts på höjderna i närområden till bosättningarna.

Här finns gott om lokaler med fynd som kan föras till senare delen av neolitikum och bronsålder. I Gläborg/Hogen området finns ett flertal lokaler som tyder på senneolitikum/bronsålder. På vissa av platserna finns kontinuitet bakåt till mesolitikum. I utredningsområdets västligaste del finns också ett berg med gravar, bl. a. en hällkista. På berget som omgärdas av Öxna, Röstorp och Säleby ligger ett stort rösegravfält samt ett flertal stensättningar.

Det är också först här, i Foss och Håby socknar som det börjar uppträda hällristningar/skålgropar i fornlämningsbildningen och dessutom i ansevärd mängd.

Hela området i Foss och Håby socknar är ur arkeologisk synvinkel mycket innehållsrikt. Ifrån denna period finns också en mer komplex struktur än tidigare. En struktur som fortsätter in i järnålder och nyare tider.

**Järnålder till historisk tid
(tiden 500 f kr och framåt, ca. 10-0 m ö h)**

Landskapet fick allt mer karaktär av dagens. De gamla havsbottnarna togs i anspråk, först till bete och senare till odling. Boplatserna under järnålder flyttades allt längre ner i landskapet, ofta till torra impediment i åkermark. Järnålderns gravfält och ensamliggande gravar omgärdar ofta de medeltida och äldre historiska bebyggelsen (by-gårdstomterna), som ofta har lokaliserats på eller i anslutning till de gamla järnåldersboplatserna.

Nu framträder också skillnaderna mellan områdena norr och söder om Saltkällefjorden tydligare. I norr på Tunge-näset är den odlingsbara marken mer vidsträckt och flack medan den i söder ligger i mindre dalgångsstråk och har mer sprucken och oregelbunden karaktär.

Det är också i järnåldern som många av ortnamnen vi har idag har sina rötter. Tittar man på ortnamnen så ser man en koncentration av -röd - namn i utredningsområdets mellersta del, dvs. mellan Hogstorp och Saltkällan-Hensbacka eller ungefär den del som ligger inom

Skredsviks socken. "Röd", liksom andra former (som Hästeryr och Röane), syftar på röjning, och visar att det är nyupptagen, nyröjd mark. Denna nykolonisation ligger förmodligen i järnålder och eventuellt tidig medeltid.

För att få en bild av utvecklingen inom utredningsområdet gör vi det förenklade antagandet att *alla* -röd-gårdar inom utredningsområdet, tillsammans med de andra namn som antyder yngre bebyggelse, som -torp (utflyttning från äldre bebyggelse) och -taga (av intaga, att ta i anspråk en del av tidigare gemensam mark), hänger samman med en kolonisationsfas under denna period.

Man ser då att utredningsområdet motsvarar två separata äldre bygder (Herrestad i söder och Foss-Håby i norr) med ett glest bebyggt område där emellan, som med detta antagande endast hade ett mindre antal gårdar. En tredje bygd ligger alldeles väster om utredningsområdet: Skredsvik.

Detta glest befolkade område mellan Herrestad och Foss kom så småningom att bebyggas med fler gårdar och bli den östra utkanten av Skredsviks socken.

Partiet sydöst om Saltkällefjordens inre del (Studseröd-Skaveröd-Anneröd-Småröd-Mjöveröd mf l gårdar i en stor samlad grupp) framstår som ett obebyggt parti, och därmed en naturlig gräns mellan Foss och Skredsvik.

De flesta av dessa -röd och -torp - gårdar finns omnämnda på medeltiden, och har säkerligen varit etablerade då. Däremot finns här ganska få lämningar som kan knytas till järnåldern. Anmärkningsvärt är därför de domarringar som finns på Mjöveröd, Fränneröd och Anneröd, just i det ovan nämnda gränsområdet mot Foss. Kanske kan de knytas till en kolonisationsfas under järnålder, när trakten koloniserades och behovet av gränsdragning ökar?

1. Grytingen - Hogstorp

Havets tillbakadragande påverkade inte området så starkt. Vid Geddeknippen och Hogstorp var de gamla vikbottnarna torrlagda, nu möjliga att bruka till bete och senare till odling.

Här finns ett fåtal platser som direkt kan sägas tillhöra järnålder. Tre fyndplatser för sländtrissor talar dock för att järnåldersbosättningar förekommer. På bergskanterna, innanför åkermarken är bygårdstomterna placerade. På höjderna i anslutning till dessa ligger gravar. Här är det främst Grytingen och Geddeknippen som får representera detta. I norra delen av området finns både hålvägar och fångstgropar. Dessa är svåra att datera men kan möjligen härröra redan från järnålder/medeltid.

Att lokalisera järnåldersbebyggelse kan vara ett problem då den ofta är bortodlad. Med ledning av gravarna, bygårdstomterna samt fynden av sländtrissor, kan man dock för-

vänta sig hitta rester efter järnåldersbosättning här.

2. Hogstorp - Saltkällan

Havets tillbakagång hade större påverkan på den nordliga dalgången än på Hogstorps västgående. De gamla vikarna blev till bördiga dalstråk men genom att de genomrinsas av ett kraftigt meanderande vattendrag bör det ha varit tämligen fuktigt. Därför har sannolikt bete varit viktigast till en början.

Namnen *Hensbacka* och *Svinebacka* i norra delen av denna dalgång tillsammans med flera -röd-namn och ett intagenamn (*Fultaga*) kring södra delen stärker intrycket av ett från *Brevik-Hensbacka* nyttjat betesområde, som så småningom koloniserades med självständiga bosättningar, i riktning från norr till söder.

Här finns endast ett fåtal fynd som kan knytas till järnålder. Förekomsten av några gravar och stensättningar, och speciellt domarringar, visar att järnåldern ändå inte saknas här. Domarringar är förhållandevis ovanliga gravformer och det är därför anmärkningsvärt många som ligger inom området. I lägen på bergshöjderna på båda sidor om "viken" finns sammanlagt sex domarringar. Dessutom finns en domarring vid *Anneröd*.

På grund av domarringarnas förekomst är det av extra stort intresse att försöka finna boplatserna till vilka gravarna hör.

3. Foss-Gläborg

Området domineras av järnåldersbygden, vilken i stort sett såg ut som dagens odlingslandskap. De stora bördiga slätterna har givit bygden en viktig bas för expansion. Närheten till sötvattenfiske i Örekilsälven, samt närheten till de båda fjordarna Färlev och Gullmarn har också haft stor betydelse för såväl näringsfång som kommunikationer. Genom landskapskaraktären har en kontinuitet i bosättning och landskapsutnyttjande gjort det möjligt för stabil bebyggelsestruktur i ett tidigt skede.

Foss och Håby utgör egentligen ett enda sammanhängande odlingslandskap, från Tungenäsets dalgångar i sydväst och upp till Kärnsjön i nordost. Landskapet är topografiskt välavgränsat mot kringliggande bygder, men saknar naturlig gräns inåt, mellan Foss och Håby. Området har kunnat hysa en stor befolkning, vilket inneburit att det kan ha funnits underlag för två sockenkyrkor nära varandra i senare tider. Denna struktur skiljer sig således helt från den södra delen av utredningsområdet.

Järnåldersbebyggelsen indikeras framförallt i anslutning till historiska by- och gårdstomter. Ett flertal boplatzrester och fynd bekräftar bilden, t ex vid Gläborg, Öxna/Dale och Foss. I Kampstorp är det enda guldfyndet inom utredningsområdet gjort, en ornerad del av en stor ring. Gravarna är placerade på de små bergsryggarna runt och i nära anslutning till gårdsbebyggelsen. Ett av de större ligger

vid Pilegård. Andra ligger vid Närestad, Röstorp, Öxna/Dale och Gläborg.

Inom området finns stor potential för nya fornlämningar från denna period.

I detta sammanhang bör också nämnas de stora gravfält som finns längs åsryggarna både i sydväst och nordost utanför utredningsområdet. Särskilt beaktansvärt är gravfältet som ligger i nordost, vid Torp (Håby), som är ett av de större i mellersta Bohuslän. Detta innebär att den stora mängd gravfält och ensamliggande gravar som ligger inom utredningsområdet ingår i ett större sammanhang. Det måste ha funnits starka skäl, en rik bebyggelse som genererat en sådan mängd monumentala gravfält.

Medeltid

Effekterna av medeltidens historiska skeende inom utredningsområdet är inte enkelt identifierbara. Källmaterialet är ganska tunt, och de arkeologiska lämningarna från denna tid är få.

Medeltiden innebär att jordägandet regleras på ett annat sätt än tidigare, och vi fick dessutom in två nya ägare: Kungen-staten och kyrkan, och därmed en indelning i olika jordnaturer: Krono-, frälse- och skattejord. De spridda uppgifter som finns ger ingen klar bild över hur detta sett ut inom utredningsområdet under medeltiden, och inte heller om och i så fall hur detta påverkat landskapets utseende.

I den tidiga medeltiden skedde en indelning av landskapet i socknar. Foss var etablerad som centralpunkt i norra delen av området, men med en betydelse som tydligen sträckt sig vidare ändå. Bl a har man på den gamla tingsplatsen invid kyrkan där hållit det stora tinget för både norra och södra Viken.

Perioden 1500-1750-tal

1650-70-talets krigshandlingar gick hårt åt landsbygden. Flera gårdar förföll eftersom brukarna försvunnit, och en del gårdar förstördes genom direkta krigshandlingar. Exempel är att Håbys alla gårdar 1659 låg öde, eller när två män 1680 begär att få uppta Östra Gläborg, som genom att gården stått öde i flera år hemfallit till kronan.

Det noteras en nedskrivning av mantalet (skattekraften) på en del flera gårdar inom utredningsområdet under 1600-talets slut och de första åren på 1700-talet. Bakgrunden var förmodligen de påfrestningar som de många krigen mellan 1618 och 1721 innebar.

En annan effekt av de svåra tiderna är att det under 1600-talets skedde en process här, som i övriga Bohuslän, där den frälseägda jorden ökar, mestadels genom inköp av skattejord. Detta fortsätter efter försvenskningen 1658 då bl a fältmarskalken och generalguvernören i Bohuslän Rutger von Ascheberg förlänas en hel del jord i Bohuslän, och inom utredningsområdet bl a på Tungenäset.

Det blev en märkbar koncentrerings av de frälseägda gårdarna till området från Småröd-Svinebacka-Hensbacka och norrut. Söder därom finns endast enstaka frälsegårdar.

En effekt av detta inslag av frälsejord är att det under en längre period nu fanns ett antal gårdar som ägdes av personer bosatta på andra ställen, och att det skedde en viss handel och byte med denna jord. I något enstaka fall läggs gården så småningom öde, som Risvarp. Men den mest påtagliga effekten är att flera av dessa gårdar blev "herrgårdar", dvs storgårdar varav vissa med riktiga säterirättigheter. Inom utredningsområdet är det Åtorp, Nedre Brevik som blir Saltkällans säteri, och Hensbacka. Strax utanför utredningsområdet finns också Torreby, som har haft flera underlydande gårdar inom utredningsområdet. Det är också Torreby's säterirättigheter som flyttas till Saltkällan 1768.

1700-1800-tal: Skatteköp och skiftesreformer

Under 1700-talet och en bit in på 1800-talet köptes flera gårdar inom utredningsområdet fria från kronan (skatteköp). Det innebar att flertalet bönder blev ägare till sina gårdar. Kvar i kronans ägo var framförallt gårdar som fungerat som militieboställen (t ex Södra Svensland och Faleby) samt jord som hör till kyrkan (t ex Foss prästgård). Inslaget av frälsejord i Foss kvarstod dock.

Av de tre stora skiftesreformerna är det inom utredningsområdet, liksom i resten av landskapet, framförallt laga skiftet från 1827 och framåt som har genomförts. Storskifte av inägorna var dock också vanligt, och på de gårdar i utredningsområdet som ligger i Foss-Håby är det fler som har storskiftats än som har laga skiftats, vilket skiljer denna del från utredningsområdets södra delar. Det är också påtagligt i den södra delen att skiftena har nyttjats för att förändra ägobilden i odlingsmarken utan att alla gånger förändra själva bebyggelsebilden. I exempelvis Grytingen, Geddeknippen, Röane (Herrestad) och Kråkeröd (Skredsvik) har bebyggelsen egentligen inte alls påverkats av skiftena. Vi kan alltså finna bebyggelsemönster från tiden före skiftena här, med tillägg av vissa hemmansklyvningar både före och efter skiftesreformerna.

Stenevad är exempel på en gård där marken visserligen skiftats 1923 men som i praktiken är en ensamgård och som varit det så långt tillbaka man kan följa. Naturligtvis förekommer också att man idag har en gård kvar på den ursprungliga bytomten, medan de övriga flyttats ut till nya lägen. Smärtungen (Herrestad) och Hogstorp (Skredsvik) är exempel på detta.

Under denna period skedde också en kraftig ökning av åkerarealen, på ängsmarkens bekostnad. I exempelvis Berg (Foss) visar storskifteskartan från 1768 både de äldre åkrarna i närhet till bytomten, och två större åkerblock ute på

dalgångens tidigare ängsmark. I Herrestad och Foss skedde ett antal storskiften av inägomark (åker och äng) under 1770-90-talen som möjligen har denna ökning av åkerarealen som bakgrund.

Den stora ökningen av åkermarken skedde under 1800-talet, där så småningom i stort sett all öppen mark i dalgångarna var odlad. Detta har inneburit att på många av gårdarna inom utredningsområdet har de äldre åkerytorna inkorporerats med den nyvunna arealen och samplöjts med denna i de nya ägoblock som skiftena förde med sig. Rester efter äldre odlingssystem kan dock finnas, bl a finns rester av ryggade åkrar på Kallsås.

Den ökade åkerarealen har i de flesta fall givit underlag för hemmansklyvningar, som exempelvis de som skedde i Röane under 1800-talets senare del (t ex Röane 1:8+1:9). Men det kan också vara det som ligger bakom att Berg utvecklas från att vara tre ungefär jämnstora gårdar till att en av dem blir mycket större än de övriga, och omkring 1800 flyttar ut från bytomten till det herrgårdsliknande läge med en låg allé som den har idag.

Den folkökning som skedde under dessa decennier ledde till ett ökat antal torpställen. De har inom utredningsområdet lokaliserats till utmarksbetesområden, som kan identifieras på de äldsta lantmäterikartorna. Exempel på detta är området mellan Anneröd och Skaveröd (Skredsvik) eller de idag övergivna torpen på Skree, Berg och Frötorps mark

(Foss), där det äldsta kartbelägget är från 1720 och där man kan se en stor del av dessa torp på kartor från 1820-talet.

En del av de mangårdsbyggnader som är uppförda under hela 1800-talet står kvar idag, ofta moderniserade, men enstaka relativt oförändrade kan återfinnas. De ekonomibygnader som byggdes under samma skede och därmed förnyade gårdsbebyggelsen är oftast ersatta av nyare ekonomibygnader under 1900-talet.

1900-talet

Under 1900-talets första år byggdes järnvägen genom landskapet, norra delen invigd 1903, och ett antal stations-samhällen växte fram. Behovet av nya samhällsfunktioner ute på landsbygden (utbyggt skolväsende, mejerier, lant-handlar osv) förstärkte denna trend. Hogstorps samhälle är exempel på ett helt nytt samhälle, utan egentlig föregångare. Håby är ett gammalt socken-centrum som förstärktes med dessa funktioner. Den industrialisering som ägde rum i Örekils- och Munkedalsälvarna, med rötter i 1600-talet men som tog fart under 1800-talets slut ledde till att samhället Munkedal växte fram. Samhället består egentligen av flera delar: Stations-samhället, Kviström, Munkedals Bruk/Stale och kring Foss.

Avfolkningen av torpområdena började redan på 1920-talet, men accelererade under efterkrigstiden.

På landsbygden skedde en förnyelse av ekonomibygnaderna under framförallt 1930-50-talen, och den största gruppen ekonomibygnader inom utredningsområdet är från denna tid. Några välbevarade och typiska byggnader från denna tid finns ännu, som Hogstorps skola (troligen 1920-tal), Kampstorps ålderdomshem (1911), Kallsås gård (1:9 från 1919) och Hålans gård (1920-30-tal)

Under de senaste decennierna har skett en del sammanslagning av gårdar till större enheter, vilket förändrat både ägobild och bebyggelsebild. Hogen (Håby) har köpt upp och införlivat intilliggande Dale och Våntorp, liksom en av gårdarna i Kråkeröd (Skredsvik) köpt några av granngårdarna.

Kommunikationsleden i historiskt perspektiv

Som tidigare har beskrivits landskapet under hela förhistorien präglats av hav, vikar och sund. Under äldre stenålder och en bra bit in i yngre har de långa smala kanalerna från väst in i området söder om Skredsvik, utgjort bra inre vattenvägar. Eventuella landburna kommunikationsleder under denna tid har förmodligen gått i helt andra lägen än nu, längre österut och kanske högre upp i terrängen.

Dagens topografi i området gör att om man skall färdas landvägen mellan Herrestad och Foss/Håby och vidare norrut, så är de dalgångar som E6 idag utnyttjar

de enda man kan ta sig fram igenom. Särskilt när man närmar sig Saltkällan (som tidigare hette Brevik, dvs den breda viken) och Kviström, så har man egentligen inga andra alternativ alls.

Det finns alltså all anledning att anta att detta kommunikationsstråk har långa anor. Vi har dock svårt att veta något mer precist om stigens - senare vägens - placering förrän vi kommer till de sista tre hundra åren.

Befintlig väg ligger i stora sträckor på ungefär samma plats som den gjort åtminstone sedan 1700-talet, detta visar lantmäterikartorna. Rester efter äldre vägsträckningar kan ses på flera ställen vid sidan om vägen. Några av dessa är fortfarande i bruk som lokalvägar, andra utgör tillfart till fastigheter eller markvägar.

Från Grytingen via Smedseröd och Torsbergs hållplats till Smärtungen och Geddeknippeln går en äldre vägslinga, vilken är en vägombyggnad från 1840-talet. En vägbank från detta vägbygge kan ses på nuv E6 östra sida. Den äldre

väggen gick i nuvarande vägs läge över Grytingebackarna, och en enklare vägbank kan ses på västra sidan om den första Grytingebacken.

Från Kallsås och förbi Kråkeröd till Fränneröd går den äldre vägen. Den nuvarande vägen förbi Kallsås och Hålan-Fränneröd är byggd genom terräng som tidigare saknat väg. Från Fränneröd gick vägen tidigare på andra sidan om Småröds gård (Småröds järnvägmuseum har sina tåg uppställda på den gamla vägbanken) och bergknallen där. Sedan gick vägen ner till vattnet vid Saltkällefjorden och Sanden, för att sedan åter ta sig upp och korsar nuvarande väg och vidare upp till Portarna, grindstugan till Saltkällans säteri.

Genom Munkedal kom man över Kviströmsbron och sedan upp för en backe och sedan förbi nuvarande järnvägsstationen. Förbifarten på betongbro och med planskilda korsningar byggdes under efterkrigstiden. Sedan gick vägen genom Håby och i samma dalgång som järnvägen norrut mot Dingle.

Bilaga 2:

Utdrag ur: Utredningskorridorens förhållande till det äldre odlingslandskapet enligt lantmäterimaterialet. Per Connelid, KULA AB.

NORRA DELEN; Geddeknippeln-Saltkällan

Herrestad sn:

Geddeknippeln

Karta: Laga skifte 1828

Vk i utmark

Enstaka hemman i äldre jordebok (*j Knypplum RB*).

Inägomarken belägen strax väster om Vägkorridoren. Bebyggelseområdet 1775 detsamma som idag. Inägorna och hela fastigheten expanderar något gentemot Bången i väster och Rörkärr i söder mellan 1775 och laga skiftesförrättningen. Utmarken belägen som en separat ägofigur från Vägkorridoren och vidare mot öster och nordost.

Vägkorridoren: I stort sett hela utredningskorridoren belägen i västligaste delen av utmarken.

Sammanfattning och förslag till åtgärder: Kartmaterialet föranleder inga vidare åtgärder.

Smärtungen

Karta: Storskifte på inägorna 1781

Vk genom inägomark och utmark

Enstaka hemman i äldre jordebok (*Smärtungen 1659*).

Hyser under 1700-talet två åbor, vars tomter vid karteringen 1781 ligger något separerade på gränsen mot utmarken. Den östra är idag helt övergiven (3).

Åkermarken, som är belägen inom ett enda gårde, ligger väster och söder om bebyggelsen. Utmark i norr och nordost. På laga skiftesakten från 1854 finns ett större "stenröse" markerat på utmarken strax norr om inägo-gränsen.

Vägkorridoren: Löper i västligaste delen av inägomarken. Ett par åkerytor på 1781 års karta berörs. I norr korsas inägo-gränsen (4).

Sammanfattning och förslag till åtgärder: Inägo-gränsen kontrolleras, i övrigt inga åtgärder. Platsen för det östra bebyggelseområdet enligt 1781 års karta förs in i fornlämningsregistret.

Stenevad

Karta: Laga skifte 1919-20.

Vk löper genom (i äldre tid sannolikt perifer) inägomark

Enstaka hemman i äldre jordebok (*Stenevaad 1624*).

Vägkorridoren: Löper genom åkermark som sannolikt i stor utsträckning uppodlats under 1800-talet. Området utgör eventuellt, i likhet med situationen vid Bräcke och Röane (jfr nedan), en del av en misstänkt *ödegård* ("Kungsbol"). Bebyggelse kan således finnas i området.

Sammanfattning och förslag till åtgärder: Misstanken om en ödegård i området

måste uppmärksammas. I övrigt inga åtgärder.

Bräcke

Karta: Laga skifte 1831 (äldre kartor över inägorna saknas)

Vk genom central del av inägomarken

Enstaka hemman i äldre jordebok (j *Bräcke* RB).

Mycket liten enhet, "inklämd" mellan Röane i norr och Stenevad i söder. Rent rumsligt ser hemmanet ut att vara av-söndrat ur Stenevad (notera att Röane, Stenevad inkl. Bräcke, Smärtungen, Geddeknippen och Rörkärr inkl. utjorden under Svenseröd förefaller vara ungefär arealmässigt likstora). Bräckebebyggelsen under första hälften av 1800-talet består av två hemmansdelar och är belägen nordost om landsvägen. Den äldsta åkermarken ligger i sydvästra delen av fastigheten, på båda sidor om landsvägen. Vid karteringstillfället har en hel del mark dikats ut och uppodlats in nordost (öster om järnvägen).

Åkermarken sydväst om landsvägen, belägen strax öster om dagens E6, kallas i sin helhet "Kungsbol" (jfr namnet vid Röane på de senare ekonomiska kartbladen). Sannolikt avspeglas här en ödegård, vars mark delats upp mellan Röane och Bräcke, sannolikt även Stenevad (se vidare under Röane nedan).

Väggkorridoren: Löper genom den delen av åkermarken som kallas "Kungsbol". Det kan inte uteslutas att övergiven bebyggelse finns i detta område, även om det mest sannolika är att en sådan ska sökas på Röane-sidan.

Sammanfattning och förslag till åtgärder: Ödegårds-problematiken uppmärksammas. I övrigt inga åtgärder.

Röane

Karta: Storskifte på inägorna 1778.

Vk genom perifer inägomark (änghage)

Enstaka hemman i äldre jordebok (*Rödenn* 1573).

1700-talsbebyggelsen, bestående av två brukningsenheter, belägen i norra delen av dagens bebyggelseområde, mellan E6 och järnvägen. Åkermarken organiserad i två gårdar. En del enligt kartan sent uppodlad åker finns också i änghagen "Kungsbol" i väster (se vidare nedan). Kungsbol är belagt redan i en jordebok 1573, men var vid denna tidpunkt uppenbarligen inte var bebodd eftersom Marteröd betalade skatten. 1748-1801 lyder Kungsbol under Stenevad. Det rör sig här sannolikt om en ödegård. Den sentida fastigheten Kungsbol är sannolikt resultatet av en laga skiftesutflyttning.

En stor änghage, "Kasan", återfinns 1778 i norr. Längst i öster finns också en

(mycket) stor utäng som av namnet att döma - den kallas "Myrhagen" - främst består av fuktig mark. I östra delen av denna ligger ett par lador.

Vägorridoren: Mellersta delen av utäng-
en "Kongsbol" berörs. Med hänsyn till
att detta är den största ytan av de hittills
nämnda med samma namn, är det tro-
ligt att en eventuell ödegårdsbebyggelse
i första hand finns här. I norr berörs yt-
tersta spetsen av utängen "Kasan".

Sammanfattning och förslag till åtgärder:
Kungsbol-ytan (5) måste med hänsyn till
misstanken om en ödegård utredas nog-
grant. I övrigt föreslås inga andra åtgär-
der.

Skredsvik sn:

Hogstorp

Karta: Storskifte på inägorna 1816

*Vk genom inägomark, delvis central och ut-
mark*

Enstaka hemman i äldre jordebok (*J
Haughthorpe RB*).

Bebyggelsen i början av 1800-talet, be-
stående av tre brukningsenheter, belä-
gen på samma plats som idag. Åker-
marken återfinns i tre olikstora gården
runtomkring bebyggelsen. Utmarken
belägen i det bergiga området i söder.
Mellan inägorna och utmarken finns en

smal zon med bl.a. torpbebyggelse och
små beteshagar.

Vägorridoren: Löper i åkermarken mel-
lan det gamla bebyggelseområdet och
landsvägen, som har samma sträckning
som dagens E6. En **gärdesgräns** (6) och
inägogräns (7) i söder genomkorsas.
Längst i söder tidigare utmark.

Besiktning: Trots en hel del sentida be-
byggelse (bl.a. en bensinmack) intill
E6:an i norra delen av Hogstorps tidiga-
re inägomark uppvisar området, både i
detaljer och när det gäller den över-
gripande landskapsbilden, flera ålder-
domliga drag, vilka ytterst går tillbaka
på den landskapsorganisation som kan
utläsas i den tidiga 1800-talskartan.
Vägnätet, inklusive delar av E6:ans nu-
varande stäckning, uppvisar en nästan
fullständig överensstämmelse med 1816
års karta. Bebyggelsen har, som redan
nämnts, samma lokalisering som på
lantmäterikartan, i höjdläge intill en
bergknalle. Den består av flera hus i fint
skick. Bebyggelsen placering och karak-
tär förmedlar en "genuin" känsla som i
hög grad förstärks av den i övrigt myck-
et öppna och av jordbruk starkt präglade
landskapsbilden. Övergången mot
utmarken i söder upplevs lätt genom
den markerade naturgeografiska grän-
sen mot bergig terräng som finns där.

Sammanfattning och förslag till åtgärder:
Vägorridorens dragning mitt emellan
bebyggelsen och den gamla landsvägen
skär tvärt igenom den i många stycken
ålderdomliga landskapsstruktur som

präglar Hogstorp-området. Upplevelsen av det öppna jordbrukslandskapet och bebyggelsens genuina karaktär riskerar här delvis att gå förlorad. En utbyggnad av befintlig E6 förbi Hogstorp framstår som ett bättre alternativ. Gärdesgränsen centralt på inägomarken och inägogränsen i söder bör kontrolleras inom ramen för utredningen.

Svensland

Karta: Storskifte över inägor till Norra Svensland 1816

Vk genom inägomark i söder, i norr delvis på utmark

Består av två hemman, Svensland Norra resp. Södra, i äldre jordebok (*Suensland 1544*).

Komplicerad hägnads- och markanvändningsorganisation, med bl.a. åkermarken fördelad på ett flertal gårdar. Två hemmansdelar återfinns i samma läge som dagens bebyggelse i söder, tätt intill Buråsen och Södra Svensland. I norr, ungefär vid den moderna ekonomiska kartans Tåkorna, finns ytterligare en brukningsenhet samt, strax söder om denna, ett båtsmanstorp. Sannolikt utgör en del av den utspridda åkermarken relativt sena uppodlingar, såsom exempelvis ytorna i gårdet längst i nordost. Mellan gårdarna öster om landsvägen leder en bred fägata mot utmarken. Utmark finns även i norr och väster.

Vägkorridoren: I söder genomkorsas ett centralt parti av inägomarken, med bl.a. tegskiftad åkermark enligt 1816 års karta. Detta är med största sannolikhet den äldsta åkermarken. Väglinjen skär mestadels tvärs över tegarna, vilket innebär att **parcellbegränsningarna** (8) borde kunna spåras. Längst i söder har tegarna en annan riktning där möjligen **kolluvier** (9) kan finnas. Resten av sträckan löper Vägkorridoren i gränsen mot utmarken. Vid Tåkorna berörs bebyggelse som återfinns *på* utmarken enligt 1816 års karta.

Besiktning: Bebyggelsen i söder och den öppna landskapsbilden i söder anknyter anknyter till och uppvisar i hög grad samma kvaliteter som den vid Hogstorp. Dagens E6 följer nästan i detalj landsvägens äldre sträckning genom bygden.

Sammanfattning och förslag till åtgärder: Den föreslagna vägsträckningen får samma negativa effekt som beskrevs för Hogstorp ovan. En utbyggnad av befintlig väg är bättre förenlig med landskapshistorien i området.

Kallsås

Karta: Storskifte på utmark 1794 och laga skifte 19210-21

Vk löper i gränsen mellan inägor (perifera) och utmark

Enstaka hemman i äldre jordebok (*J Karls aase RB*).

Vägkorridoren: Löper längs bergkanten, i gränsen mellan inägor och utmark. I norr passerar den ganska nära bebyggelse.

Besiktning: Kring bebyggelsen i mellersta och norra delen har landskapet en småskalig prägel, med bl.a. begränsat utrymme för åkermarken. Flera äldre vägsträckningar finns bevarade. Bebyggelsen fint hållen vid fastigheten 1:9.

Sammanfattning och förslag till åtgärder: Med hänsyn till landskapsbilden framstår den föreslagna vägsträckningen som den bästa. I övrigt föranleder inte kartmaterialet några åtgärder.

Fränneröd och Hålan

Karta saknas

Vk genom inägomark

Enstaka hemman i äldre jordebok (*Frennerö resp. Huole 1659*).

Vägkorridoren: Passerar genom central inägomark vid Hålan i söder. Bebyggelsen (10), vars ålder är okänd, ligger delvis inom korridoren. Särskilt öster om nuvarande E6 finns en del välbevarat äldre odlingslandskap. I mellersta delen löper Vägkorridoren sannolikt i gränsområdet mellan inägor och utmark. Vid Fränneröd i norr berörs åter äldre inägomark. Även ligger dagens bebyggelse (11) i utredningsområdet.

Sammanfattning och förslag till åtgärder: Bebyggelseämningarna bör förundersökas. Den äldre kamerala situationen, där Fränneröd och Hålan hela tiden uppträder tillsammans, kan ytterst gå tillbaka på ödeläggelse.

Foss sn:

Småröd

Karta saknas

Vk i gränsen mellan inägor och utmark

Enstaka hemman i äldre jordebok (*Smaaröd 1659*).

Vägkorridoren: Löper sannolikt i gränsområdet mellan de äldre inägrna och utmarken.

Sammanfattning och förslag till åtgärder: Den föreslagna sträckningen bästa alternativet med hänsyn till landskapsbilden. Inga andra åtgärder aktuella.

Svinebacka

Karta: Gavm över inägor 1719

Vk i gränsen mellan inägor och utmark

Enstaka hemman i äldre jordebok (*Suinbaick 1581*).

1700-talets bebyggelseämne idag övergivet (ej i bruk på gamla Ek; se vidare nedan). Bebyggelsen 1719 belägen mitt

på inägomarken, omgiven av åker- och ängsmark. Närmast utmarken i väster finns två större beteshagar. En kvarn finns i bäcken på gränsen mot Brevik i norr, belägen ca. 100 m utanför väglinjen. Av kartan över Brevik framgår att gränsen mellan Svinebacka och Brevik tidigare följt Taske å. Åkermarken omfattar ca. 7 ½ tunnland.

”Ensädesjord...Uthsås intet annat än hafra och blandsäd och gifwer ofta missväxt...”

Väggkorridoren: Löper intill en markerad brant som tidigare utgjort gräns mellan inägor och utmark.

Besiktning: E6:ans äldre sträckning (enligt gamla Ek) bevarad både öster och väster om den nuvarande vägen, bl.a. i form av en skärning genom höjddpartiet strax SO om fastigheterna 1:30 och 1:33. På höjden omedelbart SO om 1:33 återfinns läget för 1719 års bebyggelse (12). Möjligen finns här resterna efter en husgrund. Provstick med jordsond dock resultatlösa. Området bör under alla omständigheter betraktas som fornlämning och bevakas i framtiden.

Sammanfattning och förslag till åtgärder: Den föreslagna vägsträckningen utgör den mest skonsamma dragningen med hänsyn till de känsligare avsnitten i dalgångens centrala delar längre österut (jfr Småröd ovan). Den gamla gårdstomten införs i fornlämningsregistret. Inga vidare åtgärder föreslås.

Brevik Övre

Kartor: Gavm över inägor från 1696 och 1708

Vk genom centralt belägen inägomark

Består av två hemman i äldre jordebok, Nordregård resp. Södergård (*j Bräidi vik* 1391, RB).

Bebyggelsen omkring år 1700 belägen mitt emellan två åkergrärderna, ca. 100 m öster om järnvägen. Stora delar av slåttermarken i ett separat ängsgärde i NO (idag uppodlat). Närmast Saltkällefjorden i väster finns på båda kartorna en omfattande strandsittarbebyggelse. Utmark i öster.

Väggkorridoren: Genomkorsar bl.a. åkermark i det SV gärdet. I åkermarken finns möjligheter att spåra **den äldre tegstrukturen** (13), vilken inte redovisas på de geometriska avmätningarna. Sannolikt har tegarna varit orienterade i NV-SO. Strax norr om åkermarken återfinns **gärdesgränsen** (14).

Omedelbart söder om fastigheten Ängen 3:2 finns på 1708 års karta (ej med på kartan från 1696) ett par lyckor med bebyggelse. Det rör sig troligen om strandsittare. Det norra huset ligger inom väggkorridoren (15).

I norr utmark (under 1700-talet delvis intagen till äng), i söder huvudsakligen äng.

Sammanfattning och förslag till åtgärder:

Ev. bebyggelserester vid strandsittarhuset måste kontrolleras. De äldre tegformerna och gärdesgränsen kontrolleras.

Brevik Nedre (från 1800-talet Saltkällans säteri)

Kartor: Laga skifte 1916-17 (äldre kartor över inägomarken saknas)

Vk genom centralt belägen inägomark och utmark

Utgjorde före säteribildningen ett enstaka hemman, från 1825 dock säteri.

Den omfattande bebyggelsen som redovisas på gamla Ek är idag nästan helt borttagen. Sannolikt låg säteriets föregångare någonstans i detta område.

Vägorridoren: Passerar omedelbart norr och öster om **Saltkällans gårdstomt (17)**. Marken norr om bebyggelsen används i början av 1900-talet som åker. I väster huvudsakligen betesmark.

Besiktning: Området kring Saltkällans tidigare tomt kan karaktäriseras som en relativt välbevarad sentida inägomark, med bl.a. plana åkerytor, en alle, ett par äldre vägsträckningar samt flera större husgrunder. Formerna torde vara identiska med strukturen på gamla Ek. Vid bäcken finns murade partier som hänger samman med den kvarnbebyggelse som redovisas på 1916 års karta. Stora delar av marken på västsidan av bäcken är idag välbetad betesmark.

Området öster om bäcken innehåller äldre åkerformer, framför allt bestående av tegplöjda parceller. På höjdpartiet norr om Ången finns dels några tegplöjda parceller, dels en mindre terränganpassad yta avgränsad av en terrasskant samt några röjningsrösen (16). Ett av rösena är gravlikt och ligger i bra gravläge.

Sammanfattning och förslag till åtgärder:

Bebyggelseområdet kring Saltkällan är känsligt med tanke på osäkerheten kring var Nedre Breviks gård legat. De fossila formerna längst i söder bör karteras och ev. provgrävas på förundersökningen. Den gravliknande lämningen måste kontrolleras.

Vk berör inägomark, delvis central med bebyggelse samt utmark

Lycke: I äldre jö bestående av två hemman – Lycke Övra resp. Nedra (*J Lykkio RB*).

Håby: I äldre jö bestående av två hemman – Håby Nedergården resp. Övergården (*J Haughby RB*).

Gårdarna karteras tillsammans med det östligaste av hemmanen i Gläborg 1711. Av allt att döma råder ett fullständigt särägande byarna emellan på inägomarken vid detta tillfälle. Även inom byarna är åkermarken uppdelad på respektive gårdar, såtillvida att Lycke Övergården äger NV hälften av åkergärdet medan Östergården förfogar över SO delen. I Håby har Nedergården sin åker i gårdet söder om landsvägen och Övergården gårdet norr om vägen. Gårdarna ligger tätt intill varandra på respektive bytomt. Fram till en punkt ca 400 meter NV om Håby kyrka är den gamla landsvägens sträckning fullständigt bevarad.

Åkergårderna är överlag, särskilt vid Håby, mycket snävt stängslade, så att endast begränsade mängder slättermark ryms inom varje yta. Arrangemangen betingas sannolikt av att ängsmarken var värdefull som betesmark. Genom att separera åker och äng kunde den senare betas redan efter slätter; när de var be

NORRA DELEN

Håby sn:

Lycke och Håby

Karta: Gavm över inägor till Lycke, Håby och Gläborg Östergården 1711

lägna inom samma gärde fick efterbetet invänta skörden på åkern.

Väggkorridoren: Längst i öster berörs 1700-talets ängsmark. Halvvägs mot bebyggelsen korsas gärdesgränsen (29) och korridoren kommer in i den centrala delen av inägorna. Rakt öster och norr om bytomten finns möjligheter att spåra den äldre tegstrukturen (30) i dagens åkermark. Bytomten (31) har idag ungefär samma utsträckning som den hade i början av 1700-talet och ligger i sin norra del inom utredningskorridoren. Dagens fastighetsgräns mellan Håby och Lycke har samma sträckning som på 1700-talet och utgör tillika gärdesgräns (29). På Håby-sidan berörs endast tidigare slåttermark.

Sammanfattning och förslag till åtgärder: Gärdesgränser och ev. äldre parcellbe-gränsningar kontrolleras. Vid bytomten i Lycke är från landskaplig synpunkt en utbyggnad av nuvarande vägen på norra sidan att föredra. En utvidgning åt detta håll torde också medföra avsevärt lägre undersökningskostnader eftersom det kan misstänkas att bytomten fornlämningsområde sträcker sig ett stycke utanför den yta som redovisas på 1711 års karta.

Förteckning över bilagor och figurer:

- Bilaga 1: Utdrag ur MKB-underlag.
 Bilaga 2: Utdrag ur Kulturgeografisk utredning.
 Bilaga 3: Fornlämningar inom utredningsområdet.
 Förenklad förteckning ur fornlämningsregistret.
 Bilaga 4: Utredningsschakten redovisade för respektive utredningsområde.
 Bilaga 5: Förteckning över anläggningar och fynd.
 Bilaga 6: Karta över AU område 8-10 med omgivande fornlämningar.
 Bilaga 7: Sammanställning över FU-områden.
 Bilaga 8: Separat del med kartor över alla utredningsschakt, ej inmätta.

- Figur 1: Topografisk landskapsbild över utredningssträckan.
 Figur 2: FU område 1-2, topografisk landskapsbild
 Figur 3: FU område 3, topografisk landskapsbild
 Figur 4: FU område 4, topografisk landskapsbild
 Figur 5: FU område 5, topografisk landskapsbild
 Figur 6: FU område 6, topografisk landskapsbild
 Figur 7: FU område 7, topografisk landskapsbild
 Figur 8: FU område 8-10, topografisk landskapsbild
 Figur 9: FU område 11, topografisk landskapsbild
 Figur 10: FU område 12-13, topografisk landskapsbild
 Figur 11: FU område 14-15, topografisk landskapsbild
 Figur 12: FU område 16-17, topografisk landskapsbild
 Figur 13: FU område 18, topografisk landskapsbild
 Figur 14: FU område 20-21, 35 möh, topografisk landskapsbild
 Figur 15: FU område 20-21 20 möh, topografisk landskapsbild

Samt vid varje AU område: Kartor över FU områden och resterande AU omr.